

prosvetni delavec

Časnik delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije,
Ljubljana, 23. februarja 1979 – št. 3 – letnik XXX

Bil je velik učitelj

»...Sreče človeku ne more dati niti država niti sistem niti politična partija. Srečo si lahko človek ustvari sam. Avantgardne sile socializma in socialistična družba imajo potemtakem lahko samo en cilj — da glede na mož-

nosti danega zgodovinskega trenutka ustvarjajo razmere, v katerih bo človek kar najbolj svoboden pri takšnem osebnem izražanju in ustvarjanju, da bo lahko — na podlagi družbene lastnine proizvodnih sredstev — svo-

bodno delal in ustvarjal za svojo srečo. To je samoupravljanje...«

Edvard Kardelj: Smeri razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja, 1977

Že v rani mladosti je spoznal sivino siromaštva. Bister razum se ni mogel sprijazniti z nasprotji, na eni strani revščina izkoriščanih delavcev, na drugi izobilje vladajočih bogatašev. Hitro je dojel resnico: Tak svet je treba spremeniti.

Odločil se je za učiteljski poklic, ki je obetal sicer trdo skorjo kruha, hkrati pa veliko možnost, da uči mlade, kako naj spreminijo svet. Spreminjanje sveta, vedno naprej, k svetlobi, k znanju to je v naravi vzgojnega dela.

Edvard Kardelj je bil učitelj, ki je do največjih globin spoznal naravo vzgoje. Moč je črpal iz neizmernega zaupanja v človekovo bistvo, v njegove možnosti vsestranskega razvoja, ustvarjalnost, s katero lahko dosežeš zadovoljstvo in srečo. Nihče ne more podariti človeku sreče, toda pomagati mu je treba do tiste stopnje razvoja, da si jo bo znal ustvariti s svojim delom — skupaj z drugimi.

Osebnost Edvarda Kardelja se je rojevala v nenehnem boju za boljše odnose med ljudmi, za delavčeve pravice, za obstoj narodnostne skupnosti, za socializem, za človeštvo. Prekalila se je v najtežjih preskušnjah boja za obstanek in v revoluciji za samoupravni socializem, za ustvarjalno sožitje ljudi in ljudstev.

Dojel je svobodo, ki je v mukah in radostih ustvarjanja, vpeta v razvoj, najmočnejše izražena v človeškem bitju. To je tudi bistvo demokracije, ki razvija družbo svobodnih ljudi, v kateri nima nihče pravice rušiti socializem in dopuščati razredno izkoriščanje. Najgloblje spoštovanje do človeka je izpovedal z zamisljivo samoupravljanju, ki ga je spoznal kot resnično, naravno možno pot v boju s socialnimi protislovji. Videl je daleč v prihodnost, brez sanjarjenja, jasno in prodorno, zato je tudi zmeraj vedel, da protislovja in nasprotja nikoli ne bodo povsem odpravljena, da je bojevanje s protislovji trajno in ustvarjalno. Boj ki ga izpolnjuje človek z delom in življenjem, boj ki tudi osrečuje. In v tem je bistvo vzgoje: človek se rodi le z možnostmi, da spozna veličino socializma, pot samoupravljanja.

Edvard Kardelj se je povsem predal takšnemu ustvarjalnemu boju. Z vso svojo osebnostjo in delom je zapustil neizčrpno dediščino, ki bo trajno bogata vsebina vzgajanja in izobraževanja prihodnjih rodov.

Rojeval je zamisli in jih vsajal v zorano polje domovine, obogateno s krvjo in z znojem svoje generacije. Zamisli so vzklike in vzbrstele z našo samoupravno stvarnostjo, toda ohranili jih bodo mladi rodovi, prežeti s spoznanji in z vizijami, ki jih je tako odločno, prodorno, jasno in prepričljivo ustvarjal in razglašal Edvard Kardelj. Njegova dediščina ostaja najdragocenejše bogastvo naših vzgojnih smotrov, zato je treba storiti vse, da bodo vsi mladi vedno znova lahko pili iz vira teh spoznanj. Le tako se bodo osvobajali, spoznavali realnost in prihodnost, okušali srečo in samozavest, ki jo daje upanje, da lahko ustvarjajo svet, kakršnega potrebuje človek.

Kardeljeva spoznanja so nadaljevanje misli največjih revolucionarjev v zgodovini človeštva, ki obetajo svetlejšo prihodnost vsem in povsod, tudi tistim, ki še vedno trpijo bedo in pomanjkanje in se še ne morejo izviti iz mraka nevednosti in zatiranja.

Bil je velikan, ki je zmogel seči do vrha znanosti, a obenem doživljati v drobnih vsakdanjostih, ob srečanjih z naravo ob pomenku z delavcem ob stroju, ob delu na vrtu. Njegov vedno prijazni nasmeh je razodeval, da si zna najti srečo v težkem delu in tudi drugače, le da je vedno in povsod ustvarjal. Brez cilja je težko živeti, cilj pa najdeš lahko povsod, tudi v razmišljanju o naravi in v spreminjanju odnosov med ljudmi. Samoupravljanje je nenehno, vsakdanje ustvarjanje.

Se bolezen ga ni uklonila: smrt je pričakoval dostojanstveno, do zadnjega ustvarjal, ponosen, samozavesten bojevnik, občudovalec narave in njenih zakonitosti, ki jih je treba spoštovati. Žalost ob njegovem odhodu nas je za trenutek ohromila. Obstali smo v črnini, toda ob spominu nanj bodimo srečni in ponosni, da smo imeli v svojih vrstah človeka, ki je obogatil naše delo in začrtal pot, po kateri laže hodimo. Po tej poti bodo stopali tudi poznejši rodovi.

Ostaja kot živ studenec, ki bo odslej v daljno prihodnost napajal ljudi s spoznanji o tem, kako ustvarjati samoupravne odnose — resnične možnosti človekove sreče. Prav to je neminljiva oporočka narodnega heroja in junaka socialističnega dela Edvarda Kardelja.

RUDI LEŠNIK

Teško je izbrati prave besede, ki naj izrazijo našo globoko pretresenost in bol nad prezgodnjo smrtjo Edvarda Kardelja, velikega misleca, revolucionarja, enega največjih duhov slovenskega naroda in jugoslovanskih narodov. Teško se je sprijazniti z resnico, da je odšel, da ne bomo več deležni njegovih političnih pobud, dejanj, njegovega neizmernega optimizma in vere v delovnega človeka in srečnejšo prihodnost. Tolažimo se s tem, da nas ni pustil same in neobgljene. Pustil nam je svoje ogromno delo, ki je obrodilo bogate sadove in ki nas že dolgo preoblikuje, da bomo sposobni nadaljevati njegovo pot izgradnje bolj humanih družbenih in mednarodnih odnosov in si prizadevati za enakopravno mednarodno sodelovanje in mir.

Malo je ljudi v zgodovini, ki se jim je posrečilo v življenju uresničiti toliko svojih humanističnih vizij in ciljev, kot se je to posrečilo Edvardu Kardelju. Zlasti še, če so bile te vizije visoke in naloge velike in težke — take pa je postavljali sebi in svojemu narodu pokojni Edvard Kardelj.

Že pred vojno je v svoji znameniti knjigi Razvoj slovenskega narodnega vprašanja jasno opredelil prihodnji cilj, to je nacionalno in socialno osvoboditev slovenskega naroda; med revolucijo je v eno temeljnih točk Osvobodilne fronte zapisal, da je cilj boja OF tudi »preoblikovanje slovenskega narodnega značaja in ustvaritev lika aktivnega slovenstva.« Takšni veliki cilji so bili v zgodovini le redkokdaj postavljeni. Po vojni pa se je ves posvetil boju za osvoboditev delovnega človeka od vseh mogočih vrst odtujevanja, ki ga lahko povzročata državna birokracija in tehnokracija. Kot pot za takšno osvoboditev in uveljavitev delovnih ljudi in razvijanje vsestranske, ustvarjalne človeške osebnosti je zagovarjal razvijanje samoupravnih, družbeno-ekonomskih odnosov, v katerih človek svobodno združuje svoje delo na družbenih produkcijskih sredstvih, politične zadeve pa ureja prek delegatskih razmerij v samoupravnih interesnih in družbenopolitičnih skupnostih. V takšnih svobodnih in demokratičnih družbenih odnosih si človek najlaže gradi svojo srečo. Kajti »sreče človeku ne more dati ne politični sistem, ne država niti stranka; srečo si more človek ustvariti le sam,« je zapisal Kardelj v svojem zadnjem velikem delu Smeri razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja. Kaj je bilo tisto, kar je Kardeljevo vizijo ločevalo od utopije, ji dajalo prodornost in uspeh? Kljub višini vizij in ciljev je oboje vedno zastavljal realistično, ocenjujoč stvarne možnosti določne zgodovinske situaci-

je, na drugi strani pa je zaupal v ogromno ustvarjalno moč širokih ljudskih množic na čelu z delavskim razredom.

Mi, pedagoški delavci, občutimo izgubo tov. Kardelja še posebej boleče. Imamo ga za nekako posebno našega, posebno bližnjega. Ponosni smo, da je izšel iz našega učiteljskega poklica. Kot reven, a nadarjen delavski otrok se je v stari Jugoslaviji odločil za učiteljske, ki mu je bilo od šol edino dostopno. Prirojen socialni čut in išoč duh, sta ga kmalu pripeljala na pot marksizma. Kot učiteljski je že s sedemnajstimi leti sodeloval pri delavskem prosvetnem društvu Svoboda in v ilegalnem marksističnem krožku. V tem krožku se je leta 1927 seznanil s svojim najboljšim tovarišem, soborcem in prijateljem, malo mlajšim Borisom Kidričem. Postala sta velika dvojica slovenskega marksizma, revolucije in socialistične izgradnje v Jugoslaviji. Dvojica, kakršnih je malo v zgodovini, zlasti še v zgodovini delavskega gibanja. Najbolj poglobljene zgodovinske študije bodo pokazale, kako sta se strinjala vedno v vseh najvažnejših vprašanjih. Njuno prijateljsko razmerje je odsevalo veliko medsebojno spoštovanje in ljubezen, ki sta ju izpričevala ob mnogih priložnostih.

Po dveh letih uspešnega študijskega in agitacijskega dela, ju je za nekaj časa ločila aretacija. Oba sta morala v ječo šestojanuarske diktature.

Kardelj je bil kot sekretar PK SKOJ, zaprt več kot dve leti v beograjski Glavnjači in v zaporih v Požarevcu. Zapor ga je samo še

Mislec, vizionar in voditelj

bolj utrdil v njegovem komunističnem prepričanju in v volji, da nadaljuje začeti boj za zmago komunističnih idealov. Po vrnitvi iz zapora leta 1932 je z Borisom Kidričem ustanovil začasno pokrajinsko vodstvo KP v Sloveniji in začela sta obnavljati razbito partijsko organizacijo. Povezovala sta ljubljanske študente — komuniste s komunističnimi delavskimi celicami v raznih delavskih središčih, izdajala sta ilegalni glasili KP Rdeči prapor in Rdeči signali. Leta 1932 sta ustanovila literarno marksistično revijo Književnost, ki je objavljala poglobljene teoretične članke. Rezultati dela niso izostali, kljub najhujšemu policijskemu pritisku je bila KP v Sloveniji postavljena na noge, znova se je začutilo njeno delo, zlasti v sindikatih. Režim je Kardelju preprečil opravljanje učiteljske službe v šoli, postal pa je učitelj slovenskemu narodu in njegovi politični poti. Po obnovitvi komunistične partije v Sloveniji se je tov. Kardelj poleti 1934, ko je pripravljaval Pokrajinsko konferenco KP za Slovenijo, srečal s tov. J. Brozom — Titom, ki je prišel v Slovenijo kot član CK KPJ. Od tega srečanja dalje so prijateljstvo, neizmerno zaupanje in tovarištvo opredeljevali odnos med Titom in Kardeljem. Po uspešni pokrajinski konferenci v Goricanah je tov. Kardelj zaradi potreb partijskega dela odšel na delo in študij v Moskvo.

IZREDEN TEORETIK, STVAREN POLITIK

V domovino se je vrnil v začetku leta 1937, ko so v Jugoslaviji in KPJ dozele možnosti za ustanovitev organizacijsko samostojne KPS, ki so jo sklenili ustanoviti decembra 1934 na IV. državni konferenci v Ljubljani. Tov. Kardelj je bil avtor Ustanovnega manifesta KPS na Če-

binah aprila 1937. S tem manifestom je pokazal, da se je razvil v izrednega marksističnega teoretika, realnega politika, ki se odziva zahtevam svojega naroda, svojega delavskega razreda in časa; pokazal pa se je tudi kot odličen stilist.

Manifest, ki je bil napisan v lepem in jasnem jeziku. V njem je poudaril potrebo po združitvi vseh demokratičnih političnih sil v slovenskem narodu za obrambo pred bližajočim fašističnim viharjem. Opozoril je, da stopa na plan slovenski delavski razred, ki pod vodstvom komunistov prevzema odgovornost za usodo slovenskega naroda.

Še isto leto je postal Kardelj član začasnega vodstva KPJ, ki ga je oblikoval Tito. Politika ljudske fronte v Sloveniji je rodila bogate sadove, Edvard Kardelj pa je moral 1938. še enkrat v zapor. Svoje bivanje v zaporu je izrazil za temeljito študijsko delo o slovenskem narodnem vprašanju. Knjiga, ki je izšla februarja 1939 in jo je podpisal s psevdonimom Sperans, je največje delo slovenskega predvojnega marksizma. S tem delom je Kardelj dokazal, da je marksizem v obravnavanju narodnega vprašanja dobil teoretika, ki dostojno nadaljuje delo Vladimirja Iljiča Lenina. Ob konstituiranju novega vodstva KPJ je bil Kardelj spomladi 1939 izbran za člana Politbiroja KPJ in tako postal ideolog širšega jugoslovanskega prostora. Imel je enega izmed najpomembnejših referatov na V. državni konferenci KPJ v Zagrebu leta 1940.

V začetku vojne je sodeloval na znamenitih sejah CK KPJ v Zagrebu aprila in maja 1941, na katerih so sklenili začeti boj z okupatorjem. Jeseni 1941 je bil najbližji Titov sodelavec v Vrhovnem štabu v Užicah. Njegovi članki in Borbi so nakazovali, da

gre perspektiva NOB v Jugoslaviji v graditev nove demokratične ljudske oblasti v narodnoosvobodilnih odborih.

Nenehno je bil pričujoč s svojo živo ali pisano besedo in dejanjem tudi v Sloveniji, kjer je skupaj z Borisom Kidričem usmerjal Osvobodilno fronto v njenih najtežjih trenutkih. Bil je eden izmed avtorjev njenih temeljnih točk in pobudnik znane Dolomitske izjave feb. 1943., ki je utrdila enotnost in širino OF ter priznala avantgardno vlogo KPS. Na Kočevskem zboru odposlanec slovenskega naroda je s svojim referatom postavil temelje slovenske državnosti.

Bil je eden izmed avtorjev sklepov II. zasedanja AVNOJ, ki so postavili Demokratično federativno Jugoslavijo. Po vojni je bil poleg Tita in Moše Pijadeja glavni graditelj jugoslovanskega družbenopolitičnega sistema. Po koncu vojne je vodil jugoslovansko delegacijo na mirovni konferenci v Parizu, kjer nam je njegova politična odločnost in spretnost zagotovila Primorsko in Istro.

NOVE PERSPEKTIVE SOCIALIZMA

Ves čas povojne socialistične graditve je kot najtesnejši Titov sodelavec opravljal velike in odgovorne naloge pri naši družbenopolitični graditvi. Odločno je zagovarjal razvoj samoupravljanja in utemeljeval, da nobena birokratska ureditev, pa najsi je še tako popolna, ne more zadovoljiti želja in ciljev delovnih ljudi. Bil je eden najodločnejših zagovornikov preoblikovanja vloge ZKJ v novih samoupravnih socialističnih odnosih v idejno usmerjajočo silo, ki naj opusti neposredno administrativno upravljanje. Edvard Kardelj je bil eden najpomembnejših tvorcev programa ZKJ iz leta 1958, ki je v veljavi še danes, in ki je temelj za našo politiko nadaljnje izgradnje samoupravnih socialističnih odnosov in osvoboditve delovnega človeka. Podobne misli kot v tem programu je Kardelj kmalu nato napisal v znameniti knjigi Socializem in vojna, v kateri je razčlenil družbeno-ekonomski in politični razvoj v svetu in posebej stanje v mednarod-

nem socialističnem gibanju. Jasnje je pokazal, da je največja nevarnost za človeštvo in za socializem vojna, ki jo je moč preprečiti le z aktivno miroljubno koeksistenco, v kateri pa lahko po mirni poti nastajajo revolucionarne spremembe, ki vodijo v socializem. V tej knjigi je Kardelj zapisal ugotovitve, ki jih je narekovala marksistična analiza, ki pa si jih prej nihče ni upal zapisati. Tako je odprl nove perspektive socializmu v svetu, socializmu, ki bo demokratičen in v kateri terga se bo vsak narod razvijal po svoji poti enakopravno z drugimi.

Edvard Kardelj je budno spremljal razčlenjeval in usmerjal razvoj samoupravnih socialističnih odnosov v jugoslovanski družbi. Ni idealiziral razmer, opozarjal je na nasprotja, ki se pojavljajo (npr. v knjigi Nasprotja v družbeni lastnini). Izhod je videl v dialektičnem medsebojnem učinkovanju subjektivnih političnih sil, zlasti zveze komunistov ter politične zrelosti in energije delovnih ljudi na čelu z delavskim razredom.

V veliki bitki, ki jo bijemo po sprejetju ustave in zakona o združenem delu, je sodeloval z vsi močjo svoje velike, iskrene osebnosti. Napisal je delo Smeri razvoja političnega sistema samoupravnih socialistične demokracije. Njegovo veliko teoretično delo je postalo politična platforma ZKJ. Sredi nenehnih naporov, pobud in svetovanj o vlogi delegatskega sistema, vlogi organizacij združenega dela, vlogi SZDL, v preobrazbi vzgojnoizobraževalnega sistema, nam ga je iztrgala smrt.

Prosvetni delavci ga bomo močno pogrešali pri nalogah preoblikovanja vzgoje in izobraževanja, o kateri je toliko razmišljal in vedel. Njegova zamisel je humanistična socialistična vzgoja, kakršni so si zamisljali največji duhovi v zgodovini, bili pa so daleč od možnosti, da bi jo lahko uresnili. Edvard Kardelj je bil arhitekt, ki je soustvarjal takšne družbene razmere, v katerih lahko uresničujemo humanistično socialistično preobrazbo vzgoje in izobraževanja v prid delovnega človeka.

Dr. JANKO PRUNK

Že pri šestnajstih letih — tedaj je bil dijak ljubljanskega učiteljskega — je postal Edvard Kardelj skojevec. To je bilo začetek njegove poti v revolucionarno prakso, odločitev, da se ne bo mogel nikdar sprijazniti s tedanjimi razmerami, želja, da bi se s tovariši bojeval za zmago delavskega razreda. S tem je sklenil, da se je treba z združenimi močmi naprednih in zavednih, izkoriščanih in zatiranih bojevati za pravičnejše družbeno-ekonomske in politične odnose, v katerih bo vladal delavski razred, ki ima edini pravico upravljati z dosežki svojega dela.

Od teh prvih dni se je začel Edvard Kardelj kaliti v boju — v vrstah SKOJ. To pa je bilo povezano z mnogimi nevarnostmi, saj je tedanja oblast, ki si je prizadevala ohraniti svoj položaj, na vse mogoče načine preganjala in zapirala napredne ljudi, skojevice

in predvsem člane Komunistične partije.

Dve leti težke ječe, na katero so obsodili Kardelja leta 1930, sta še pospešili razvoj na njegovi revolucionarni poti. V tem času se je spoznaval in srečeval s somišljeniki in z njimi izmenjeval izkušnje o nadaljnjem revolucionarnem delu.

Srečanje tovariša Edvarda Kardelja s tovarišem Titom (leta 1934) je pomenilo poseben dogodek za Kardeljevo nadaljnje revolucionarno delovanje. Že takrat sta razpravljala o revolucionarni strategiji in taktiki delavskega razreda v boju proti nazadnjaškemu režimu. Od tedaj sta bila ta dva revolucionarja neolčljiva. Politični posluš in prodornost tovariša Kardelja sta bili dragoceni pri širjenju naprednih zamisli in zbiranju naprednih posameznikov pod proletarsko za-

Skrbel je za krepitev naše ljudske obrambe

stavo. Tako je bilo vse do oborožene vstaje leta 1941.

Ko je partija pozivala k oboroženi vstaji, je tovariš Edvard Kardelj skupaj z Borisom Kidričem in drugimi organiziral vstajo v Sloveniji in Hrvaški. Priprave so jim veliko pomagale, da so uspešno opravili svojo veliko in težko nalogo. Izredna sposobnost, da spregleda strategijo napadalcev in izdajalsko politiko vladajočih skupin, je potrdila, da zna Kardelj ne samo politično, temveč tudi vojaško misliti in delati. Zato je postal 1941, ko je prišel na osvobodeno ozemlje Srbije, član Vrhovnega štaba narodnoosvobodilne vojske in par-

tizanskih odredov Jugoslavije. Tam je zelo veliko prispeval k uspešnemu boju za osvoboditev dežele. Znal je najbolje povezati vojaške in politične dejavnosti, vedel je, da ljudske oblasti ni mogoče graditi brez ljudske armade, ki bo to oblast varovala in branila. Tudi zato so vojne zasluge Edvarda Kardelja tako zelo pomembne. Potrjujejo jih številna priznanja, med temi so red narodnega heroja, red jugoslovanske velike zvezde, red narodne osvoboditve idr.

Tako kot se je širila oborožena vstaja in so se krepile revolucionarne sile, je rasla tudi njihova politična moč — skladno z orož-

jem, na katerega napadalec ni pomislil, in katerega moč je podcenjeval. Za rast te moči pa ima prav gotovo velike zasluge Titov najbližji sodelavec v teh težkih dneh — tovariš Edvard Kardelj.

V svojih teoretičnih razpravah o družbenoekonomskem in političnem sistemu ni tovariš Kardelj niti za trenutek pozabil na krepitve obrambe družbe. O tem priča med drugim tudi njegova študija Socializem in vojna, v kateri z marksistično metodologijo dokazuje nujnost boja za mir in miroljubno aktivno sožitje. Poleg tega, da je veliko prispeval k teoriji graditve ekonomskega in socialističnega sistema samoupravljanja, je tovariš Kardelj najbolj neposredno sodeloval pri krepitvi obrambe naše družbe. Kadar koli je mogel, je prišel med vojaške, v enoto, da bi videl, kako živijo in kako se pripravljajo na obrambo domovine.

Na manevru Svoboda-71 je z drugimi vojaškimi in političnimi voditelji neutrudno spremljal dejavnost branilcev in napadalcev, se zanimal za možnosti enih in drugih in pri tem pokazal, da pozna taktiko in operativno sposobnost, ter ve za pravo moč čete in divizije.

Prav zato, ker mu noben del splošne ljudske obrambe ni bil neznan, je lahko vse vidike oboroženega boja vtikal v svoje teoretične razprave o smereh razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja. V Kardeljevih študijah je poudarjena teza, da je močna obramba dežele neločljiv del trdnosti njegovega političnega sistema, socialistično samoupravljanje pa največje zagotovilo za krepitev splošne ljudske obrambe in družbene samozasčite.

M. VLAŠIČ
(Revija Front)

Edvard Kardelj, bližnji Titov sodelavec, je neposredno sodeloval pri reševanju vseh pomembnih vprašanj splošne ljudske obrambe.

vaške mladine, ki je že dokončala osnovno šolo. (Problemi socialistične politike na vasi, Ljubljana 1959, str. 294)

Ni resnične znanosti, ki se prej ali slej, neposredno ali dolgoročno ne potrjuje na kateremkoli področju prakse človeštva. In ni resnično ustvarjalne prakse — na kateremkoli področju družbenega življenja, ki se v katerikoli obliki in posegu ne naslanja na znanost. (TiP, XIV (1977) 1-2, str.3).

Moderna kmetijska proizvodnja zahteva prav tako kakor industrija popolno strukturo kvalificirane delovne sile. Zahteva odlični strokovni kader z visoko izobrazbo, zahteva diferencirani srednji strokovni kader, vrsto nižjih kvalifikacij. Ne moremo, pa tudi časa nimamo, da bi vse te kadre vzgojili v šolah. In sicer toliko manj, ker je naš šolski sistem, kar zadeva šolanje kadrov za kmetijstvo, zelo nepopoln. Tako se moramo bolj usmeriti k izobraževanju odraslih, posebno

Gonilna sila razvoja naše družbe na podlagi samoupravnih oblik socialističnih proizvodnih odnosov ni bila in tudi danes ni kakšna utopistična ideja, da bi vzpostavili kakšen statistični sistem, sistem brez konfliktov z idealnimi družbenoekonomskimi in demokratičnimi institucijami in odnosi med ljudmi. Niti socializem na splošno niti samoupravni socializem ni družba brez protislovij in konfliktov med interesi v družbeni strukturi, čeprav, gledano za daljši čas,

zmanjšuje in odpravlja taka antagonistična nasprotja, kakor so razredna. (TiP, XIII (1975) 10, str. 949).

Socializma si ni mogoče predstavljati brez demokracije. Socializem ne more napredovati, če se v njem ne razvijajo demokratični odnosi med ljudmi. Toda socialistični družbi je potrebna demokracija v socializmu, ne pa demokracija kot orožje boja proti socializmu. (TiP, XIV (1977) 10-11, str. 1227).

Misel Edvarda Kardelja pobuda za preobrazbo vzgoje

Vloga mladine v družbi, v sistemu socialističnega samoupravljanja, pota njenega uveljavljanja in spreminjanja možnosti v realnost, pomen izobraževanja in še zlasti marksističnega usposabljanja, potrebnost temeljite reforme vzgojnoizobraževalnih dejavnosti in institucij, nujnost tesnega povezovanja učenja in dela, teorije in prakse — ta in še mnoga druga vprašanja so pogosto spodbujala Edvarda Kardelja h kritični besedi in mnogim ustvarjalnim zapisom. Bogata zapuščina njegovega teoretičnega dela bo še poznim rodovom neizčrpen vir proučevanja in pobuda za temeljite vsebinske spremembe v teoriji in praksi vzgoje za samoupravljanje. Snovanje naše nove samoupravne pedagoške teorije ne bo moglo mimo nekaterih bistvenih predpostavk nadaljnega razvoja naše družbe, ki jih je Edvard Kardelj opredelil zlasti v svojih znanstvenih teoretičnih delih o problemih naše socialistične graditve, o svobodnem združenem delu ter o smereh nadaljnega razvoja našega političnega sistema.

Pa ne samo to. Njegovo zanimanje za aktualna vprašanja razvoja in napredka vzgoje in izobraževanja pri nas ni bilo zgolj teoretično. Znano je, kako je leta 1963, ko je bil predsednik zvezne skupščine, spodbudil k novemu sodobnejšemu konceptu gradnje šol po takšnih tipiziranih načrtih, ki bi zadostili tudi drugim, širše vzgojnimi in ne zgolj učnim smotrom socialistične samoupravne šole. Mladi rodovi, ki jim je bil tovariš Kardelj kot osebnost resnična revolucionarna avtoriteta in navdih globoko človeških družbenomoralnih vrednot, ga bodo kot takšnega ohranili še iz posebnega razloga. A ta razlog je njegov nepokroviteljski odnos do mladine, ki jo je vedno upošteval kot realni zavestni družbenopolitični dejavnik, kot ustvarjalno silo v revolucionarni preobrazbi naše samoupravne družbe.

Zato ni naključje, da najdemo mnoge jasne in nadaljnje oblikovanje mladinske organizacije usmerjevalne misli tudi v študiji Edvarda Kardelja Smeri razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja, kjer je zapisal: »Mislim, da bi k družbeni afirmaciji naše mladine malo prispevala takšna organizacija, ki bi se razvijala samo kot ideološko in politično gibanje ali kot nekakšna skupina za pritisk, ločena od sistema vsakdanjega odločanja o družbenih problemih, kakor se je nekaj časa v pre-

teklosti razvijala naša mladinska organizacija.« Avtor je v tej študiji tudi nakazal, kako ustvarjati želeno družbeno vlogo mladih v sistemu socialističnega samoupravljanja: z njihovo močnejšo udeležbo v vsej problematiki socialistične zveze, zlasti v njenih sekcijah, ter z aktivnejšo udeležbo v delegatskem sistemu — v delegacijah, delavskih svetih, delegatskih skupščinah, v družbenih svetih in v drugih telesih.

Kardeljeva pozornost mladim in njihovemu družbenemu uveljavljanju se je kazala tudi v njegovih razmišljanjih o revolucionarni praksi in marksističnem izobraževanju. Ko je govoril ob odprtju politične šole ZK Jugoslavije v Kumrovcu, je dejal, da bodo lahko zagotavljali socialistični proces, ki se bo razrašal iz svojih močnih lastnih korenin, predvsem ljudje, ki bodo sposobni »samostojno povezovati teorijo s prakso, družbeno kritiko z ustvarjalno akcijo, občutek odgovornosti za celoto revolucionarnega gibanja s posamezno pobudo, revolucionarno vizijo z realno oceno razmerja moči med socialističnimi in drugimi notranjimi in zunanjimi družbenimi silami, ki se pojavljajo kot dejavniki našega družbenega in političnega razvoja.« Takšna usmeritev marksistične vzgoje in izobraževanja mladih edina oblikuje v njih zavest in sposobnost pa tudi znanje, da spreminjajo svet okrog sebe in

sebe v njem, jih usposablja za ustvarjalno socialistično akcijo.

GLOBALJE RAZSEŽNOSTI MARKSISTIČNE PEDAGOŠKE TEORIJE

V svojem izrednem teoretičnem in praktično-političnem prispevku k usmeritvam nadaljnega razvoja našega političnega sistema pa je Edvard Kardelj opredelil tudi mnoga izhodišča za razvoj samoupravne pedagoške misli. S svojim pogledom na vlogo in pomen marksistične družboslovne misli v odkrivanju zgodovinske neizbežnosti osvoboditve delavskega razreda je dal tudi vlogi marksistične pedagoške teorije globlje razsežnosti. Kakor je revolucionarna teorija marksizma odsev revolucionarne prakse delavskega razreda, hkrati pa njegov kažipot, tako naj bi bila tudi socialistična samoupravna pedagoška teorija oblika osveščanja in osmišljanja te prakse in tudi usmerjevalec pri iskanju novih vzgojnoizobraževalnih poti.

Za snovanje samoupravne teorije vzgoje je pri tem pomembna Karoljeva predpostavka, da se ima teorija oziroma znanost pravico imenovati tako le tedaj, če je sposobna gledati dlje od človekove prakse. To pomeni, da si mora marksistična pedagoška teorija zadati kot osrednji smoter: opredelitev družbenih okvirov, ciljev, vsebine, metod in oblik takšne vzgoje, s katero bo delavski razred, zavedajoč se svoje vloge, spreminjal družbo in sebe v njej ter se usposabljal za ustvarjalno socialistično akcijo. Pri tem pa je pomembno, na katerih družbenih silah gradi pedagoška teorija spreminjanje vzgojno-izobraževalne prakse. V samoupravni socialistični družbi so te sile lahko edine delavski razred in iz njega izhajajoči dejavniki organizirane družbene zavesti. Edvard Kardelj je bil glede tega dosleden, ko je opozarjal, da teorija, ki se imenuje socialistična ali celo

marksistična, hkrati pa zanika tisto materialno silo, ki edina lahko zagotovi socialistično prakso, očitno ni niti marksistična niti socialistična. Ta njegova opozorila so bila aktualna še posebno v obdobju razbohotenih liberalnih koncepcij v teoriji vzgoje, ki so odrekale vlogo organiziranim socialističnim silam družbe in njih pravico in dolžnost razredno jasnih opredelitev vzgojnoizobraževalnih smotrov in nalog.

NUJNA POVEZAVA

Pri tem pa delavski razred ni zainteresiran le za to, da bi bila njegova marksistično zasnovana pedagoška teorija usmerjena samo v razredni spopad z drugimi, nemarksističnimi teorijami o zakonitostih in protislovjih vzgojnoizobraževalnega procesa. Od nje pričakuje predvsem to, da čimbolj verodostojno odseva mnogostranstvo in bogastvo socialističnih samoupravnih vzgojno-izobraževalnih izkušenj in vpetost vzgojno-izobraževalne prakse v graditev nove družbe. Glede slednjega je Edvard Kardelj zlasti opozarjal na pojave, ki zahtevajo bolj določno in hitrejšo spreminjanje in odpravljanje dveh vase zaprtih sistemov, to je od družbenega dela ločenega klasičnega šolskega sistema, v katerem se oblikujejo izobraženi ljudje zunaj sistema samoupravnega združenega dela, in sistema izobraževanja znotraj združenega dela, ki je bil do sedaj tudi v glavnem zaprt vase, v okviru organizacij združenega dela in delavskih univerz, in ki je bil tudi skrajno nerazvit. Očitno je, da je na tem področju potrebna neka posebna povezanost. Na slednje je tovariš Edvard Kardelj opozarjal ob samem začetku oblikovanja koncepta integralnega in permanentnega usmerjenega izobraževanja.

Omenjeni pogledi Edvarda Kardelja na odnose med marksi-

stično teorijo in socialistično družbeno-vzgojno prakso, so nam in bodo tudi v prihodnje v veliko pomoč pri snovanju naše, našim družbenim ciljem in razmeram ustrezne samoupravne pedagoške misli. Posebno pozornost bo morala ta misel v prihodnje posvetiti naravi, vsebini in potem uresničevanja vzgoje socialistično angažirane osebnosti v pogojih pluralizma samoupravnih interesov. Kajti kot pravih interesov. Kajti kot pravi Edvard Kardelj v že omenjeni študiji o nadaljnjem razvoju političnega sistema... »da bi deloval, se mora v njem spojiti oziroma združiti zavest o živih in neposrednih samoupravnih interesih z zavestjo o skupnih dolgoročnih družbeno-zgodovinskih interesih delavskega razreda in vseh delovnih ljudi.«

POMEMBNE NALOGE SAMOUPRAVNE TEORIJE IN IZOBRAŽEVANJA

Dalje ugotavlja, da se v družbenih odnosih socialističnega samoupravljanja politika podružblja s tem, da postaja sestavni del samoupravnega odločanja. S tem pa samoupravljanje pretega klasični politični pluralizem in odpira pot ustvarjanju svobodne in družbeno odgovorne osebnosti v njeni samoupravni skupnosti. Iz te kakovostno bistveno nove vsebine odnosov znotraj politične oblasti, ki jo opredeljuje v svoji študiji o nadaljnjem razvoju našega političnega sistema Edvard Kardelj, pa izhajajo tudi pomembne naloge za teorijo vzgoje in izobraževanja. Vzgojno-izobraževalni praksi bo morala ponuditi takšne vsebinske in metodološke poti, ki bodo usposabljevale delavce — samoupravjalce za boj proti pluralizmu političnih monopolov in za uveljavljanje pluralizma avtentičnih interesov, posameznih in splošnih ter skupnih interesov samoupravnih subjektov.

V procesu samoupravne preo-

brazbe združenega dela in prilaganja vseh institucij našega političnega sistema socialistični in samoupravni naravi družbenoekonomskih odnosov in delegatskemu sistemu bo morala tudi samoupravna teorija vzgoje in izobraževanja zagotavljati, da se bodo vsebina, odnosi in organizacija vzgojno-izobraževalnih dejavnosti uskladili z omenjenimi družbenimi razvojnimi procesi pri nas. Samoupravna teorija vzgoje in izobraževanja mora torej prispevati k iskanju novih, izvernih poti v oblikovanju socialistične samoupravne osebnosti. Samoupravno združevanje dela in sredstev in uveljavljanje odločilne vloge delavca pri upravljanju družbene reprodukcije sodi prav gotovo med temeljne družbenoekonomske spremembe, na katere bo naša teorija vzgoje in izobraževanja oprla omenjena iskanja.

Tovariš Kardelj pa ni prispeval le pomembnih družbenopolitičnih usmeritev za teorijo vzgoje v samoupravni družbi, temu se je z osebno zavzetostjo in ustvarjalno vneto zavzemanje tudi za dosledno uresničevanje načel reforme sedanjega izobraževalnega sistema v praksi. Večkrat je bil nezadovoljen zaradi počasnosti v vzpostavljanju oblik tesne prepletenosti učenja in dela in bojazljivosti pri opuščanju klasičnega, in tradicionalnega šolskega sistema. Prav sedaj poteka javna razprava o rešitvah, ki jih prinaša osnutek novega zakona o usmerjenem izobraževanju ter v snovanju vsebinskih sprememb na drugih vzgojnoizobraževalnih področjih. Če se bomo vedno znova poglobljeno vračali k spoznanjem in usmeritvam ustvarjalnega, družbenokritičnega pogleda tovariša Kardelja na naravo, vlogo in pota socialistične samoupravne vzgoje in izobraževanja, se bomo oborožili tudi še z odgovori in rešitvami, ki jih danes le slutimo.

EMIL ROJC

Zagate ob sporazumih

Splošna ugotovitev, ki velja za sporazume vseh področij združenega dela je, da kljub prizadevanjem za čim boljše obliko in vsebino, sedanji sporazumi vendarle niso taki, da bi smeli biti z njimi zadovoljni. Njihova največja napaka je, da niso povsem usklajeni z zakonom o združenem delu. Ker so organi zveze sindikatov dejavnosti v občini in republiko odgovorni za to, da se samoupravni sporazumi dejavnosti izpolnjujejo, je Zveza sindikatov Slovenije tokrat poskrbela za gradivo, ki naj bi usmerjalo k razmišljanju o izpopolnjevanju sporazumov. To je osnutek stališč republiškega sveta zveze sindikatov o pridobivanju in razporejanju dohodka ter uveljavljanju načel delitve po delu in rezultatih dela. Sindikati in skupne komisije naj bi torej poskrbele za vsebinsko dopolnjene sporazume — take, ki bodo resnično uporabni v praksi.

O stališčih, ki so torej pobuda za akcijo preoblikovanja sporazumov, so razpravljali tudi na nedavni razširjeni seji izvršnega odbora republiškega odbora Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti. Seje so se udeležili tudi predstavniki skupne komisije, ki je dve leti pripravljala enoten sporazum za vse dejavnosti vzgoje in izobraževanja, razen za visoko šolstvo. Pri tem je bilo potrebno zelo veliko dogovarjanja, da so našli tiste skupne značilnosti, zaradi katerih je bilo mogoče osem dejavnosti spraviti pod eno streho. Zedinili so se za skupne osnove in merila za ugotavljanje celotnega prihodka, razporejanje dohodka in čistega dohodka in za delitev sredstev za osebne dohodke.

Zdaj bo treba kritično pregledati sporazume, uporabiti kar je dobro, in dopolniti, kar je premalo jasno izoblikovano. Najpomembnejše je temeljito oceniti, ali sedanji »krog podpisnikov« sporazuma ustreza stališču, ki pravi, naj se za samoupravni sporazum dejavnosti opredelijo tiste temeljne organizacije združenega dela in delovne skupnosti, ki po vrstah proizvodov ali

storitev opravljajo enako ali sorodno dejavnost, tako da je mogoče opredeliti skupne osnove za ugotavljanje delovnega prispevka delavca in tudi za primerjanje pogojev in rezultatov gospodarjenja z družbenimi sredstvi. Če temu ni tako — je zapisano v stališčih — se bo treba dogovoriti za nove, bolj homogene skupine podpisnikov.

Stališča govore tudi o tem, kakšna naj bo vsebina samoupravnih sporazumov. Opredelijo naj skupne osnove in merila za ugotavljanje delovnega prispevka delavca k skupnim rezultatom dela in ustrezno metodo za ugotavljanje sestavljenosti del in nalog, s katero bo mogoče ugotavljati tudi posebne in težje delovne razmere. V sporazumu naj bodo tudi osnove in merila za dooločanje medsebojnih razmerij med prispevkom delavcev posameznih skupin, merila za ugotavljanje količine, kakovosti in gospodarnosti za značilne skupine del (posebej pa za proizvodna, strokovna in administrativna dela). Sporazumeti se je treba o nekaterih skupnih osnovah in merilih za normalni obseg del in nalog, ki jih lahko opravijo delavci ob normalnem naporu v enoti časa.

Zveza sindikatov ugotavlja, da vsega tega v večini sklenjenih in veljavnih sporazumov ni, zato so obvezna samo določila, ki ne nasprotujejo določilom zakona o združenem delu. To velja tudi za skupne osnove in merila za ugotavljanje delovnega prispevka delavca in v letu 1979 tudi za določila sedanje »sindikalne liste«.

Razpravljalci so menili, da je glede dohodkovnih odnosov v vzgoji in izobraževanju še precej problemov, ki jih bo treba strokovno proučiti in opredeliti. Sporazumeti se je treba npr. o tem, kaj so časovni normativi, saj je jasno, da ni mogoče niti količinsko niti časovno opredeliti teh normativov za vse panoge. Sklenili so, naj organi sindikata in skupna komisija proučijo sporazum glede na stališča sveta zveze sindikatov pa tudi glede na posebne potrebe posamezne dejavnosti.

M. K.

Več kulturne vzgoje v usmerjeno izobraževanje

Več kulturne vzgoje v usmerjeno izobraževanje, to je vodilo prizadevanja Zveze kulturnih organizacij Slovenije ob reformi srednješolskega pouka. V deveti in deseti letnik splošnega izobraževanja je nujno uvesti likovno, glasbeno, gledališko, filmsko in plesno umetnost, pravijo v predsedstvu ZKOS. In to na vseh ravneh: izobraževalni, umetniško-doživljajski in na ravni lastne ustvarjalnosti. To je še posebno pomembno za tiste mladostnike — dodajajo — ki se v nadaljnjem šolanju ne bodo več srečali s temi področji.

Takšnemu gledanju na kulturno vzgojo v splošnem izobraževanju verjetno nihče ne nasprotuje. Da bi krčili že tako skopo odmerjeno kulturno vzgojo, to vendar ne gre! Ali pa? Kajti za načelnim prikričavnanjem se oglašajo posamezniki in skupine, ki pravijo: Lepo in prav, toda kje bomo vzeli zadostno število ur? Najprej moraš znati delati, šele potem je na vrsti kultura! — Nekaj pa jih je, ki se obesijo na formalnosti. Saj ste s svojim predlogom že tako prepozni, pravijo v Zvezi kulturnih organizacij Slovenije.

Ta se je lotila izdelave svojega predloga strokovno, organizirano in prav nič »amatersko«, kar včasih težko organizaciji v podcenjevalnem tonu očitajo. Posebna komisija za pripravo učnega načrta za umetnostno vzgojo v skupni programski osnovi v usmerjenem izobraževanju je izdelala predlog »Umetnostna vzgoja« in je predvidela zanj skupno 152 ur: v prvem letu usmerjenega izobraževanja 76 in v drugem prav toliko. V prvem letu je polovica časa namenjena likovni umetnosti, prav toliko pa glasbeni. V dru-

gem šolskem letu pa je osnove gledališke imetnosti namenjenih 18 ur, osnovam filmske umetnosti 10 ur in osnovam plesne umetnosti 10 ur, v drugem polletju pa naj bi preostalih 38 ur poteklo kot umetnostno kulturna vzgoja. Ta naj bi sintetično povežala posamezne umetnostne vrste.

Kaj bo iz tako izoblikovanega predloga, je še težko reči. Gotovo pa je, da si bodo v kulturnih organizacijah še naprej prizadevali za več kulture v šolah, in to bodo prav gotovo še nadalje podpirali učitelji, saj ne gre le za zahteve tega kroga, marveč vse naše družbe. Ta pa potrebuje celostnega in ustvarjalnega delavca na kateremkoli področju. Gre torej za cilj, ki ga prav gotovo ni mogoče doseči brez kulturne vzgoje.

O tej problematiki so razpravljali tudi udeleženci nedavne seje (9. 2.) predsedstva ZKO Slovenije. Njihova razprava je načelnjala tudi druga zanimiva vprašanja, med njimi razmerje med profesionalizmom in amaterizmom v kulturi. Pri tem so izhajali iz postavke, da je kultura ena sama — da kultura je ali je pa ni. Ta postavka bo seveda uresničena v brezrazredni družbi, vendar pa je naš družbeni razvoj že doslej privedel tako daleč, da se to čuti tudi v poenotenju kulture.

Zveza kulturnih organizacij Slovenije si v glavnem prizadeva množično razširjati čim bolj kakovostno umetnost. Zato je nujno, da dobi umetnost med ljudstvom trdna tla. To pa ne more uspeti brez zasidranosti umetnosti in kulturne vzgoje v osnovnih delovnih in življenjskih okoljih: v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih

SANDI SITAR

dogodki novosti

Prag znanja in sposobnosti

S predlogom skupne vsebinske osnove, ki ga je pripravil Zavod SR Slovenije za šolstvo, dobiva preobrazba v usmerjeno izobraževanje svoj stvarni temelj. Republiški komite za vzgojo in izobraževanje je predlog kritično obravnaval na zadnji seji. Predlagane spremembe prispevajo posebno k pridobivanju znanja in dojamaju sodobnih znanstvenih, kulturnih in družbenih razvojnih dosežkov. Težišče je na odgovornem in ustvarjalnem razmerju do dela, utrjevanju delovnih navad, kritičnega, samostojnega in ustvarjalnega učenja, marksističnega mišljenja, živih samoupravnih odnosov in splošne kulture.

Načrt zajema splošno kulturno vzgojnoizobraževalno področje s slovenskim jezikom in književnostjo, tujim jezikom, umetnostno vzgojo, telesno in zdravstveno vzgojo, in obrambo in zaščito. Družbenoekonomsko vzgojnoizobraževalno področje vsebuje samoupravljanje s temelji marksizma, zgodovino in geografijo, naravoslovno-matematično pa matematiko, fiziko, kemijo in biologijo. Okrepjeno je tudi proizvodno-tehnično področje, ki obsega osnove tehnike in proizvodnje, proizvodno in drugo družbeno delo.

Skupni vzgojnoizobraževalni temelji se tako uresničujejo z obveznim teoretičnim in praktičnim programom. To je temeljni vzgojnoizobraževalni standard, ki ga je treba zagotoviti vsakemu učencu. Temu je dodan še fakultativni program, ki se pripravi glede na učenčovo zanimanje, potrebe družbenega dela in splošna družbena hotenja. Učenec je po opredelitvi dolžan opraviti sprejeti program. Dodatni program je namenjen učencem, da lahko uresničijo svoja izrazita in posebna nagnjenja hitreje kot po obveznem in neobveznem programu in morda tudi organizirano v povezavi z drugimi delovnimi organizacijami, denimo, z raziskovalnimi in s kulturnimi. Dopolnilni program pa je namenjen učencem, ki teže zmagujejo ob-

vezno učenje in potrebujejo posebno pomoč za to, da dosežejo temeljno raven izobrazbe, ki jo je sicer treba zagotoviti.

Predviden je tudi program prostovoljnih dejavnosti na vseh področjih, ki jih učenci razvijajo samostojno ali v skupinah, da zadostijo svojim globljim interesom in potrebam. Uresničevanje le-tega naj bi spodbujale vzgojnoizobraževalne organizacije in samoupravne interesne skupnosti in tako prispevale k boljši vzgoji samoupravne kulture prostega časa.

Posebej je predvideno še družbeno potrebno delo učencev, ki se uresničuje v šoli, krajevni skupnosti in v organizaciji združenega dela. Zanimiv je tudi predlog o štirinajstdnevnem strnjemem proizvodnem delu, enotedenski kulturni dejavnosti in enotedenski telesnovzgojni dejavnosti z obrambnim dnevom.

Ni dvoma: predlog je odsev naših družbenih hotenj in potreb, čeprav so razpravljali na seji kritično ugotavljali, da takega programa ne bo tako lahko uresničiti. Zahteva namreč široko odprto šolo, ki se bo morala ziliti z okoljem, hkrati pa odpira vprašanje, ali zmore vsako okolje zagotoviti vsem učencem in povsod, da bo predlagana zasnova enakovredno izpeljana. Zelo odgovorno in skrbno bo treba reševati kadrovska vprašanja, se dogovoriti marsikaj za skupno uresničitev programa z različnimi delovnimi organizacijami, posebno za uresničitev obveznega proizvodnega dela. Strokovnjaki umetnostnih področij niso zadovoljni s količino ur. Zahtevali so povečanje kar od 70 na 140 ur, tega pa ni mogoče uveljaviti. Mislijo bo treba na drugačne, bogatejše in bolj prepletene oblike dela, tako da ura ne bo preveč togo merilo. Pa tudi teorija in praksa se ne smeta preveč razlikovati.

Ta skupni temelj vsega usmerjenega izobraževanja pomeni temeljni prag znanja in sposobnosti. To pa bo treba zagotoviti premišljeno, dobro organizirano in trdno dogovorjeno.

R. L.

Zbrana dela Josipa Broza Tita

Založba Komunist in Založba Borec sta se letos lotili velikega založniškega dejanja: izdajati sta začeli zbrana dela Josipa Broza Tita, ki bodo izšla v štiridesetih knjigah v nakladi po 10.000 izvodov. Predvidevajo, da bo to veliko delo opravljeno v štirih letih, letos pa naj bi dobili že prvih deset knjig. Knjige bodo zajele bogastvo Titove pisane in govornjene besede, v njih pa bodo objavljena tudi pisma, izjave in podobna pričevanja o boju jugoslovanskih delavcev, o narodnoosvobodilnem boju in bojih

socialistične Jugoslavije za enakopravnost in mirno sožitje med narodi in državami.

Zgodovinarji poudarjajo, da pomenijo Titovi spisi pri nas pravo odkritje, saj pojasnjujejo izredno veliko zgodovinskih zanimivosti, hkrati pa so neusahljiv vir za poglobljanje socialistične etične zavesti. Titova besedila spadajo med najdragocenejše dokumente naše zgodovine zadnjih petdesetih let. Pobljže nas seznanjajo s človekom, ki je vse svoje življenje posvetil boju

Ponos ljubljanske Univerze

Univerza v Ljubljani je 16. februarja slavila svoj pravi praznik dela: v slovesnem ozračju zbornične dvorane in ob navzočnosti najvišjih predstavnikov znanstvenega, kulturnega in političnega življenja naše republike so podelili častni naslov »zaslužni profesor« akademikoma — prof. dr. ANTONU OCVIRKU in prof. dr. VLADIMIRU SCHMIDTU. Oba akademika — izredno zaslužna dolgoletna strokovna in družbena delavca, ki sta svoje življenje darovala razvoju in širjenju ustvarjalne misli, sta ponos naše univerze in hkrati vsega slovenskega naroda.

Delo dr. Antona Ocvirka zajema področje primerjalne književnosti, literarne teorije in slovenske literarne zgodovine, zelo obsežno in temeljito je tudi njegovo pedagoško delo.

Je utemeljitelj in ustanovitelj nove slovenske znanstvene vede, ki jo je poimenoval primerjalna književnost, bila je na višini znanstvene strogosti, ki jo je bila dosegla ta stroka takrat drugod v Evropi in Ameriki. Njegova knjiga Teorija primerjalne literarne zgodovine je izviren prispevek, saj je dr. Anton Ocvirk, prvi podal razviden pregled nastajanja, razvoja in taktičnega položaja primerjalne književnosti, hkrati pa je na nov način zarisal njeno področje in njene temeljne pojme. Pomembno je njegovo delo na področju literarne teorije, saj zajemajo njegove raziskave celotno teoretično področje in uporabljajo izključno slovensko gradivo (zajemajo celoto slovenske literature). Njegova zasluga je, da je v to težko pregledno in občutljivo področje vnesel pregledno sistematičnost in stroga znanstveno racionalna merila. Njegovo delo na obeh področjih je nastajalo v neposrednem stiku z najaktualnejšimi dogajanjem in novostmi v evropski in ameriški literarni znanosti; tako je vzdrževalo v slovenskih humanističnih znanostih splošno evropsko raven in bilo hkrati živ stik slovenske kulture s svetom.

Odprl je nove poglede tudi na zgodovino slovenske literature in razvil nove metode za njeno razumevanje. Na vseh treh znanstvenih raziskovalnih področjih je opravil tudi pomembno organizacijsko delo: ustanovil in vodil je novi oddelek Filozofske fakultete za primerjalno književnost in literarno teorijo, po vojni je obnovil in urejal Slavistično revijo, zdaj pa vodi Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede SAZU. Je glavni urednik Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev.

Zelo obsežno je njegovo pedagoško delo. Vse od leta 1938 je bil na Filozofski fakulteti eden izmed osrednjih učiteljev slovenske literarne vede. Vzgojil je novi rod znanstvenih delavcev, raziskovalcev, zgodovinarjev in teoretikov, literarnih kritikov in publicistov. Za njegovo pedagoško delo je značilna odprtost vsem novim, modernim perspektivam in metodam evropske in svetovne literarne vede v zadnjih desetletjih. Dognanja je sproti vnašal v delo s študenti, ki jih je ves čas kot mentor usmerjal v pravo znanstveno raziskovalno delo in jih izpostavljal dosledni znanstveni kritiki. Dosledno je upošteval temeljno znanstveno usmerjenost in potrebe literarne vede na Slovenskem in celotnega slovenskega kulturnega življenja.

Obsežno delo prof. dr. Vladimira Schmidta je najtesneje povezano s povojnim razvojem pedagoške misli in teorije na Slovenskem; to izpričuje veliko šte-

tilo njegovih knjig, strokovnih del, objavljenih v našem tisku in prevedenih v drugih republikah in na tujem. Že v prvo povojno obdobje je odločilno posegel s številnimi metodološkimi razpravami, ki so bistveno preusmerile tokove pedagoške teorije. Te razprave so postale metodološka usmeritev razvoja ne le na Slovenskem, temveč tudi razvoja vse jugoslovanske misli. Z marksistično analizo je izluščil najvažnejše vire spoznanj socialistične pedagogike in razčlenil posebnosti vseh z vidika marksističnega pojmovanja procesa. Med prvimi pedagogi se je lotil teorije nekaterih posebnih metod in tehnik pedagoškega raziskovanja. Med pionirska dela sodi tudi njegova študija o metodologiji šolske reforme.

Ob novi metodološki usmeritvi naše pedagogike je bilo mogoče misliti na ustanovitev pedagoškega inštituta, ki si ga je akademik zamislil povezanega s pedagoško raziskovalno mrežo na območju Slovenije. Na teh temeljih so ustanovili leta 1965 Pedagoški inštitut.

K razvoju pedagoške znanosti po vojni so bistveno prispevale njegove razprave o samoupravljalni pedagogiki in o analizi in kritiki etatične pedagogike.

Zelo bogato je njegovo delo tudi na zgodovinsko pedagoškem področju, ki spada že v področje raziskovanja naše kulturne zgodovine. Njegova dela in predavanja zgodovine slovenske pedagogike so bila prava šola za študente in sodelavce kritičnega marksističnega mišljenja in raziskovanja. Za to delo je profesor prejel Kidričevo nagrado za znanstveno delo.

Bil je izredno cenjen učitelj, predavatelj in organizator seminarskega in proučevalnega dela med študenti. S svojim pedagoškim delom je odločilno vplival na številne rodove pedagogov, pripravljenih tudi analitično posegati v pedagoško prakso in se spoprijeti z raziskovalnim delom.

Njegovo pedagoško mentorstvo delo je seglo na področje dela Univerze v Ljubljani in Mariboru. Napisal je knjigo Visokošolska didaktika, ki je bila prevedena v srbohrvaščino.

Obsežno je tudi njegovo organizacijsko in uredniško delo, saj je uredil veliko strokovnih publikacij.

Po vojni je bil pobudnik in glavni organizator Zveze pedagoških društev Slovenije in njen dolgoletni predsednik, kot pedagog marksist pa je bil idejni vodja mnogih strokovnih posvetov in kongresov. Bil je zaželen svetovalec pri vzgojnoizobraževalnih problemih številnim družbenopolitičnim organizacijam.

S svojim znanstvenim, vzgojnoizobraževalnim in mentorskim delom je bistveno prispeval k razmahu pedagoške misli na Slovenskem in razvoju socialistične marksistične pedagogike.

Zaslужnima profesorjema iskreno čestitamo!

za pravično prihodnost delavskega razreda in jugoslovanskih narodov, boju za humanizem v svetu. Predstavljajo nam državnik z izrednim poslušom za politično stvarnost, neutrudnega bojevnik, legendarnega junaka našega narodnoosvobodilnega boja in boja za mir in razumevanje med narodi.

Titove spise dopolnjujejo dokumenti o njem in številne opombe urednikov posameznih knjig. Osvetljujejo okoliščine, v katerih je Tito delal, seznanjajo

nas z ljudmi, organizacijami in pojavi različnih političnih smeri, ob katere je zadevala Partija pod Titovim vodstvom. V Kronologiji je predstavljena doslej najpodrobnejša kronika Titovega življenja in dela, izmed kazal pa je posebno zanimivo imensko kazalo z življenjepisni številnih Titovih soborcev in sodobnikov.

Povemo naj tudi to, da je ta znanstvena izdaja s spremnimi besedili napisana jasno, pregledno in tako, da je zanimivo branje za vsakogar.

Več domov za učence in študente

Iz denarja, ki ga v sedanji petletki v Sloveniji združujemo za gradnjo 23 domov za učence in študente, bomo letos namenili sredstva za Dom šolskega centra v Mariboru, za študentska stolpca v Mariboru in Ljubljani, za Dijaški dom v Škofji Loki in za Dom gostinskega šolskega centra v Radencih. Tak predlog je na zadnji seji obravnaval izvršni odbor Izobraževalne skupnosti Slovenije, z njim soglašal in ga sklenil predložiti bližnji skupščini Izobraževalne skupnosti Slovenije, da ga bo potrdilo.

Pri tem je treba omeniti, da je to zadnjih pet domov, ki sodijo v dogovorjeni petletni program zidave 23 novih domov za srednješolsko in visokošolsko mladino. Vsi drugi so že zgrajeni, se zidajo ali pa jih bodo začeli postavljati ta čas. Pomeni, da je gradnja hitrejša od predvidene in da zanjo ne zmanjkuje denarja. To se je zgodilo zato, ker so se delavci v združenem delu odločili za dokaj zanesljiv način združevanja sredstev, ker so bile celotne priprave za organizirano gradnjo zelo resne in dosledne, ker so se tako rekoč vsi med gradnjo teh domov kar najbolj zavzeli za hitro in smotno delo. Če ne bi ravnali tako odgovorno, bi z denarjem, ki je na voljo, zagotovo gradili bolj počasi in tudi dražje.

Tako se je zgodilo, da denarja ne le da ni zmanjkalo, marveč se ga združuje celo preveč. Res je, da je k temu »presežku« prispelo tudi to, da bo dom v Radencih nekoliko manjši od prvotno

zamišljenega in da je dobršen delež za dom v Tolminu prispela SR Srbija kot solidarnostno pomoč ob potresu. Iz namensko združenih sredstev za domove bo mogoče zgraditi še en dom, in cicer v Piranu — tako je predlagano. Razveseljivo je, da bo že letos povsem uresničen dogovorjeni investicijski program za gradnjo domskih zmožljivosti s 7500 ležišči. Vendar pa doteka joča sredstva s tem še ne bodo izčrpana. Če bi jih še naprej združevali do konca leta 1980, kot je z družbenim dogovorom predvideno, bi se zbralo toliko denarja, da bi z njim lahko postavili še precej novih domov s skupno kapaciteto okoli 2000 ležišč. Predlagajo, da združevanja denarja ne bi ustavili, marveč naj bi ga združevali še naprej do dogovorjenega roka. S tem denarjem naj bi čimprej začeli graditi še nove domove, za katere bi se dogovorili. Potrebe so namreč kljub na novo zgrajenim domovom v SR Sloveniji še izredno velike tako v večjih kot v manjših središčih. Razprava na seji izvršnega odbora izobraževalne skupnosti je pokazala, da bi bilo najbolje dodatni program gradnje domov sprejeti čimprej in se del lotiti že letos. To pomeni, da bi ob sedanji zagnanosti in utečeni organiziranosti zmogli ob koncu leta 1980 z dogovorjenimi sredstvi za gradnjo domov za učence in študente postaviti precej več domov, kakor pa smo si upali misliti pred tremi leti.

JANKO SVETINA

Denar za enciklopedijo Slovenije

Velik projekt za izdajo enciklopedije Slovenije dobiva ta čas tudi svoje gmotne obrise. Zanimivo nalogo naj bi uresničili z združenimi močmi v okviru družbenega dogovora o pripravi, izdaji in financiranju enciklopedije Slovenije ter samoupravnega sporazuma o financiranju in usmerjanju priprave izdaje enciklopedije Slovenije. V nakladi 30.000 izvodov naj bi v letih 1981—1985 izšlo sedem zvezkov, vsak od njih bi imel okoli 650 strani. Veliko delo, ki ga Slovenci še nimamo in ga gotovo potrebujemo, bo založila Mladinska knjiga; po sedanjih dogovorih naj bi dobilo 21.455.000 dinarjev družbene subvencije.

Sredi decembra je izvršni odbor kulturne skupnosti Slovenije priporočil vsem udeležencem družbenega dogovora in samoupravnega sporazuma, naj bi oba samoupravna akta čimprej sprejeli in s tem omogočili izvedbo načrtovanih projektov. V časnikih smo te dni brali, da je predsedstvo republiške konference SZDL sklenilo podpisati družbeni dogovor. Iz gradiva izobraževalne skupnosti Slovenije povzemamo, da sta se o pristopu k družbenemu dogovoru

pritrnilo izrekla upravni odbor gospodarske zbornice Slovenije in univerzitetni svet ljubljanske univerze, načelno soglasje so poslali tudi organi Ljubljanske banke, Slovenske akademije znanosti in umetnosti, mariborske univerze in nekateri drugi. Podpira ga tudi izobraževalna skupnost Slovenije, vendar z opombo, da v tej petletki za to nima denarja in da bi mogla poravnati svoj delež šele v obdobju nove petletke.

Iz Mladinske knjige je na Izobraževalno skupnost Slovenije potem januarja prišlo pismo, ki meni, da utemeljitev izobraževalne skupnosti Slovenije ni razlog za zavlačevanje podpisa te samoupravne interesne skupnosti. Zavzema se, da bi bil družbeni dogovor sprejet čimprej ter da bi izobraževalna skupnost Slovenije svoje finančne obveznosti do enciklopedije Slovenije realizirala v celoti šele v obdobju 1981—1984, v tej petletki pa le en del. Izvršni odbor izobraževalne skupnosti Slovenije je na zadnji seji obravnaval ta predlog in menil, da naj bi Izobraževalna skupnost Slovenije ves svoj del denarja dala šele po letu 1980.

Več pozornosti filmski vzgoji

Delavska univerza v Murski Soboti je skupaj z organizacijsko enoto Zavoda SRS za šolstvo pripravila seminar za mentorje filmske vzgoje — slaviste na osnovnih šolah. Ker večina šol tehnično še ni usposobljena za predvajanje filmov, bo to nalogo

prevzela delavska univerza. Udeleženci seminarja so si ogledali pet filmov, predvidenih za obravnavo v osnovni šoli. Izdelali so tudi urnik predvajanja filmov, ki so zajeti v učnem načrtu za slovenski jezik od 5. do 8. razreda.

Dejavni gimnazijci

Soboški gimnazijci že več let sodelujejo s svojimi vrstniki v avstrijskem Radkersburgu, tako da prirejajo tradicionalna kulturna in športna srečanja. Učenci 3. in 4. letnika so si nazadnje pri svojih avstrijskih vrstnikih ogledali gledališko predstavo, decembra pa se bodo sre-

cali v Murski Soboti in se pomerili v različnih športnih panogah. Na soboški gimnaziji deluje več kot eno leto zgodovinski krožek, člani tega krožka so bili letos zelo dejavni. Pripravili so različna tekmovanja v znanju, udeležili pa so se tudi zanimive poučne ekskurzije po Kozjanskem in hrvaškem Zagorju.

Presežki

V blagajne izobraževalnih skupnosti na območju SR Slovenije se je lani nateklo več denarja, kot pa je bilo predvideno. Kljub temu se je poraba denarja ves čas gibala v okvirih dogovorjenega načrta. Del preveč zbrane denarja je bil združenemu delu že vrnjen, preostali presežek pa bo v kratkem vrnjen oziroma poravnani v letošnjem letu. Kaže, da izobraževalne skupnosti niso imele tolikšnih presežkov, kot bi bilo nemara mogoče sklepati iz nekaterih govoric v zadnjem času, in da tudi glede pravočasnega vračanja presežnih sredstev na tem področju ni posebnih problemov.

Tako je mogoče povzeti iz informacije o združevanju sredstev na področju vzgoje in izobraževanja v SR Sloveniji v letu 1978, ki so jo dobili člani izvršnega odbora izobraževalne skupnosti Slovenije na mizo na zadnji seji odbora

Za osnovno šolstvo informacija ugotavlja, da je bil presežek prispevkov za program skupnih nalog in za investicijsko vzajemnost ugotovljen v lanskem prvem polletju, že vrnjen tistim izobraževalnim skupnostim, kjer so bila presežna sredstva ustvarjena. Presežki, ugotovljeni v lanskem drugem polletju, pa bodo občinskimi izobraževalnim skupnostim vrnjeni po poročilu. Presežki prispevkov za solidar-

nostno združevanje sredstev bodo izračunani v kratkem, ko bo opravljen poračun dogovorjenih obveznosti.

Za usmerjeno izobraževanje je v informaciji zapisano, da je izobraževalna skupnost Slovenije lani med letom ugotovljala prevelik dotok sredstev in je zato sklenila, da TOZD nehalo plačevati akontacije prispevkov za usmerjeno izobraževanje v avgustu, septembru in oktobru. Taka časna rešitev je omogočila, da se denar ni zadrževal na računih izobraževalnih skupnosti in je z njim razpolagalo gospodarstvo. Razen tega je bila prispevna stopnja od prvotno določeno 9,47% med letom znižana na 7%. Glede na to je bil dotok sredstev v drugi polovici lanskega leta bistveno korigiran in uravnavan v skladu s predvidenim.

Združena sredstva za usmerjeno izobraževanje so bila po teh ukrepih ob koncu lanskega decembra 7% večja od načrtovanih. Dokončno bodo prispevki obračunani po zaključnih računih za leto 1978. Razlika (najbrž bo nekaj višja od tiste v decembru) naj bi bila poračunana v letu 1979, in sicer tako, da bi lanski presežek štel v potrebna sredstva za letošnje leto in da bi se zato ustrezno temu prilagodila prispevna stopnja za usmerjeno izobraževanje v letošnjem letu.

Boljši dnevi za otroke na vasi

Na področju predšolskega varstva je v organizirano varstvo zajetih le 24% otrok. Položaj na podeželju je zaskrbljujoč in je globoko pod republiškim povprečjem.

V prihodnjem letu načrtujejo v soboški občini, zunaj mesta Murske Sobotne gradnjo dveh

oddelkov v Bodoncih in preditvenega oddelka v Puconcih. Kljub temu da s tem še zdaleč ne bodo rešena vsa vprašanja v predšolskem varstvu, predvsem na Goriškem, je to pomemben korak naprej v upanju, da se tudi otrokom na vasi bližajo boljši časi.

Posebna izobraževalna skupnost tudi za kulturo

Kulturna skupnost Slovenije je s pismom ob koncu decembra obvestila Izobraževalno skupnost Slovenije, da izvršni odbor kulturne skupnosti Slovenije soglašajo z ustanovitvijo posebne izobraževalne skupnosti za področje kulture. Hkrati je menil, da je njena ustanovitev pravno v pristojnosti izobraževalne skupnosti Slovenije. Predlagali so, kako naj se oblikuje pripravljalni odbor in prosili, naj Izobraževalna skupnost Slovenije čimprej skliče prvo sejo pripravljalnega odbora.

Izvršni odbor izobraževalne skupnosti pa je bil na svoji zadnji seji, ko je imel omenjeno pismo kulturne skupnosti Slovenije pred seboj, nekoliko drugačnega mnenja. Menil je, da naj bi pobuda za nastanek in delovanje posebne izobraževalne skupnosti za področje kulture prešla na Kulturno skupnost Slovenije. Ne iz kakšnih formalnih razlogov, marveč iz zelo vsebinskih: v razvijajočem se sistemu družbe-

Odgovorno o novih šolskih zakonih

Izvršni odbor izobraževalne skupnosti Slovenije je na zadnji seji (bila je v sredo, 14. februarja) podprl dosedanje priprave treh novih »šolskih« zakonov: zakona o vzgoji in varstvu predšolskih otrok, zakona o osnovni šoli in zakona o usmerjenem izobraževanju. O vseh treh bodo razpravljali konec februarja na seji obeh zborov skupščine Izobraževalne skupnosti Slovenije. Pri prvih dveh — predšolska vzgoja in osnovno šolstvo — gre za to, da bi skupščina sprejela pobudo za izdajo novih zakonov, pri tretjem — usmerjeno izobraževanje — pa naj bi že potrdila predlagano besedilo osnutka zakona in ga dala v javno razpravo. Vsi trije zakoni naj bi bili dokončno sprejeti v drugi polovici letošnjega leta.

Razprava glede oblikovanja novega zakona o osnovni šoli je med drugim potrjevala sedanja prizadevanja, naj bi osnovna šola skupaj z drugimi dejavniki v posameznem kraju dobila večjo možnost vplivanja na vzgojnoizobraževalni program, ob tem pa seveda tudi večjo odgovornost za izpolnjevanje sprejetega vzgojnoizobraževalnega programa in kakovost opravljenega dela. Zanimiva je bila opomba glede teženj za zgodnejši vpis v šolo. Menili so, da je to zelo občutljivo strokovno vprašanje, ki ga je treba kot takega tudi obravnavati; če se bomo odločili za zgodnejši vpis otrok v prvi razred osnovne šole, bi to obenem med drugim pomenilo, da je treba temu prilagoditi celotno osemletko, ne pa samo prvi razred.

Zelo zanimiva, nemara na tem sestanku celo prvič sprožena misel je bila, da bi kazalo v sklop zakona o osnovni šoli vključiti tudi tematiko posebnega šolstva. Menili so, da bi bilo z vidika enotnosti sistema osnovnega

izobraževanja to primerno, obenem pa seveda opomnili, da ima posebno šolstvo veliko posebnosti, ki jih bo vselej potrebno obravnavati na specifičen način.

Razprava ob predloženem besedilu za osnutek zakona o usmerjenem izobraževanju je — kot je bilo pričakovati — sprožila veliko zelo konkretnih razmišljanj in pripomb. Nakazovala je, da se nam v času bližnje javne razprave obeta živahno besedovanje o prihodnji ureditvi usmerjenega izobraževanja in zakonu, ki bo te reči pravno urejal. Omeniti kaže misel, da dosedanje besedilo precej govori o možnostih in pravicah do izobraževanja mladine in zaposlenih, premalo pa tudi o dolžnostih, o odgovornostih mladih in odraslih šolarjev, da začeto izobraževanje tudi uspešno končajo. Dobra je nadalje misel o nadgrajevanju izobraževalnih programov v posameznih strokah, premalo pa je še razvita misel o medsebojnem vplivanju teh programov. Gre, na primer, za to, da naj bi tvorce visokošolskih programov bolj kot doslej zanimali tudi srednješolski programi, da bi se taka vprašanja povezovala, prepletala v vseh smereh, na vseh stopnjah.

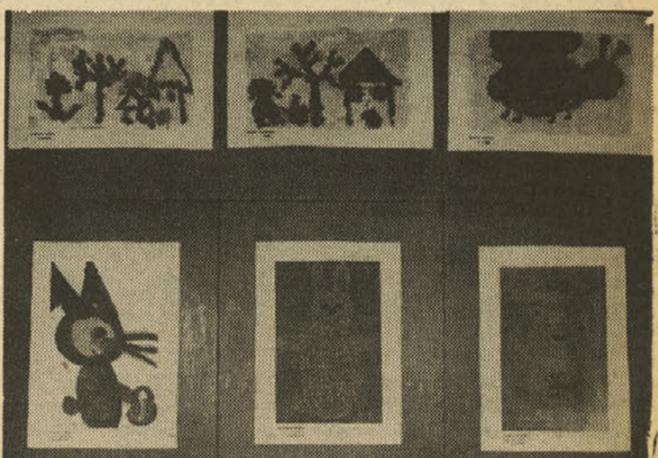
Razmišljanja o vsebini in pravni ureditvi usmerjenega izobraževanja so na tej seji kazala, da se v izobraževalni skupnosti Slovenije, v mnogih posebnih izobraževalnih skupnostih, na univerzah in nekaterih drugih delovnih organizacijah zelo odgovorno lotevajo priprav na uveljavitev usmerjenega izobraževanja. Zavzeli so se, da bi se razprave in priprave enako odgovorno razvile čimprej na vseh področjih združenega dela, ker gre za vprašanja, ki globoko zadevajo naš celoten gospodarski in družbeni razvoj.

Enotni izobraževalni programi

Mladinske delovne akcije sicer posvečajo dokajšnjo skrb izobraževanju mladih ljudi v brigadah. Opaziti pa je, da izobraževalni programi niso bili povsod enako kakovostni in da bi ponekod mogli in morali narediti še več.

Izobraževalna skupnost Slovenije je — kot eden izmed sfinancerjev dejavnosti mladinskih delovnih akcij — lani namenila 741.750 dinarjev za mladinske delovne akcije, in sicer strogo namensko za izvedbo programov izobraževanja, predvsem za družbenopolitično usposabljanje mladih. Iz poročil pa je razvidno, da je bila za tak namen neposredno uporabljena le dobra tretjina sredstev, medtem ko je ostali denar šel za druge vzgojnoizobraževalne namene, na primer za težave prve pomoči, za avtomoto dejavnost, foto-kino dejavnost, za radiotehniko, za časnike in revije, za nakup TV sprejemnikov in podobno.

Ko so o tem govorili na zadnji seji izvršnega odbora izobraževalne skupnosti Slovenije, so menili, da so seveda raznovrstne vzgojnoizobraževalne dejavnosti na mladinskih akcijah potrebne, vendar pa da jih je mogoče financirati tudi iz drugih virov, saj je sofinancerjev teh dejavnosti več. Denar izobraževalne skupnosti Slovenije je bil bolj namenski in ni dobro, da pri izvedbi programov družbenopolitičnega usposabljanja ni bilo doseženo tisto, kar naj bi s pomočjo teh sredstev dosegli. Priopnili so, da je bilo leto prej — 1977 — v tem oziru mnogo bolje, ko so se vzgojnoizobraževalni programi oblikovali enotno za celotno območje republike. Podprli so zato pobudo, da bi tudi za letošnje mladinske akcije v SR Sloveniji enotno pripravili programe izobraževanja, s pomočjo zveze delavskih univerz pa zagotovili, da bodo kvalitetno izvedeni.

Z razstave izdelkov otrok VVZ Mežica

Nova matematika opravila izpit

Nekako pred devetimi leti so v slovenskih osnovnih šolah začeli uresničevati modernizacijo pouka matematike. Vsaka novost navdušuje in obenem zbujajo nezaupanje. Zavod SR Slovenije za šolstvo je delo usmerjal, spremljal, se povezoval z vsemi, ki so pri tem lahko pomagali z namenom, da bi boljše razvijali učencev ustvarjalnost, sposobnost logičnega sklepanja in kritičnega posploševanja, samostojnega učenja in razmišljanja; tako naj bi dosegli, da bi si učencem pridobil trajnejše, splošnejše in uporabnejše znanje.

Zdaj so poskusili dognati kakšen je učinek preobrazbe pri pouku matematike, tako da so ocenili doseženo znanje učencev in njihova stališča do pouka matematike, to pa primerjali z dosežki zadnje predreformne skupine učencev. Podatki, ki jih daje poročilo o uresničevanju novega načina poučevanja matematike, kaže, da je nova matematika dobro prestala preskušnjo.

Grobo podatki namreč povedo, da so dosežki prav v vseh razredih boljši, kakor so bili pred uvajanjem nove matematike. Če bi to izrazili v odstotkih, bi ugotovili, da je uspeh v 2. razredu za 9,8% višji, v 3. za 4,2%, v 4. za 12,8%, v 5. za 16,2%, v 6. za 15,7%, v 7. pa ni bilo bistvenih razlik. Razločki so v točkah, ki so jih dosegli po posameznih razredih. To pomeni, da je prvi rod učencev, ki se je učil matematiko po novem, še dosegel v vseh razredih, razen v sedmem, boljše znanje kakor učenci pred preobrazbo pouka matematike. Proučevalci trdijo, da se je to pokazalo zlasti še pri reševanju nalog, ki zahtevajo več iznajdljivosti in domiselnosti, pa tudi pri nalogah, ki so računске in algebrske spretnosti.

Pomembno je tudi to, da so se

v vsakem razredu zmanjšale razlike med dosežki, ki so jih pokazali učenci različnih krajev; to pa pomeni, da so se zmanjševale razlike med znanjem matematike, čeprav živijo učenci v različnih socialnoekonomskih in kulturnih razmerah. Pokazalo se je tudi, da je spremenjeni pouk matematike tudi močnejše kakor prej upošteval razlike med sposobnostmi učencev in omogočil, da so to lahko individualno uveljavljali.

Raziskovalci pa so hkrati opozorili, da uresničevanje novega učnega načrta matematike že vse od začetka tare huda časovna stiska, saj ni dovolj časa za delo z učenci. Izmed vseh republik je Slovenija odmerila za to delo najmanj ur, in sicer le 35. V Makedoniji so jih namenili 39, v Srbiji pa 38; to pomeni 152 ali 114 več v skupnem številu ur pouka v osnovni šoli kakor v Sloveniji. V tem vidijo tudi delno razlog, da hočejo učitelji prav v sedmem razredu nadomestiti vse, kar je bilo zamujenega. Menijo, da bi se bilo treba dogovoriti, ali skrajšati učni načrt ali povečati število ur na predmetni stopnji. Ravni matematičnega znanja ne kaže zmanjševati, zato bi morali v sedmem razredu dodati v te namene učno uro.

Raziskovalci so tudi opozorili, da se zmanjšuje skrb za dodatno razvijanje učencev, ki so nadarjeni za matematiko. To gotovo ni dobro, saj bi prav razvoju mladih matematikov, ki jih ni veliko, morali nameniti več pozornosti.

Poročilo so skrbno pripravili dr. Vera Doma, Terezija Uran, Franc Savnik in Branko Atanasković in s tem opravili zanimivo in potrebno delo. O tem, kako izboljšati pouk matematike, se bo treba še podrobneje dogovoriti na različnih ravneh, zato da bodo prihodnji rodovi učencev dosegli še boljše uspehe.

R. L.

Priznanja za požrtvovalno delo

Ob koncu letošnje mandatne dobe je prav, da poročamo o delu podružnice DMFA v Kopru posebno zato, ker je ob 30-letnem jubileju obstoja matičnega društva matematikov, fizikov in astronomov dobila na občnem zboru v Radencih posebno priznanje. To priznanje velja seveda vsem tistim sodelavcem podružnice, ki so s svojim nesebičnim in požrtvovalnim delom pripomogli k uspešnemu delu. Poleg naše podružnice je dobila priznanje še mariborska. Da bi se najprizadevnejšim med njimi vsaj malo oddolžili za dolgoletno zvestobo in delo v društvu, smo se na sestanku upravnega odbora podružnice odločili, da obdarimo in pisno pohvalimo tele člane podružnice: Bastalič Mato za osnovne šole Dr. Bordona v Kopru za večletno zunajšolsko delo z mladimi matematiki, (nekateri so večkrat zastopali našo republiko tudi na zveznih tekmovanjih), Cirila Memon iz gimnazije Koper, ki sodeluje s predavanji za dijake in člane vse od ustanovitve podružnice; Zdenko Cerar za osnovne šole Pinko Tomazič, Vilmo Kač za osnovne šole Lucija, Sonjo Čeligoj za osnovne šole Ilirska Bistrica in Rudolfo Turšiča za osnovne šole Dutovlje. Ti učitelji so dobili priznanje zato, ker že več let uspešno pomagajo kot predsedniki občinskih komisij pri tekmovanjih za Vegova priznanja. Za pomoč pri srednješolskih tekmovanjih so prejeli prizna-

nje: Mirjana Sancin iz gimnazije Piran, Mimica Percan iz gimnazije Koper in Marjetka Perić za osnovne šole D. Bordona.

Priznanje sta zaslužila tudi svetovalec enote Zavoda SRS za šolstvo Koper Franc Uljan in Dedemir Klinc, ki skrbita, da je delo društva usklajeno z delom zavoda in za povezovanje društva z združenim delom. Zahvaljujemo se Minki Jemec, svetovalki Zavoda SRS za šolstvo — enota Ljubljana za dolgoletno pomoč pri izpopolnjevanju mladih učiteljev matematike in tajnici Zavoda SRS za šolstvo — enote Koper Milici Štrukelj za dolgoletno uspešno delo.

Za uspeh podružnice so si prizadevale nekatere tukajšnje delovne organizacije, izobraževalne skupnosti obalnega območja, občinske skupščine, šolska vodstva, sindikalne organizacije in podjetja, ki so nas podprla z denarjem, darili in drugim. Naše jmo tokrat vsaj nekatere delovne organizacije: obe koprski banki (sedaj združena banka Koper), Intereuropa, Croatia, Iplas, Jestvina Koper in Postojna, Stavbenik Koper, Elektrogospodarstvo — enota Koper, Droga Portorož, Slavnik Koper (brezplačne vožnje za tekmovalce), Cimos, Lipa Koper, Industrijska kovinarska šola, Šolski gostinski center Izola.

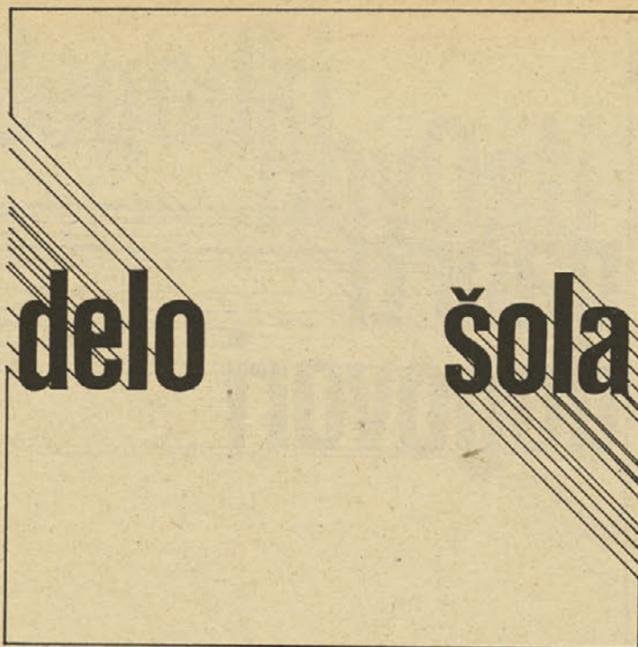
Vsem iskrena hvala. Želimo, da bi se jim pridružili še drugi!

BOGOMILA KOLENKO

Redni razpis v letu 1979

Redni razpis v letu 1979 za sklenitev delovnega razmerja za opravljanje del in nalog v vzgojno-izobraževalnih in vzgojnoizobraževalnih organizacijah bo objavljen letošnjega 6. aprila.

Prosimo, da pošljete razpise najkasneje do 16. marca na naslov: Uredništvo Prosvetnega delavca, Ljubljana, Poljanski nasip 28.

Trideset delovnih let

Brez hrupa in navzočnosti povabljenih predstavnikov javnosti, tiska, radia in televizije je na svojem občnem zboru v Radencih dne 21. oktobra 1978 Društvo matematikov, fizikov in astronomov SRS slavilo tridesetletnico svojega delovanja.

V začetku leta 1949, ko je bilo društvo ustanovljeno, je bila na tem področju skoraj nezorana ledina: z matematiko in fiziko se je ukvarjalo nekaj sto učiteljev; fizikov in astronomov skoraj ni bilo; na novo odprtih šolah so poučevali učitelji brez ustrezne izobrazbe; matematično in fizikalno literaturo so predstavljali predvsem učbeniki za osnovne in srednje šole, le tu in tam so časopisi in revije, med temi zlasti Proteus, od časa do časa prinesli kaj o fiziki, matematiki in astronomiji.

Zato je bilo kaj lahko sestaviti načrt za delo društva: podpirati mora znanstvena raziskovanja in prispevati k napredku matematike, fizike in astronomije, jih popularizirati in povezovati s proizvodnjo, spodbujati člane k strokovnemu delu, skrbeti za kakovost pouka, zbirati in razširjati strokovno literaturo.

In začelo se je delo, ki so ga v tridesetih letih vodili predsedniki Fran Jeran, Ivan Vidav, Ludvik Gabrovšek, Alojzij Vadal, Janez Strnad, Jože Grasselli, Peter Gosar, Rudi Kladnik, France Križanič, Anton Moljk,

Dušan Modic, Niko Prijatelj in Sergej Pahor.

Po uspešni organizaciji prvega kongresa jugoslovanskih matematikov, fizikov in astronomov na Bledu v oktobru 1949 so začele delovati sekcije društva in

uresničevati njegov program.

Spominu naših starejših matematikov se je skušala oddolžiti bibliografska sekcija, ki jo je vodil Jože Povšič. Na temelju zbranega gradiva so pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti izšle bibliografije Franca Močnika (1966), Jurija Vege (1974) in Franca Hočevarja (1978).

Organizirane so bile proslave ob stoletnici rojstva F. Hočevarja (1953), dvestoletnici rojstva J. Vege, (Zagorica 1954), stopetdesetletnici rojstva F. Močnika (Cerkno 1964) in stoletnici rojstva J. Plemlja (Bled 1973). Odprti sta bili spominski sobi: Vegova v Zagorici in Plemljeva na Bledu, sodelovali pa smo tudi pri odkritju spominske plošče na rojstni hiši fizika Ignacija Klemenčiča (Trebneje 1973).

Pomembno vlogo je imela sekcija za dvig pouka in strokovna predavanja, ki se je 1971 preimenovala v komisijo za pedagoško dejavnost. Vodili so jo Marta Klopčič, France Sušteršič, France Plevnik, Milica Potisek, Marija Jemec, Marjan Opeka, Dušan Modic in Martina Koman. S prirejanjem strokovnih in metodskih predavanj, s filmi, z ekskurzijami in navseti je skušala izboljšati strokovno in metodično znanje matematikov in fizikov na šolah in pomagati pri težavah ob reformiranju matematičnega in fizikalnega pouka.

Načrtnejše delo pri strokovnem izpopolnjevanju pomeni organizacija tečajev za eksperimentiranje iz fizike v letih 1956 do 1961, zlasti pa seminarji iz fizike in matematike, ki se zdaj vrstijo izmenoma vsako leto.

Seminarji iz matematike so bili usmerjeni v reformo pouka matematike na gimnazijah in srednjih šolah.

Doslej se je zvrstilo devet seminarjev iz fizike in sedem iz matematike. Društvo je ob organizaciji teh seminarjev, na katerih so predavali znani učitelji matematike in fizike z naše univerze in praktiki z naših srednjih šol, sledilo utripu časa in zahtevam članov, ki so glede na svoje delo v šolah usmerjali vsebino seminarjev.

VZGOJA MLADIH

Vzporedno s prizadevanji za izboljšanje strokovnega znanja učiteljev na šolah se je društvo posvečalo vzgoji naraščajočih. Sekcija za popularizacijo matematike in fizike z astronomijo in tekmovanju so načelovali Stanko Uršič, Marjan Vagaja, France Ahlin, Marjan Hribar, Franci Marinček, Josip Globevnik, Stane Pirnat, Tomaž Skulj, Branko Roblek, Jože Malešič, Andrej Likar, Mirko Dobovišek, Bojan Golli in Edvard Kramar. S sodelavci, zlasti potem, ko so organizacijo prevzelo podružnice društva, so organizirali 22 republiških tekmovanj srednješolcev iz matematike in 16 republiških tekmovanj iz fizike. Dela komisije za osnovnošolska tekmovanja je vodil Pavle Zajc. Doslej je bilo organiziranih že osem osnovnošolskih tekmovanj za Vegovo priznanje.

Dolga leta je bil predsednik republiške tekmovalne komisije Ivan Vidav, za njim pa Josip Globevnik in Jože Vrabc. Predsednik republiške komisije za tekmovanja iz fizike je bil Anton Moljk, republiške komisije za tekmovanja osnovnošolcev za Vegovo priznanje pa France Galič.

Mladim matematikom, fizikom in astronomom so bila namenjena tudi predavanja iz matematike in fizike z lepimi eksperimenti, ki so bila ne samo v Ljubljani, temveč tudi po drugih krajih v Sloveniji.

Naši tekmovalci so uspešno tekmovali na zveznih tekmovanjih, pa tudi na mednarodnih matematičnih olimpiadah, kjer se srečujejo tekmovalci iz več držav, so dosegli lepe uspehe.

Ker se društvo zaveda, da brez dobrih mentorjev ne moremo vzgajati mladih matematikov, fizikov in astronomov, izreka od leta 1968 priznanja najboljšim mentorjem. Doslej je bilo podel-

ljeno že 44 priznanj za delo mladimi.

BOGASTVO TISKANE SEDE

Za mlade matematike, fizike in astronome izdaja komisija tisk že šesto leto periodični PRESEK, ki izhaja v preseljenjivi nakladi 23.000 izvodov.

Če začenja najmlajša izdajna komisija za tisk svoje šesto leto pa končuje OBZORNIK ZA MATEMATIKO IN FIZIKO, prvič prvenec društva, že petindvajseto leto izhajanja. Obzornik izhajal najprej šestkrat na leto, kasneje le po štirikrat, od leta 1973 pa redno izhaja šestkrat na leto, prinaša strokovne članke, včasih tudi kaj o šoli in za njo redno obvešča o delu društva.

Leta 1959 je izdalo društvo prvo knjižico iz zbirke SIGMA naslovom Rešeni in nerešeni problemi matematike, ki jo je napisal Ivan Vidav. Doslej je izšlo v tej zbirki že 27 knjižic (med njimi nekaj ponatisov). Zbirka, ki bo kmalu slavila desetletnico izhajanja, dobila najmlajšo vrstnico v Presekovih knjižicah, v kateri so izšle doslej tri knjižice, namenjene mladim bralecem.

Društvo je začelo leta 1966 izdajati zbirko matematičnih rešenik in monografij MATEMATIKA, ki je postala kasneje zbirka MATEMATIKA — FIZIKA. Soizdajatelj je Inštitut za matematiko, fiziko in mehaniko Z izdajanjem teh publikacij postalo delo tako obsežno, da je bila maja 1970 ustanovljena komisija za tisk. Predsedniki komisije so bili Niko Prijatelj, Gabrijel Tomšič in Janez Strnad, dolgoletni tajnik in urednik Črtomir Velkoverh, blagajnik pa Janez Markelj. Komisija za tisk izdaja poleg različnih priložnostnih izdaj še podiplomski seminar iz fizike, podiplomski seminar iz matematike, izbrana poglavja iz fizike, seminarje iz matematike in fizike, publikacije in preprinte oddelka za matematiko, magistrska dela pa tudi učbnike za srednje šole. Doslej je izšlo 360 izdaj komisije za tisk.

Pri društvu je pod vodstvom Alojzija Vadnala delovala terminološka sekcija za matematiko, ki je zbrala gradivo za matematično terminologijo (DZ 1953 in 1974), Oton Sajovic pa je sestavil Terminološki slovar opisne geometrije (1975).

Sekcijo za znanstveno dejavnost je dolga leta vodil Anton Moljk. Zadnja leta se vse bolj uveljavlja sekcija za raziskovalno in aplikativno dejavnost na področju fizike, ki jo vodi Zvonko Trontelj, in sekcija za tehnično matematiko pod vodstvom Marka Kranjca.

Društvo je član Zveze društev matematikov, fizikov in astronomov Jugoslavije. Posebno veliko je sodelovalo na področju znanstvenega sodelovanja, ob pripravljani reforme pouka na gimnazijah, nekaj let je organiziralo tudi zvezna tekmovanja srednješolcev iz fizike in matematike.

Za svoje delo je bilo društvo ob petindvajsetletnici delovanja odlikovano z redom zaslug za narod s srebrnimi žarkovi. Takrat je bilo odlikovano tudi več članov, ki so s svojim delom pripomogli k uspehu društva.

Razumljivo je, da društvo ne bi moglo opraviti vsega naštetega in tistega, kar v poročilu ni omenjeno, če bi ne bilo deležno podpore in pomoči. Zlasti finančno so ga v teh letih podpirali republiški sklad za pospeševanje založništva, sklad Borisa Kidriča, raziskovalna, kulturna in izobraževalna skupnost. Pri izvajanju našega dela so sodelovali Inštitut Jožefa Štefana, Inštitut za matematiko, fiziko in mehaniko, oddelka za matematiko in fiziko FNT, Zavod SRS za šolstvo, Mladinska knjiga, Državna založba Slovenije in tiskarna Ljudska pravica, Delo in Slovenija. Našo dejavnost je podpiral tudi Republiški komite za vzgojo in izobraževanje in njegovi predhodniki.

DUŠAN MODIC

Še je čas

Izobraževanje vzgojteljic in reforma pedagoškega šolstva

Naš temeljni vzgojni smoter je oblikovati vsestransko razvito socialistično in samoupravno osebnost, torej človeka, ki bo najbolje razvil svoje sposobnosti človeka, ki bo imel ustvarjalen odnos do okolja in razvito kolektivno zavest. Doseganje tega smotra je dolgotrajen, nepretrgan proces. Uresničiti se toliko uspešneje, kolikor bolje so strokovno usposobljeni vsi izvajalci vzgojnoizobraževalnega programa. Zato ni mogoče dopustiti, da bi zanemarili otroke predšolskega obdobja.

Kratek pogled v preteklost nam pokaže, kako se je načrtno izobraževanje vzgojteljic dajalo od enoletne priprave na 4-letno šolo, kmalu zatem pa celo na 5-letno; ker se je pokazalo, da je potrebna poglobljena izobrazba vzgojteljic. Nesmiselno bi bilo, če bi imeli do njih drugačen odnos kot do učiteljic razrednega pouka, saj gre v obeh primerih za dokaj sorodne in izredno pomembne pedagoške naloge, ki jim je lahko dorašla le kakovostno izobražena delovna moč — tako v šoli kot v vzgojnovarstveni organizaciji.

Zal se prav sedaj pojavljajo težnje, ki nas vodijo na povsem drugačnata pota: že približen izračun pokaže, da je načrtovana za prihodnje vzgojteljice bistveno skrajšana teoretična priprava — za več kot 500 ur specialnega programa pedagoškopsihološke skupine predmetov in specialnih metodik, česar s predvideno enoletno prakso vzgojnovarstvenih organizacij tudi ob dobri mentorici ni mogoče nadomestiti.

Pedagoško delo je dobro šele takrat, ko ima jasen smoter, in ko ima izvajalec za vsak svoj vzgojni ukrep teoretično osnovo; za delo te vrste se ni mogoče usposobiti v sami praksi, po vzroču »GLEJ — POSNE-MAJ!«. Tako se tudi ni mogoče oprinjati za načrtovano zamisljivo, da bi prihodnje vzgojteljice po 4. letu šolanja, ob še povsem nezakroženih teoretičnih izobraževalnih vsebinah, svoje nadaljnje znanje pridobile med enoletno prakso in ob podpori mentorice v vzgojnovarstveni organizaciji. Toliko težje, ker je bilo ob reformi pedagoškega šolstva mnogo snovi načrtno prenesene prav v predvideni 5. letnik šolanja, ki ga zdaj odpravljamo, namesto da bi prej poskrbeli za to, da bi vsaj najnujnejšo snov, z določeno intenzifikacijo programov, razporedili v 4 leta srednje šole ter ohranili vsaj znanje na ravni poklicnega znanja prejšnjih rodov vzgojteljic — seveda pa bi celo tak zastoj v bistvu pomenil že prevelik primanjkljaj. Tega se zavedajo po vsem naprednem svetu in tudi v drugih naših republikah, kjer je višje šolanje vzgojteljic urejeno že nekaj let in pripravljajo celo nekatere specialne programe za visoko šolo.

Ni mogoče dvomiti v nujnost skladnega povezovanja šolskega izobraževanja in neposredne delovne prakse; ves razvoj naprednega šolstva je usmerjen prav v to in uspehi teh prizadevanj so neizpodbitni. Zlasti slovenske vzgojteljske šole so v zadnjih letih uresničevale to nalogo tako dobro, da jim v bistvu mnoge druge sledijo šele zdaj, ko smo sredi reforme. Vodena, usmerjena praksa, v kateri prihodnja vzgojteljica, postopno prehaja od opazovalke do izvajalke svojega prihodnjega dela, pri čemer jo vodijo hkrati njen učitelj, mentor in metodiki, sodeluje pa pedagoško vodstvo šole in vzgojnovarstvene organizacije, je doslej prinašala lepe uspehe. O tem priča vedno boljše delo v naših vzgojnovarstvenih organizacijah, o tem bi lahko mnogo povedali zlasti stariši otroci, še več pa učitelji osnovnih šol, ki neposredno dalje razvijajo otroke, potem ko je prišel iz vrta. Ni mogoče zanemarjati razlik med otroki, vključenimi v vzgojnovarstvene organizacije, in med tistimi, ki so se vanje vključevali le občasno ali samo v tako imenovano malo

šolo. Zamisliti bi se morali tudi nad vlogo, ki jo zadnja leta vse bolj zavzema v skupini otrok varuhinja. Praksa kaže, da je teoretična razmejitev med njenimi nalogami in opravili ter med vzgojteljicami, žal, prepogosto zgolj teoretična, ker se delo varuhinje skoraj vedno usodno prepleta z delom vzgojteljice; za to najbrž ni pravega pedagoškega opravičila (skromna splošna izobrazbenost, pomanjkljiva jezikovna kultura, šibko pedagoško znanje ipd.)

Preden se dokončno odpovemo dosedanjemu načinu izobraževanja vzgojteljic, moramo vedeti, kakšen bo novi, poznati moramo njegovo vsebino in predvideti, kako se bo uresničeval, premisliti pa tudi, ali ne bi kazalo vendarle ohraniti, kar je že doslej vodilo k dobrim uspehom poklicnega usposabljanja vzgojteljic. V srednji šoli so si učence v petih letih nabrale kar precej izkušenj, dve leti so hodile na hospitacije, vsaka je videla nekaj deset skrbno pripravljenih usmerjenih zaposlitev, vsaka tudi sama opravila nekaj teh nalog — in vse to ob natančnih razčlembah razredne skupnosti, učiteljev, mentorice in pedagoških vodij. Logično nadaljevanje tega praktičnega usposabljanja je bila 6-tedenska (letos celo 8-tedenska) praksa v februarju in marcu, ki so jo učenke opravljale po vsej Sloveniji.

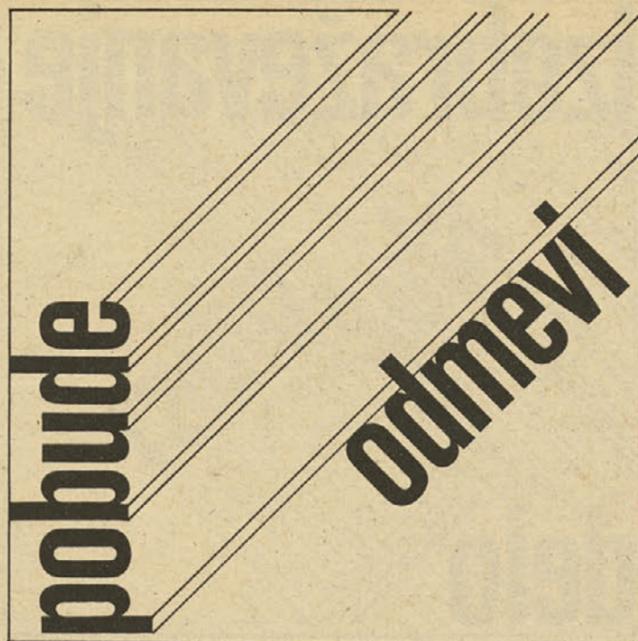
Sedanji načrt izobraževanja vzgojteljic v resnici zanemarljivo pozitivne dosežke poklicnega usposabljanja vzgojteljic in jih izpodiriva s praktičizmom, ki ga ni mogoče podpirati, ker se je že nekajkrat v preteklosti izkazal kot slepa ulica, kot napačna pot. O tem bodo lahko pričali naši učitelji, ki so bili pred leti sami žrtve takega nepremišljenega poskusa. Česa podobnega pa si prav na področju vzgoje in izobraževanja ne smemo več privoščiti, saj gre lahko za nekaj rodov naših otrok. Ne sme nam biti vseeno, kako bomo zanje poskrbeli. Odstotek zaposlenih žena je v Sloveniji tako visok, da bodo potrebe po vzgojteljicah še dolgo velike, na to pa zaradi trenutnih materialnih težav ne bi smeli pozabljati.

Tu je še veliko drugih vprašanj:

Kakšni bodo programi izobraževanja ob delu, kdo jih bo sestavil, kako jih bomo uresničevali? Ali bodo mentorice zmogle vsem pripravnicam enako dobro pomagati, jih usmerjati, koliko bo ob tem prizadeto njihovo delo z otroki? Kako bo mogoče pedagoško vplivati na otroke, če bodo v eni skupini kar tri zaposlene osebe — mentorica, pripravnica in še varuhinja? Ali se ne bodo pojavljale težave pri odnosu mentorica — kandidatka? Bo eno leto takega dela prineslo več, kot je doslej prinašalo dvoletno delo s strokovnim izpitom ob koncu? Kakšna bo povezava s šolo in kakšne bodo sploh možnosti šole, ki ne bo imela odločilnega vpliva na izoblikovanje svojih učenk. Ali je sploh smiselno vztrajati pri taki šoli? Kako se bo mogoče teoretično poglobljati v problematiko predšolske vzgoje, kako motivirati sposobne vzgojteljice, da bi se specializirale...?

Zakon o srednjem šolstvu iz leta 1974 pravi, da šolanje na srednjih šolah ne sme trajati več kakor štiri leta. Kdo in kako bo opravičil enoletno prakso po 4. letniku. Ali je praksa vzgojnoizobraževalni proces, če pa to ni, ali lahko dovolj vpliva na ustrezno poklicno oblikovanje vzgojteljic? Učitelji vzgojteljske smeri Pedagoške šole v Mariboru se zavedamo pomembnosti trenutne prakse. Prav zato pričakujemo jasnih odgovorov vsaj na najbistvenejša vprašanja, v prepričanju, da je le tako resnično mogoče prispevati k vsebinskemu uspehu reforme pedagoškega šolstva v Sloveniji!

**UČITELJI
PEDAGOŠKE ŠOLE
V MARIBORU**

Zahrbtne razlike

Razlikovanje med ljudmi ima več obrazov. Najvidnejše je povsod razredno razlikovanje, ki ga zavedno odpravljamo v razvoju samoupravne družbe. Nekateri ostanki pa se trdoživno ohranjajo v najrazličnejših oblikah, včasih tako zamegljeno, da jih je težko prepoznati. Če otrok nima možnosti enakovredne vzgoje, je to že eden izmed vzrokov poznejšega socialnega razlikovanja. Če se človek v mladosti ne more spoprijeti z različnimi dejavnostmi prostega časa, v katerih bi lahko ugotovil in razvil tiste sposobnosti, najprimernejše osebnosti, je to spet dejavnik poznejšega socialnega razlikovanja.

To se prikrito pojavlja tudi v usmerjenem izobraževanju in če takih možnosti pravočasno že v kalu ne zatremo. Če se učenec ne more vključiti v tako proizvodno delo, ki mu najbolj ustreza, je lahko prikraščen za razvoj svoje osebnosti. V Vojvodini, kjer so v usmerjenem izobraževanju korak naprej, so se nepričakovano srečali z občutljivim vprašanjem, ko so se učenci neke šole preprosto usmerili, denimo, v naravoslovno smer. Pri živih tam več narodnosti, vsaka ima tudi

(Foto: Marjan Pal)

Nediscipliniran učenec

Kadar govorimo o nediscipliniranem učencu, mislimo ponavadi tistega, ki dela prav nasprotno kot drugi: govori, kadar vsi molčijo; stoji ali pa se spreha po učilnici, kadar drugi sedijo; ne dela ali pa se zabava po svoje tedaj, ko se vsi ubadajo s skupno nalogo... Težko bi našli vse, kar si privoščijo tak učenec, ki pri pouku vznemirja učitelja in sošolce in jim onemogoča normalno delo. Tako so največkrat slabi učenci, pa tudi dobri vas od časa do časa presentijo.

Tokrat bomo navedli najpogostejše razloge za nedisciplino. Eden izmed glavnih je premajhna dejavnost učencev, ki jih ne zanima to, kar delamo pri pouku. Če se tako vede dober učenec, je to znak, da že pozna snov, ki jo pri uri obravnava. Morda pa je učenec v tem predmetu slab — potem je tem bolj razumljivo, da ne more sodelovati pri delu in si torej privoščijo zabavo.

Razlog za nedisciplino pa je lahko tudi učenčeva želja, da bi se kakorkoli postavil pred drugimi. Če že ne more biti med prvimi po učnem uspehu, se morda lahko izkaže kot »mojster zabave«. Vsi izpadi, vse, kar ni v navadi ob kaki priložnosti, lahko pritegne pozornost drugih in — posebno pri osnovnošolcih zbudijo svojevrstne simpatije, ki jih spremljajo salve smeha.

Vse pogostejše se dogaja, da se učenec pri kakšnem učitelju počuti najboljše in zato pravi pri njegovi uri »izliva« iz sebe vse, kar se je nabralo »od danes in včeraj«. Ker so starši z njim strogi, je doma »miren kot žužek«, pri igri z vrstniki je »manjši od makovega zrna«, ker se počuti prešibkega, da bi bil lahko z njimi enakopraven ali pa da bi se jim lahko v čem uprl. Prav zato pa se hoče uveljaviti pri pouku — pod varstvom učitelja, »ki mu ne more nič«.

Kaj bo jutri?

K pisanju tega odgovora nas je spodbudil članek Branimira Nešoviča Problem z zgodovino, ki je bil objavljen v Delu. Članek je napisan nejasno in enostransko. Enostransko zato, ker vzgoja otrok v vzgojnovarstvenih organizacijah ne zadeva samo nekaj »razkačenih« vzgojteljic. Nejasno pa zato, ker avtor članka ne prikaže stvarno niti problema niti vzrokov. To, da zahtevajo vzgojteljice izobraževanje na višji stopnji, ni novost. Zahtevajo ga že približno 20 let. Jasno je tudi, da so svojo zahtevo utemeljile (bolj ali manj uspešno). Tudi to, da so dobile soglasje pedagoške akademije, prostor, elaborat in okvirni učni načrt (vsaj v Mariboru) je znano že dve leti. Zakaj potem ogorčenje ob pogovorih za okroglo mizo, zakaj potem nekaj »razkačenih« vzgojteljic zahteva to, kar je znano že skoraj dve desetletji?

Kdo so torej tisti, ki so proti višješolskemu izobraževanju vzgojteljic?

Ob smernicah usmerjenega izobraževanja se je torej zaostрил stari problem. V verigi izobraževanja osnovna šola — srednja šola — univerza, so tudi vzgojnovarstvene organizacije. In v teh organizacijah naj bi delali usmerjeno izobraženi vzgojtelji. Po novem naj bi imeli ti vzgojtelji 4-letno vzgojteljsko šolo, namesto dosedanje 5-letne. Tu pa nastopi vprašanje, značilno skoraj za vsako reformo na področju vzgoje in izobraževanja. Kaj narediti v prehodnem obdobju? Kaj narediti s tistimi, ki imajo spričevalo končane srednje vzgojteljske šole in kaj s tistimi, ki tega spričevala nimajo? Kaj s tistimi, ki imajo 4-letno šolo in kaj s tistimi ki imajo 5-letno? Ponavadi se vsega tega zavemo prepozno, posledica so improvizacije in huda kri.

Nakazali bomo problem vzgojteljic danes (malce karikirano). Po novi reformi šolstva naj bi srednje vzgojteljsko šolo postavili v vrsto neke srednje tehniške šole. Diplomanti naj bi bili nekakšni tehniki za vzgojo »otroških duš« ali nekaj podobnega. Po štirih letih šolanja bi prišel iz te šole vzgojtelj (tehnik) v delovno organizacijo. Pripravnštvo je treba odslužiti, včasih kakovostno včasih (odvisno od po-

djetja) pa je vseeno, če ga sploh ne bi bilo. Mentorjev ponavadi ni, ker imajo že sami preveč problemov, uveljavi se sistem »znajdi se sam«. Nekdo tudi preverja, kaj se je pripravnik naučil, na koncu naredi izpit in zadeva je opravljena. Tu pa se problem v resnici šele začne. Kdo bo preverjal delo vzgojtelja — pripravnika? Komisija ali mentor, ki bo merila, tehtala, testirala otroke vsak dan, da bo dobila merilo, koliko je vzgojtelj — pripravnik uresničil svoje delovne naloge. Rezultati dela z otroki se ne pokažejo takoj, ne pozitivni ne negativni.

Otroke vzgajamo (sliši se frazersko in vsakdanje) v kritične in odgovorne ljudi, ki naj bi nekoč postali polnopravni samoupravljajci. Problem fluktuacije prosvetnih delavcev in kadrovske problemi, ki ob tem nastajajo, so že splošno znani. Prosvetni delavci uhajajo iz prosvetne v neprosvetne dejavnosti in tudi vzgojteljice niso izjema. Obstaja tudi druga skrajnost, da je več desetih vzgojteljic prijaviteljnih na uradih za zaposlovanje. Kdo je pri nas odgovoren za kadrovske načrtovanje? Letos bo končalo srednje vzgojteljsko šolo več kot 800 vzgojteljic. Med njimi jih je prav gotovo precej, ki bi svoje izobraževanje nadaljevale na višji vzgojteljski šoli. Pa ne samo te, tudi precej tistih, ki so že zaposlene, bi se z veseljem izobraževalo na višji stopnji ob delu. Višje šole pa ni in prihodnost ni prav nič obetajoča.

Vzgojteljice ne morejo uveljaviti svojih interesov. Kaj je potem samoupravljanje zanje?

In izhod? Naj čakamo še naslednjih dvajset let, da se bo vse skupaj premaknilo? Naj gremo študirat v sosednjo republiko, kjer so ta problem že rešili? Ali pa bo treba v skrajnem primeru — ustanoviti v Sloveniji dislociran oddelek višje šole iz druge republike (s primerno šolnino seveda)? Uveljavljanje samoupravnih interesov občanov, naj bi bil temelj naše družbe. In spodbude naj bi se porajale v bazi. Zdi se nam, da le malokdo ve, kaj vzgojteljica pravzaprav dela. Vsaj videti je tako.

OOZMS VVZ KRANJ

Matični list

Učitelj-razrednik vodi obširno pedagoško dokumentacijo. Najvažnejši del le-te so zapiski o psihološkem opazovanju otrok. Na temelju opažanj oblikuje otrokovo osebnost, razvija njegove moralne lastnosti, delovno sposobnost, interese ter sestavlja vzgojni načrt za tiste, ki se teže vključijo v kolektiv in šolsko delo. Skratka, vzgaja.

Otroka obravnava vsestransko, njegovo podobo skuša stvarno in odgovorno prikazati z vsemi pozitivnimi in negativnimi lastnostmi. Tudi v matični list naj bi podatke o otroku vpisal celostno, ga okarakteriziral v določenem obdobju šolanja.

To pa ni mogoče, ker so zahteve opisov razdeljene na posamezne rubrike: življenje in delo v skupnosti, moralna rast, odnos do dela, sposobnosti, odziv na vzgojne ukrepe, socialne razmere in celega opažanja.

Podatki postanejo razdrobljeni in nepregledni.

Matični list torej oblikovno ne ustreza. Spremeniti je treba razpredelnico notranje strani, če hočemo uspešneje spremljati otrokov razvoj in poenostaviti zapis, tako da bi v začetno rubriko zajeli skupno formulacijo sedanjih zahtev, druge rubrike pa bi rabile za vsakoletno vpisovanje opažanj. S tem bi dosegli popolnejši vpogled na otrokovo razvijajočo osebnost.

Tako praktično še nekaj let.
CVETKA VELIKONJA

Tudi učitelj lahko reagira različno, največkrat takole:

— Takega nediscipliniranega učenca spodi iz razreda. S tem ustvari navidezen mir, učenec pa bo zamudil snov, ki jo jemljejo tisto uro.

— Učenca lahko kaznuje na desetine najrazličnejših načinov: zapíše ga v dnevnik, mu da nezadostno oceno, ga poniža pred vsemi, ga pošlje v kot ali v posebno klop, ga zmerja... S takim ravnanjem dokazujemo njemu in drugim, da izrabljamo svojo pomoč in položaj. Otrok vas bo vedno manj maral, nazadnje pa bo zasovražil celo vaš predmet.

— Z učencem se po pouku pogovori in ga prepričuje, da njegovo vedenje ni v redu. Učenec bo pazljivo poslušal in vam obljubljal vse, kar tedaj hočete ali »kakor se bosta dogovorila«. Za te trenutke vam bo sicer hvaležen, ne bo pa dolgo trajalo, ko bo spet vse po starem. Prepričevanje z besedami je kratkotrajno in ni učinkovito.

— Posebej ga zaposli pri pouku — tudi s takim, kar je na njegovi ravni. Misel, da je »brezdelje« začetek vseh napak, drži deloma tudi za naš primer.

— Izpadi pri vaši učni uri, potrjujejo, da se vas učenec ne boji, to pa pomeni za učitelja veliko. Če boste malo bolj potrpežljivi in če se boste nekoliko bolj potrudili, boste takega učenca vzgojili v dobrega sodelavca v šoli in zunaj nje. Izrabite njegovo željo in potrebo po uveljavljanju. Z dodatnim delom na področju, ki mu najbolj ustreza, boste preusmerili njegovo moč, sposobnost in znanje. Pri tem vedno upoštevajte znano pedagoško resnico, da je disciplina dosežek, ne pa pogoj vzgojnega dela.

Dr. LJUBICA PRODANOVIČ

Želja po novem, boljšem, naprednejšem

Pred kratkim je odgovorno delo direktorja Zavoda SR Slovenije za šolstvo prevzel mag. Janez SUŠNIK iz Kranja. Doslej je delal na področju usmerjenega izobraževanja. Prav je, da je sedaj, ko si pospešeno prizadevamo uresničiti preobrazbo vzgoje in izobraževanja, prevzel vodstvo te tako pomembne delovne organizacije človek, ki je že dalj časa delal na tem področju. Zaposlili smo ga za odgovore na nekaj bistvenih vprašanj in ga tako tudi predstavljamo — z željo, da bi nove naloge uspešno in zadovoljno opravljal.

Nedvomno ste, tovariš direktor, ob prevzemu pomembne družbene odgovornosti razmišljali o prednostih nalogah, ki naj jih v letošnjem letu opravi vaša delovna organizacija. Ali lahko te naloge navedete?

Zavod SR Slovenije za šolstvo opravlja razvojno proučevalno in nadzorno svetovalno delo na področju vzgoje in izobraževanja kot skupne naloge republike in občin v SR Sloveniji.

Prav zdaj je pred sprejetjem delovni program zavoda za leto 1979, ki temelji na vrsti družbenih dokumentov. Prednosti imajo predvsem tisti, ki se nanašajo na uresničevanje samoupravne preobrazbe vzgoje in izobraževanja v SR Sloveniji.

Glede na te dokumente smo uvrstili med najpomembnejše razvojno proučevalne naloge zavoda tele:

Na področju vzgoje in varstva predšolskih otrok bomo namenili posebno pozornost uvajanju in spremljanju vzgojnega načrta, ki poudarja vsestranski razvoj otroka in preoblikovanju vzgojno-varstvenih organizacij v odprte centre za predšolsko vzgojo vseh otrok v krajevni skupnosti.

Samoupravno organizirana splošno izobraževalna, osemletna osnovna šola, vsebinsko povezana s predšolsko vzgojo in z usmerjenim izobraževanjem se bo dograjevala kot celodnevna osnovna šola. Marksistična zasnova vseh sestavin vzgojnoizobraževalnega dela, krepitev političnega izobraževanja in delovne vzgoje, razširitev družbenoekonomskega znanja, povečevanje prostovoljnih dejavnosti za spodbujanje ustvarjalnosti in interesov učencev, poklicno usmerjanje kot sistematična in trajna naloga celotne vzgojnoizobraževalne dejavnosti, so najvažnejša izhodišča za oblikovanje vsebinske zasnove osnovne šole.

Še posebno pomembno so razvojno proučevalne naloge, ki bodo omogočile uvajanje usmerjenega izobraževanja. Gre za nadaljevanje dela pri pripravi skupne vzgojnoizobraževalne osnove v usmerjenem izobraževanju, posebno še za izdelavo predlogov usmeritvenih programov za osnove tehnike in proizvodnje in za proizvodno delo za 18 gospodarskih in družbenih dejavnosti. Nadaljevanje tega dela bo sodelovanje pri izdelavi vzgojnoizobraževalnih programov za pridobitev strokovne usposobljenosti za manj zahtevna dela in za pridobitev srednje strokovne izobrazbe.

Pri vseh naštetih in tudi drugih nalogah, ki jih zaradi prostorske omejitve ne morem navajati, so strokovni sodelavci zavoda največ organizatorji, spodbujevalci ali usklajevalci dela, strokovni ali metodološki usmerjevalci. Večina teh del se pripravlja v komisijah, ki so delegatsko sestavljene tako, da so v njih zastopani izvajalci in uporabniki vzgojnoizobraževalnih storitev. Učne načrte skupne vzgojnoizobraževalne osnove je pripravljalo 14 predmetnih komisij, delo teh komisij pa usklaja osrednja redakcijska komisija. V komisijah, ki pripravljajo predloge predmetnikov, učnih načrtov in učne tehnologije po posameznih panogah gospodarstva in družbenih dejavnosti, sodeluje 213 članov, od teh jih je 53% iz vrst uporabnikov kadrov, 47% pa jih je iz vzgojnoizobraževalnih organizacij.

Vseh nalog torej niti ni mogoče navesti, ker so obširne in se prepletajo z vsemi področji družbenega življenja. Doslej ste delali na področju strokovnega šolstva. Prav zdaj zbuja precej

pozornosti razprave o usmerjenem izobraževanju. Na eni izmed sej Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje smo v razpravi slišali, da so zamislili o izvajanju skupne osnove usmerjenega izobraževanja zelo dobre, vendar jih bo težko enakovredno uresničevati. To področje dobro poznate. Ali lahko poveste, kateri so najbolj občutljivi problemi, ko gre za izpeljavo zamisli usmerjenega izobraževanja v strokovnih šolah, zlasti še v poklicnih in kaj bo treba napraviti v praksi?

Skupna vzgojnoizobraževalna osnova je sestavni del usmerjenega izobraževanja. Razvija in razširja splošno izobrazbo na podlagi, ki so jo učenci pridobili v osnovni šoli. Ker je programirana linearno-spiralno in torej ne po principu koncentričnih krogov, je eden izmed temeljnih pogojev za uspešno izvedbo skupne vzgojnoizobraževalne osnove, da bodo učenci, ki se bodo odločili za usmerjeno izobraževanje pred tem osvojili program osnovne šole. Programi vseh štirih področij, splošno kulturnega, družbenoekonomskega, naravoslovno-matematičnega in proizvodno-tehničnega so po težavnosti in obsegu prilagojeni razvojnim zmogljivostim učencev, ki se vključijo v usmerjeno izobraževanje neposredno po končani osnovni šoli. Za tiste, ki se bodo vključili v izobraževanje iz dela, bodo izdelana načela za prilagoditev skupne vzgojnoizobraževalne osnove izobraževanju odraslih. Posebej bodo oblikovana tudi načela za prilagoditev skupne vzgojnoizobraževalne osnove usmerjenemu izobraževanju oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Skupno vzgojnoizobraževalno osnovo bodo uresničevali vzgojnoizobraževalne organizacije vseh usmeritev in smeri izobraževanja, in sicer z novimi, modernejšimi oblikami in metodami dela, ki bodo omogočale individualizacijo učenja. Med temi bodo imele pomembno vlogo povezava teorije s prakso, aktivne učne metode, dopolnilni pouk, prostovoljne dejavnosti, fakultativni programi.

Razumljivo je, da se bodo morale za to delo vzgojnoizobraževalne organizacije dobro pripraviti; to velja še posebno za tista vzgojnoizobraževalna področja in predmete, ki se nanovo uvajajo v dosedanje srednje šole. Priprave, ki jih že načrtujemo, bodo zajele vse pedagoške delavce v usmerjenem izobraževanju.

Predmetne komisije, ki so pripravile učne načrte, bodo poskrbele tudi za pripravo učbenikov in drugega didaktičnega gradiva, ter pripravile normative in standarde za opremo in učna sredstva, ki so potrebna za uresničevanje učnega načrta. Izobraževalna skupnost SR Slovenije pa je že začela akcijo za nabavo opreme in učil za specializirane učilnice.

Dosežek teh družbenih prizadevanj ter želja in volja učiteljev po novem, boljšem naprednejšem, bo prav gotovo nova šola, ki bo povezana z delom in življenjem ter samoupravljanjem, in ki bo učinkoviteje prispevala k oblikovanju celovite osebnosti za danes in za jutri.

Celodnevna šola je temelj preobrazbe, smo zapisali v pretekli številki našega časnika. Nedvomno celodnevna šola lahko pomembno vpliva na uspešnost učencev v usmerjenem izobraževanju, pa bi bilo zanimivo zvedeti, kako je trenutno z razvojem celodnevni

izobraževanje

delo

šol? Kako bo pri tem pomagal vaš zavod?

Zavod SRS za šolstvo je pravkar pripravil osnutek izhodišč in delovnih nalog za nadaljnjo socialistično samoupravno preobrazbo osnovne šole, ki jo je treba kot odprto družbeno vzgojnoizobraževalno organizacijo povezati z njenim okoljem, v katerem naj se na načelu svobodne menjava dela usklajujejo interesi med izvajalci in uporabniki. Samoupravna socialistična osnovna šola razširja svojo dejavnost in postaja tudi središče družbenega, kulturnega in telesnokulturnega življenja v krajevni skupnosti. V gradivu so navedene zamisli o nadaljnji vsebinski in organizacijski usmeritvi, o postopku in pogojih za nadaljevanje preobrazbe osnovne šole pa tudi nekatera aktualna vprašanja in dileme, ki se pojavljajo v javnosti in v strokovnih krogih (zglednejši vstop v šolo, časovna obremenitev učencev, uvajanje novih vzgojnoizobraževalnih področij in podobno). V marcu 1979 bo o tem osnutku izhodišč zavod organiziral širši strokovni posvet, nato pa bo osnutek predložil Republiškem komiteju za vzgojo in izobraževanje ter drugim družbenim dejavnikom za vzgojnoizobraževalno področje.

Ob koncu pa še tole vprašanje: kako je s pedagoškimi delavci? Ali so kadrovske perspektive rožnate, saj pogosto slišimo, da precej usposobljenih pedagoških delavcev odhaja v druge poklice? Kaj bi bilo potrebno ukreniti, da bo za preobrazbo vzgoje in izobraževanja dovolj pedagoških delavcev, usposobljenih tako, da bodo dobri uresničevalci smotrov preobrazbe?

Že več let je splošno znano, da v SR Sloveniji primanjkuje učiteljev na vseh stopnjah in v vseh območjih. Velik del učiteljev nima ustrezne strokovne izobrazbe za opravljanje učiteljskega poklica v osnovni šoli in v srednjih šolah.

V skrbi za pravilno strokovno zasedbo je treba opozoriti zlasti na dvoje neskladij. Največ strokovno neusposobljenih učiteljev je v osnovni šoli pri tehničnem pouku, matematiki in fiziki,

ob enem pa v letošnjem šolskem letu ugotavljamo, da je najmanj učencev v tretjem in četrtem letniku srednjih pedagoških šol v naravoslovno-matematični usmeritvi. Tudi analiza, ki so jo pripravili delavci zavoda, kaže, da niso znani podatki o tem, koliko učiteljev bomo potrebovali za osnovno šolo v letih od 1980 do 1990.

Podobno je tudi v srednjih šolah. To pomeni, da bomo morali kadrovske politiki in vlogi kadrov v vzgoji in izobraževanju nameniti več pozornosti, načrtovati in učinkovitosti. Tudi v šolstvu bo treba uveljavljati druž-

Direktor Zavoda SRS za šolstvo mag. Janez Sušnik

beno sprejeta načela o kadrovske politiki, in se dogovoriti za ukrepe, ki bodo zagotovili dovolj učiteljev za vse vrste in stopnje vzgojnoizobraževalne dejavnosti. Najbolj nujna naloga, s katero se moramo spoprijeti takoj, je usposabljanje učiteljev za usmerjeno izobraževanje, v prvi fazi predvsem za uresničevanje skupne vzgojnoizobraževalne osnove. Ker bo ta obsežna akcija zajela praktično vse učitelje v sedanjih srednjih šolah, končana pa mora biti, vsaj v svoji osnovi, do 1. septembra 1980, jo je treba pripraviti resno in z ustvarjalnim sodelovanjem vseh, torej tudi učiteljev srednjih šol. Od nje, predvsem pa od zavesti učiteljev, je veliko odvisen uspeh preobrazbe v začetnem delu, v katerem se že morajo pokazati prednosti novega sistema.

Varstvo človekovega okolja pri pouku biologije v 7. in 8. razredu osnovne šole

Pri razmišljanjih o varstvu človekovega okolja moramo vedno upoštevati, da gospodarstvo pretirano usmerjamo v osebno blaginjo človeka, že danes ustvarja stotinami milijonov delovnih ljudi v industrijskih središčih in mestih po svetu in ponekod tudi pri nas tako življenjsko okolje, ki resno razjeda njihovo telesno in duševno zdravje. Zato je ena neodložljivih nalog učitelja biologije, da o teh problemih razpravlja z učenci in jih spodbuja naj iščejo poti, kako te kvarne vplive preprečiti, jih zagledati in se proti njim bojevati. Učna snov 7. in 8. razreda na več mestih dopušča, da nevsiljivo vpletemo ekološki smoter pouka.

V prvem poglavju biologije v 7. razredu je govor o enotnosti neživega in živega sveta. To lahko dopolnimo z informacijo, da se kažejo bolezenske spremembe, če se človeški organizem sreča s tujimi molekulami s katerimi se ni nikdar srečal med svo-

jem življenjem in razvojem.

V drugem poglavju, ko je govor o izmenjavi snovi, spomnimo učence na znanje iz 6. razreda, kjer so se seznanili s prehranjevalnim krogom. Ob tem dopolnimo, da lahko tuje molekule po tej poti zaidejo v člove-

kov organizem. Učenci naj sami ugotovijo, kje prestopijo te molekule v prehranbeni krog in kako pridejo v človekov organizem. V sedmem poglavju, ki govori o zaščiti in boleznih organskega sistema gibal, lahko misel o vključenih tujih molekulah v organizmu izpeljemo do konca, s tem da priporočamo veliko gibanja; s tem je dana večja možnost, da se bo organizem znebil tujih molekul, ki so vgrajene vanj. V zvezi z rahitisom lahko povemo, kako pomembno je gibanje na soncu, posebno za tiste, ki stanujejo v senčnih krajih. V uvodu v razlago živčnega sistema lahko poudarimo, da v čim slabšem okolju živimo tem težje je delo živčnega sistema in toliko pogostejše so njegove okvare.

Pri obravnavi o hrani lahko damo učencem naslednji problemski vprašanje: Kakšna je zveza med delom in kalorijami, ki jih dnevno porabimo? in naprej: Kaj se dogaja v organizmu, če dobi s hrano veliko več energije kot jo porabi za delo? S takimi vprašanji usmerjamo učence k bolj gospodarni izbiri hrane in energije. To pa vpliva na zmanjševanje onesnaževanja okolja (manj pesticidov, umetnih gnojil).

Pri poglavju, ki obravnava boleznih prebavnih organov, lahko opozorimo učence, da postane hrana strupena, če stoji v bakreni posodi. Poglavje je primerno tudi, da ponovimo o najbolj strupenih rastlinah s katerimi se srečujejo učenci in o pravilnem odnosu do teh rastlin (pustošenje po gozdovih).

Pred poglavjem o dihanju lahko vprašamo učence, ali je koristno, da imamo rastline v spalnih prostorih. Ob tem vprašanju lahko utrdimo bistvo dihanja vseh organizmov in poudarimo pomen čistega zraka. Poglavje boleznih in nega dihal je posebno pomembno za obravnavo onesnaženosti ozračja. Učenci naj poizvedo, na katerih delovnih mestih kjer so zaposleni njihovi starši, je posebno onesnažen zrak. Poizvedo naj tudi, kako so delavci na takih delovnih mestih zavarovani. Pri zdravstveni službi naj povprašajo, katera obolenja zaradi onesnaženega zraka prevladujejo.

Pri obravnavi poglavja Bolezni krvnih obtočil poudarimo, da je teh boleznih vedno več prav zaradi onesnaženega ozračja, vedno večjega hrupa in nepravilne prehrane. Pred obravnavo organov za izločanje damo učencem naslednji poizvedovalni nalogi: Kateri in kakšni odpadki nastajajo pri proizvodnih postopkih delovnih organizacij, kjer delajo tvoji starši? Kam odlagajo odpadke delovne organizacije? Kako je v vaši krajevni skupnosti poskrbljeno za varstvo okolja? Z razširitvijo teh vprašanj se bo pred učenci razgrnila širša problematika varstva človekovega okolja. O nji bodo razmišljali in iskali svoje rešitve. Spoznali bodo, s kakšnimi težavami se srečujejo delovne organizacije v zvezi z odstranjevanjem odpadkov.

Za uvod v poglavje o zgradbi in nalogah kože naj učenci poizvedo, katera delovna mesta v delovnih organizacijah, kjer so zaposleni njihovi starši, so taka, da je treba kožo še prav posebno zavarovati. V poglavju Zdravje in družbena skupnost lahko širjenje nalezljivih boleznih povežemo s pomanjkljivim ravnanjem z organskimi odpadki (organski odpadki — muhe — nalezljive bolezni). Učencem damo za razmišljanje tole vprašanje: Kako vpliva neurejena komunalna ureditev naselja na razvoj in širjenje nalezljivih boleznih?

V 8. razredu je pri prvi učni uri, ko seznanimo učence z učno snovjo tega šolskega leta, učence pozovemo naj se kot prihodnji delavci v samoupravnih organih vedno zavzemajo za tiste odločitve, ki bodo v prid ohranitve ravnotežja v naravi, pa čeprav bi bilo to povezano s precejšnjimi stroški, ki bi vplivali tudi na osebni dohodek. Učence spomnimo na samoupravno usmerjenost naše družbe, ki omogoča tak nadaljnji razvoj gospodarstva, ki bi lahko uspešno reševal vprašanja varstva narave. Potrebna je le ustrezna osveščenost delavcev-samoupravičevcev.

Pri obravnavi rastlinskega sistema, ko seznanimo učence z lišaji, jih opozorimo, da so izredno občutljivi na onesnaženo ozračje. Učence, ki so vključeni v naravoslovni krožek, bolj seznanimo z lišaji ter jih navdušimo, da zberejo podatke o uspevanju lišajev v kraju bivanja. S pomočjo zbranih podatkov lahko krožkarji izdelajo lišajsko karto kraja.

Kot uvod v poglavje Rastlinstvo in živalstvo planinskih krajev učence vprašujemo, če so opazili ali poznajo kakšen vrh naših gor, kako so ugotovili, če je ta vrh pogosto obiskan. Učenci bodo nato tevali sledi, ki jih je zapustil človek: odvrženo planinsko cvetlično plastično ovojnico, konzervne škatle itd. Razgovor lahko sklenemo s predlogi o zboljšanju stanja. Podobna možnost se odpira tudi pri obravnavi poglavja Učenci seznanili s problemom onesnaževanja kraških voda, ogledali smeti v kraških breznicah, ropanje kraških jam. Za ponazoritev je dobro pokazati sliko krasnika, ki »krasi« vrt iz knjige Petra Likarja Domovina si je kakor zdravje.

Pred obravnavo poglavja Na stanek in razvoj Zemlje učenci razmišljajo o vprašanju: Ali lahko človek sam uniči Zemljo? Odgovore strnemo z mislijo: da se Jugoslavija že ves čas vsaj delno prizadeva za zmanjšanje oborožitve in prepoved uporabe nuklearnih orožij.

Pri obravnavi poglavja Kromosomi in geni ali poglavja Mutacije lahko učencem povemo, da se kromosomi lahko poškodujejo. Spremembo kromosomov ali genov povzročijo soli težkih kovin, žarčenje, nekatera zdravila, kofein, DDT, plastične mase, konzervansi, barvila, od bioloških povzročiteljev pa virusi in toksini. Učencem damo lahko tudi vprašanje: Kako izgleda? Kakšne posledice so se pokazale v Hirošimi in Nagasakiju na potomcih prebivalcev, ki so preživeli napad z atomsko bombom? Zakaj morajo rentgenologi nositi pri delu s svincem prevlečene predpasnik in rokavice? Kaj bi se zgodilo, če bi se poškodovala ozonska plast atmosfere, ki nas ščiti pred učinki kozmičnih žarkov?

V uvodnem delu k poglavju Izvor in razvoj človeka damo učencem naslednja vprašanja za razmišljanje: Kako človek uničuje naravo s sodobno industrijo, modernim kmetijstvom in uničevalnimi orožji? Kateri viri pridobivanja energije lahko najbolj uničijo naravo? Ali poznate kakšno živalsko vrsto, ki podobno kot človek gradi, ustvarja in tudi uničuje?

Pred začetno obravnavo poglavja Posledice neuporabnega izkoriščanja narave damo učencem naslednja poizvedovalna vprašanja: Opišite nekatere vidnejše posegov v naravo v kraju kjer bivate! Ali poznate kakšen primer, ki je posledica nenačrtnega izkoriščanja narave? Kako je v vašem kraju urejen odvoz in odlaganje smeti? Kako onesnažujete, če umivate avtomobil ob reki? Učencem lahko damo naslednji informaciji: »Za vožnjo od Kopa do Lendava se porabi 200 kg kisika, s to količino pa človek shaja eno leto. Boeing 707 uniči med enim poletom čez Atlantik 35 ton kisika. Koliko ljudi bi živelo s tem porabljenim kisikom eno leto? Obiščite reke in potoke v svojem kraju in poročajte kaj ste opazili! Katera industrija ali obrtna dejavnost najbolj onesnažuje okolje v vašem kraju? Ta vprašanja naj sprožijo očiščevalno akcijo v sodelovanju s krajevnimi skupnostmi.

Pred obravnavo zadnjega poglavja o Varstvu narave in človekovega okolja damo učencem tole vprašanje za razmišljanje: Kaj lahko prispevate kot varuhi narave, da bo onesnaževanje manjše? Kaj bi storili za varstvo narave, če bi imeli možnost za to? Kako se imenuje planinski odsek, ki skrbi za varstvo narave?

S tem sem navedel le nekaj izhodišč za obravnavo varstva človekovega okolja. Podobno je treba poiskati izhodišča za obravnavo drugih vzgojnih komponent pouka. ANTON KORENC

Nova številka revije Radijska šola

Te dni boste dobili na šolo novo številko naše publikacije. Brž ko boste pregledali vsebinski del naše knjige in se pozanimali, kdaj lahko poslušate oddaje ki vas zanimajo, boste ugotovili, da gre za bistvene spremembe časov in programskega območja oddajanja. Saj veste: z javno razpravo smo se odločili, da bodo izobraževalne oddaje na III. radijskem programu in da smo jim spremenili čas poslušanja.

Vse to smo tu lepo zapisali, potem pa se je zgodilo tisto, zaradi česar je potrebno to opozorilo. Tehnična dela, nujna za oddajanje po novem, so se zavlekla tako, da bomo objavljene spremembe začeli uresničevati kasneje. O tem, kdaj bomo oddajali na III. programu, vas

bomo obvestili po radiu in drugih sredstvih javnega obveščanja in seveda v rubriki Radio in šola v Prosvetnem delavcu. Do takrat bomo oddajali po starem, torej na I. in II. programu in ob časih, ki ste jih navajeni že več let.

Prosimo za uvidevnost! Svetujemo vam, da si pomagata pri izbiri časov za poslušanje s prejšnjimi programi radijske šole in s programi objavljenimi v dnevnem in tedenskem tisku in v Prosvetnem delavcu.

Vsebinsko je priložnik seveda popolnoma ustrezen in zato uporaben.

V želji, da ostanete naši zvesti poslušalci tudi v tem prehodnem obdobju, se vam zahvalujemo za razumevanje.

NIŽJA STOPNJA

- 2. marca: Demonstracije
- 9. marca: Ne bom sodeloval

SREDNJA STOPNJA

- 27., 28. febr.: Gusarske akcije na Jadranu.
- 6., 7. marca: Po teloh za mamo

VIŠJA STOPNJA

- 27. febr. 1. marca: Se znamo pogovarjati?
- 6., 8. marca: Kogojeve mladinske pesmi

ZA SREDNJE ŠOLE

- 26. febr.: Velimir Lukić: Afera nedolžne Anabele
- 5. marca: Jovan Hristić: Savonarola in njegovi prijatelji
- 28., 1. marca: Pomen in moč monopolov v razvitih kapitalističnih državah
- 7., 8. marca: Eksploatacija v sodobnem monopolnem kapitalizmu

NENAVADNI POGOVORI

- 7., 8. marca: Otrokov odziv na spremembe v družini

Demonstracije

Pisateljica Zima Vrščaj je iz svojih doživetij demonstracij, ki so se vrstile 1943 v Ljubljani, napisala oddajo, v kateri je najmlajšim poslušalcem najprej nazorno razložila, kaj so demonstracije. Tako pravi: »Kadar so ljudje nezadovoljni, kadar se jim godi velika krivica in so jezni na tiste, ki jim delajo krivico, jim ni zadosti, da se o tem pogovarjajo le med seboj. Hočejo, da za njihovo nezadovoljstvo, ogorčenje in mišljenje zvedo tudi tisti, ki so vse to povzročili. Zato gredo na ulice, vedno več se jih zbira, glasno vzklikajo in nosijo napise, na ves glas povedo, kaj jih tare, zahtevajo pravice od tistih, ki jim jo kratijo.« In nadaljuje: »Pri nas demonstracije niso potrebne, ker delavci sami odločajo o svojem življenju. Pred narodnoosvobodilnim bojem, torej še v kapitalistični Jugoslaviji, so pri nas demonstrirali tovarniški de-

lavci in delavke. Zbrali so se pred tovarnami ali na ulicah ter glasno protestirali proti nizkemu plačilu za svoje težko delo in proti drugim krivicam, ki so jih trpeli sami, njihove družine in tudi otroci.«

Učencem lahko poveste, kje so bile pred kratkim demonstracije in jih opozorite, naj bodo pozorni na radijska in televizijska poročila in na slike v časopisih, tako da jim približate izraz in problem.

Avtorica nadalje v dramatisirani obliki prikaže, kako so potekale demonstracije leta 1943 v Ljubljani, tako da bodo učenci zasluhili ozračje v tedanji Ljubljani, naraščajočo reko žena, ki so demonstrirale, in njihove zahteve pa tudi to, kaj so pomenile demonstracije v vojnem času. Oddajo boste poslušali v dneh pred praznikom dneva žensk.

Ali se znamo pogovarjati?

Kako nepotrebno vprašanje! Ali res? Se res znamo pogovarjati? In kaj je pravzaprav pogovar-

Najbolj grobo rečeno je sporazumevanje posredovanje sporočil in njihovo sprejemanje med dvema ali več osebami. Poteka lahko besedno ali nebesedno — z mimiko obraza, s kretnjami, tonom glasu. Sporazumevamo se lahko na različnih ravneh: razumsko, čustveno in vedenjsko. Samo uskaljeno sporazumevanje na vseh treh ravneh nam omogoča in zagotavlja, da bodo naša sporočila pravilno razumljena in sprejeta, ali pa, da jih bomo sami znali pravilno in natančno posredovati.

In bistvo sporazumevanja (in tudi pogovora) je prav v tem, da smo pravilno razumljeni in da pravilno razumemo posredovano nam sporočilo. Sporazumevanje namreč ni le prenašanje sporočil. Omogoča nam tudi, da spoznamo, kaj mislijo, čutijo, želijo ali nameravajo drugi ljudje. In nasprotno: omogoča nam, da drugi zvedo, kaj želimo, čutimo, mislimo. Sporazumevanje je torej mnogo več kot pogovor, izmenjava mnenj. Je tudi izražanje naših čustev, stališč, odnosa do sogovornika in do drugih ljudi. Je temelj našega skupnega življenja, medsebojnega razumevanja in sodelovanja.

Besedno sporočilo in njegov nebesedni del se lahko dopolnjujeta ali pa sta si v nasprotju. Če se dopolnjujeta, nam šele celota da pravi pomen sporočila. Isto besedno sporočilo lahko tako posredujemo različno, z različnim tonom glasu, mimiko, kretnjami, in mu tako dajemo različne pod-

tone in tudi pomene. Tudi naš odnos do povedanega in do sogovornika dobi pravi in resnični pomen šele v celoti, v povezanosti besednega in nebesednega sporočila.

Sporočila in sporazumevanje na sploh se razlikuje tudi glede na mesto sporazumevanja. Drugače govorimo doma kot v šoli, spet drugače na cesti ali pri interesnih dejavnostih.

Različno se tudi pogovarjamo vrstniki med seboj. Sporazumevanje med odraslim in otrokom se spet razlikuje od sporazumevanja odraslih med seboj ali pa otrok med sabo.

Ne glede na to, kje in s kom se pogovarjamo in sporazumevamo, pa se moramo zavedati, da se sporazumevanja lahko naučimo tako, kot vsake druge spretnosti. Predvsem se moramo naučiti natančno povedati svoje misli, čustva, znati poslušati in slišati svojega sogovornika ter preveriti, ali je tisto, kar nam je nekdo povedal, res to kar smo razumeli. In nasprotno: ali je naš sogovornik pravilno razumel tisto, kar smo povedali.

Oddaja, njeni avtorici sta psihologinja Azra Kristančič in Irena Kovačič, je namenjena učencem 6., 7. in 8. razreda osnovne šole. Z zgledi in s komentarjem bo skušala odkriti mladim, kakšen pomen ima v naših medsebojnih odnosih jasno in odkrito sporazumevanje med ljudmi.

JASNA TEPINA

Ne bom sodeloval

V tej dramatisirani oddaji, ki jo je napisal Viktor Konjar, bomo govorili o razmerjih med posameznikom in kolektivom.

Oddaja se ustavlja ob vprašanjih posameznikove svobodne volje, ali pravice do neodvisnega ravnanja, pa tudi ob vprašanih samoupravnega dogovarjanja in

posameznikove obveznosti, da spoštuje skupno voljo in kolektivne odločitve. Vprašanja, kadar se zapletejo, seveda niso preprosta, celo v preprostih in vsakdanjih dogodkih ne. Na to je oprta zgodba te oddaje, ki je primerna za poslušanje v tretjem razredu in v višjih razredih osemletke.

Satelitska radiodifuzija v izobraževanju

Televizijski medij že več let dokazuje svojo vrednost ne samo na zabavnem, temveč tudi na izobraževalnem področju. Veliko pa je držav, ki imajo s televizijskim signalom pokrita le večja mesta, območjem na deželi pa ostaja televizijski spored nedostopen. Zaradi velikih stroškov, ki jih terjata izgradnja in vzdrževanje sistema televizijskih oddajnikov in pretvornikov, si lahko zagotove televizijski signal na vsem ozemlju le razvitejše države. Za porazdelitev naj povem, da deluje samo v Sloveniji 5 oddajnikov s stalno posadko in okrog 2000 pretvornikov. Za potrebe velikih dežel, na primer Indije ali Brazilije, bi bile torej potrebne ogromne razdelilne mreže; to velja še posebno za dežele z močno razgibanim reliefom. Države na nižji stopnji gospodarske rasti, ki bi jim izobraževanje po televiziji še najbolj koristilo, si ne morejo privoščiti izgradnje takšne radiofizijske mreže.

Sodobna tehnologija ponuja zadnjih nekaj let sprejemljivo rešitev — satelitsko radiofuzijo. Malo je znano, da je prvi povezal lastnosti geostacionarne orbite z možnostjo oddajanja radijskih signalov po oddajniku v vesolju na Zemljo prav naš rojak. H. P. N. Nemčiji objavil zamisel, ki se sedaj uresničujejo v še širšem obsegu.

Televizijska slika je prvič potovala prek satelita leta 1962 in od tedaj se nam zdijo televizijski prenosi čez Atlantik že nekaj samo po sebi umevnega. Pri vseh teh satelitskih prenosih pa se moramo zavedati, da so zanje potrebne velike in drage zemeljske satelitske postaje, ki signal s satelita sprejmejo, ga ojačajo, primerno obdelajo in nato razpošiljajo do gledalcev prek že ustaljene zemeljske mreže oddajnikov in pretvornikov.

Zadnja leta se je tehnologija satelitskih komunikacij že toliko

razvila, da omogoča oddajanje močnega televizijskega signala prek satelita neposredno do prirejenih televizijskih sprejemnikov. Z enim samim satelitom v geostacionarni orbiti lahko tako pokrijemo celotno državo z nekaj televizijskimi programi, za uporabo enega satelita pa se lahko dogovori tudi več držav skupaj. Da se ne bi spuščal v tehnične podrobnosti naj omenim le to, da je treba k običajnemu televizijskemu sprejemniku dodati poseben adapter, običajno televizijsko anteno pa zamenjati s parabolično. Stroški za anteno in adapter naj bi se v primeru velikoserijskih proizvodnje spustili na raven cen televizijskih sprejemnikov.

Odkar se je pokazala tehnološka možnost za postavitve sistemov neposredne satelitske radiofuzije, so se na mednarodni ravni začela porajati vprašanja v zvezi z družbenimi, političnimi in zakonodajnimi posledicami

novih možnosti televizijskega medija. Na eni strani so bile očitno velike prednosti in izobraževalni obeti nove tehnologije, na drugi strani pa se je porajal strah, da bo televizija predvajala programe sovražne propagande, da jo bodo izrabili za informacijski imperializem, uničenje kultur in ekonomske stabilnosti manjših narodov, netenje verske nestrpnosti in podobno.

Po številnih razpravah v odgovornih organih Organizacije združenih narodov je nastala leta 1977 resolucija, ki zahteva spoštovanje temeljnih načel nevmešavanja v zadeve drugih držav tudi na področju satelitske radiofuzije in priporoča splošne norme delovanje na tem področju. Leta 1977 so bili na mednarodni ravni sprejeti tudi osnovni tehnični normativi satelitske radiofuzije ter dodeljeni frekvenčni kanali posameznim državam, med njimi tudi Jugoslaviji. Tako imamo zagotovljenih 10 kanalov, od katerih jih bo osem namenjenih televizijskim programom.

PRVI DOSEŽKI

Izobraževalne zmožnosti neposredne televizijske radiofuzije se bodo pokazale predvsem v velikih, razvijajočih se državah. Oddaljeni naseljeni kraji bodo lahko tako učinkovito povezani z glavnimi viri informacij, ki prispevajo k razvoju izobrazbe pa tudi k socialnemu in ekonomskemu razvoju.

Neposredno satelitsko radiofuzijo so prvokrat poskusili usposobiti za izobraževanje v Združenih državah Amerike. Leta 1974 izstreljeni satelit ATS-6 je oddajal izobraževalne programe neposredno v šole oddaljenih krajev na področju Skalnega gorolja in Aljasko. Prek tega satelita so predvajali tudi visokošolska dopolnilna predavanja učiteljem v pogorju Appalachi. Kasneje so ATS-6 za eno leto premaknili na nov položaj v geostacionarni orbiti nad Indijskim oceanom. Tam so ga uporabili za satelitski izobraževalni televizijski eksperiment (SITE), pri tem pa so sodelovali tudi indijski učitelji.

Poleg ugotovitve tehničnih lastnosti sistema je bil prvotni namen poskusa prispevat k načrtovanju družine, izboljšati metode dela v poljedelstvu in okrepiti narodno enotnost. Z oddaji so skušali izboljšati tudi zdravje in higieno ter prispevati k šolskem izobraževanju otrok, odraslih in učiteljev. V 2400 vaseh, katerih večina ni še nikoli mogla spremljati televizijskega sporeda, so namestili skupinske sprejemne sisteme. V mnogih naseljih je bilo treba poskrbeti tudi za agregat, ki je sprejemnik napajal z električnim tokom, in zgraditi impovizirano učilnico. Izbira vsebine programa in jezika je predstavljala tudi politični problem, čeprav so oddajali v štirih različnih jezikih. Čež dan je bilo na voljo uro in pol šol-

skega programa, ob večerih pa je bilo dve uri in pol programa namenjenega izobraževanju odraslih prebivalcev.

Prve raziskave so sicer pokazale, da sociološki dosežki poskusa zastajajo za tehničnimi, vendar lahko trdimo, da je bil vpliv predvajanih programov pozitiven. Otroci, ki so bili deležni televizijskega sporeda, so napredovali hitreje od tistih v primerjalnih razredih, čeprav ne v vseh Indijskih državah. Otroci so se začeli bolj zanimati za snov in tudi učitelji so ostali naklonjeni novi tehnologiji. K temu je pripomogel tudi kratek tečaj o učinkoviti uporabi televizijskih oddaj pri pouku, ki ga je bilo deležnih več kot 22000 učiteljev. Televizijski programi so pritegnili veliko gledalcev, saj je pred skupinskimi sprejemniki sedelo ponavadi sto do dvesto ljudi. Število gledalcev se je zmanjšalo v nehindujskih državah takrat, ko so bile na sporedu novice in skupen program v hindujskem jeziku. Najbolje so bile sprejete oddaje, namenjene razvoju spretnosti, uporabljenih v določnem življenjskem okolju.

Sledil je satelit CTS, dosežek skupnih kanadskih in ameriških prizadevanj. Poleg drugih eksperimentalnih namenov rabi CTS tudi oddajanje izobraževalnih programov v oddaljene kraje severne Kanade. Tu so opazovali tudi vpliv televizijskih oddaj na socialno vedenje Eskimov, prvič izpostavljenih televiziji.

S pomočjo satelita CTS so izmenjavali tudi predavanja med univerzami na ameriški celine (Stanford, Kalifornija — Carleton, Kanada). Kot posebnost teh poskusov je treba omeniti dvo-smerne povezave, se pravi možnosti neposrednega vpliva gledalcev na program in konferenčne oblike pogovora med predavalnicami, vključenimi v sistem.

Na Japonskem in v nekaterih predelih Sovjetske zveze rabijo satelite za neposredno radiofuzijo že za oddajanje rednega televizijskega programa. Ohrabrujoči tehnični in sociološki dosežki prvih poskusov so spodbudili mnoge države, da načrtujejo že v bližnji prihodnosti sisteme, ki bodo rabili tudi za izobraževanje. Tako na primer načrtuje Indija sistem s 980000 SPREJEMNIKI, Brazilija ima izračune za sistem, ki bo omogočal 152000 šolam sprejem s satelita. Predvidevajo, da znašajo za satelit in sprejemne postaje 86 milijonov dolarjev. Skupaj z desetletnim vzdrževanjem naraste cena tega satelitskega sistema na 277 milijonov dolarjev. Za primerjavo naj bodo stroški za postavitve in vzdrževanje standardne zemeljske mreže oddajnikov in pretvornikov, ki bi znašali za pokritje naseljenih območij Brazilije 800 milijonov dolarjev. Jasno je torej, da je satelitski sistem ekonomsko upravičen. **Mag. METOD LEBAR, dipl. inž.**

Vedno več nadarjenih

Mentorji v šolah so ponavadi prvi, ki bolj ali manj ustrezno in avtentično približajo književnost učencem. Od učitelja je velikokrat odvisno, ali se nadarjeni mladi ljudje kasneje vključijo v območne skupine piscev začetnikov, ki jih je na Slovenskem že kar veliko.

V začetku je kazalo, da bodo vsakoletna srečanja mladih ustvarjalcev, ki jih organizira Zveza kulturnih organizacij Slovenije v Gradišču, bolj ali manj manifestativnega značaja in da je njihov namen predvsem pridobivanje novih bralcev.

Ob letošnjem februarjem srečanju pesnikov in pisateljev začetnikov smo bili prijetno presenečeni nad kakovostjo vsebin, ki so jih razgrnili pred nas pisci na posebnem literarnem večeru v gradiškem kulturnem domu.

Dela, ki so jih prebrali mladi književniki, so opozorila tudi na tole: Učni načrti odmerjajo še vedno premalo časa spoznavanju sodobne domače pa tudi tuje ustvarjalnosti. Razredni in predmetni učitelji bi morali biti v prihodnje radodarnější pri predstavljanju sodobne književnosti in sodobnih ustvarjalnih tokov. Nekateri učitelji sicer predstavijo sodobnike in tako uspešno usmerjajo mlade na njihovi ustvarjalni poti. Veliko delo so opravili mentorji območnih srečanj pesnikov in pisateljev začetnikov — tudi to se je pokazalo na letošnjem republiškem srečanju v Gradišču, ko so nastopili pisci po skupinah.

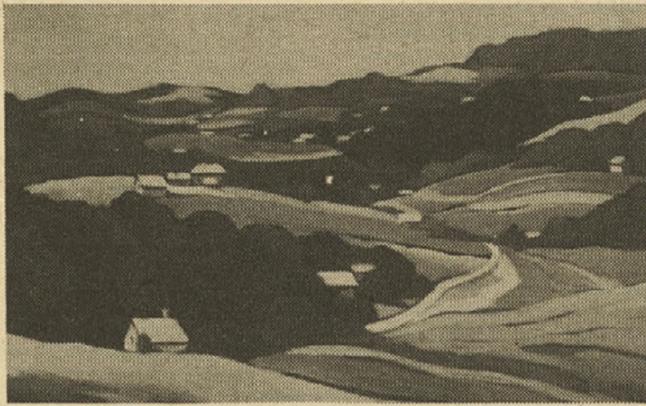
Srečanje je razkrilo, da je med mladimi Slovenci vedno več nadarjenih piscev, ki sami najbrž ne bi našli prave poti svojega razvoja. Zato so bili območni mentorji prav tako potrebni, kot so bili po-

trebni mentorji na republiškem sklepem srečanju.

Letos so nastopili v Gradišču pisci, ki so jih izbrali z lanskim območnim srečanjem. Taka srečanja so bila v Slovenji Gradcu, Sevnici, Črnomlju, Kranju, Ptuj, Novi Gorici, Celju, Kočevju in Murski Soboti. Območna srečanja so bila zelo pomembna ne le za podružbljanje literarne ustvarjalnosti, temveč so zbudila v mladih tudi posluš za literarno obravnavanje tematike domačega kraja. Zato ne preseneča, da so bila najbolj izvirna in doživljiva prav tista dela, v katerih so avtorji obravnavali razmere ljudi in okolja v svojem rojstnem kraju. To pa je tudi osrednja vrednota tega literarnega srečanja. Nemara bi kazalo mlade pisce še bolj spodbujati k obravnavi tovrstne tematike, da bi nadaljevali tako ustvarjalno pot iskanja in proučevanja. Najbolj prepričljiva so namreč dela, v katerih opisujejo mladi kraje in ljudi, ki jih dobro poznajo in razumejo.

Gradiške vsebinske novosti zaslužijo torej resnično pozornost. Dobro je tudi to, da izbrani pisci kritično ocenjujejo svoja dela. Šibkosti v ustvarjalnem tkivu in v podajanju literarnih odlomkov le še podžigajo čar ljubiteljske ustvarjalnosti. Letos je nastopilo v sklepem republiškem srečanju v Gradišču 15 avtorjev. Lahko sklenemo, da so lepo počastili jubileja 100-letnico rojstva Murna-Aleksandrova in 130-letnico smrti Franceta Prešerna, ki jima je bilo posvečeno letošnje gradiško srečanje. Zato so si tudi zaslužili priznanje Antene, Kmečkega glasa in Mladine.

MIROSLAV SLANA

EVGEN SAJOVIC: »DOLENSKI GRİČI«, olje 1977. Akademskoga slikarja in pedagoga Sajovica poznamo predvsem po ljubljanskih vedutah in krajinah. Kot je močno razgibana njihova kompozicija in silovita poteza čopiča, tako so temperamentni tudi slikarsko zahtevni skladi sočnih zelenih barv. Za izviran prispevek našemu slikarstvu je avtor v letošnjem letu prejel nagrado Prešernovega sklada.

Fest 79

Znova se je potrdila stara rešnica: FEST je prireditev, ki se želi čim bolj približati gledalcu: »najboljše filme sveta« so vrteli letos v dveh dvoranah, poleg tega pa so pripravili še pet posebnih programov: popularni program, Forum mladih (program mladih kinematografij), Vidike (program modernega in avantgardnega filma), FEST na TV in Filmsko parado (program filmov za otroke). V avli Doma sindikatov v Beogradu prodajajo celo romane, ki so uspešnice, napisane po filmih pa tudi kasete in plošče z glasbo filmov, predvajanih na Festu.

Toda tisti, ki želi poročati, ne more biti prepričan, da gleda pravi program in se ne more znebiti vtisa, da večno nekaj zamuja. Preseda se ob filmu, ki je dokaj poprečen, obenem pa ve, da bo oznaka le-tega »prikazan na FEST« primamila nič koliko gledalcev hkrati pa tudi izbojevala filmu hvalo. Sočasno pa se v neki drugi dvorani vrti film nevrščene dežele, ki je mogoče tehnično manj dognan, zato pa vsebinsko bogatejši in angažiran, nihče mu sicer ne odreka festovske oznake, toda malo je verjetno, da bo zašel v naše kinematografe in še manj da ga bodo ljudje hoteli gledati, kot npr. kak razvzit spektakel Bližnjih srečanj tretje vrste.

Videli smo tudi odlične filme, kot so Wajidin Človek iz marmorja, Bergmanovo Jesensko sonato. Bergman postaja s svojim izpovednim stilom že rahlo dolgočasen, zato pa je še vedno enako poglobljen in psihološko izpiljen. Oodličnem Brooksovem filmu Iskanje gospoda Goodbara se moramo zavedati, da ga ne smemo gledati skozi prizmo katoliške morale in preprosto skleniti, da je koncu Tereza Dun kaznovana za svoje »grehe«. Film govori o mladi ženski, ki želi živeti polno in svobodno življenje, zunaj malomeščanskih okvirov. Po drugi strani prikazuje Brooks z dokumentarno zvestobo današnje ameriške družbo v mnogih njenih deformacijah, s temi se sooča tudi Tereza Dun, ki pa se opredeljuje in odziva kar najbolj človeško. Zato njen tragični konec ni »božja kazen«, temveč posledica nenavadnih okoliščin, v katerih se (predvsem) v ameriški družbi lahko znajde vsakdo.

Režiser Mazursky govori o ženski bolj konvencionalno.

Jules Dassin je z Melino Mercury posnel Krik žene, ki govori o večni aktualnosti Medeje — izdane soprage, ki mozu za kazen umori lastne otroke. Claudija Weil je posnela film Prijateljice. Tu je bil stari Altmann, ki se v Poroki posmehuje ameriški družbi. Filma o vietnamski vojni sta posnela Hal Ashby (Vojakova vrnitev) in Michael Cimino (Lov na jelene).

Da ne bomo samo naštevali, se ustavimo ob dveh filmih. Spielberg, znan že po Čeljusti, je začel izdelovati velike filme, ker je to v interesu zahodnih producentov. Njegov najnovejši film je stal 35 milijonov dolarjev, za reklamo so dali 8 milijonov, zdaj pa so pobrali že približno 100 milijonov dobička. Ti podatki povedo vse. Tudi naši otroci bodo hoteli gledati Bližnja srečanja tretje vrste. Ni, da bi jim to branili, saj so teme o vsemirju vedno vznemirljive in obetavne. Toda način, kakop Spielberg to predstavlja gledalcem, je prav žaljiv saj je jasno, da jih podcenjuje. Da so triki in učinki enkratni? Vsak učitelj fizike ali poprečno izobražen človek se bo smejal njihovi nelogičnosti. Ves film ni vsaj za odraslega, nič drugega kot prizadevanje, kako zbuditi gledalčevo pozornost. Edina blede vsebinska opredelitev zunaj zemeljskih bitij je njihova »otročnost« do brota, nenevarnost, nepokvarjenost. Pa še to se podre v hipu ko jih zagledamo, ker so še najbolj podobni nedonošenčkom, tako na pogled kot po vedenju, ki je povsem v nasprotju z njihovimi dosežki.

Antipod temu filmu je odlična češka parodija na stripe o Nicku Carterju Adela ni večerjala, ki jo je režiral Oldřich Lipský. Količkor je lahko strip sam po sebi banalen, toliko več duhovitosti in domišljije je vseboval film. Kljub dirkam, preoblecem, situacijskim preobratom, daje film nekaj več. To je duhovita parodija na majhne človeške lastnosti in slabosti junakov v filmu in nas gledalcev. Tudi mojstri trika zaslužijo pozornost. Naši najmlajši se bodo od srca nasmajali, starejši otroci in odrasli pa bodo imeli od filma še mnogo več.

MARINKA MILKOVIČ

Intervjuji, Prešernove nagrade, dialogi generacij

(Razmišljanje ob Kmeclovi igri Intervju)

V kakšnem jeziku in o čem naj se pogovarjata mlajša in starejša generacija in sploh generacije, da ne bo usodnih nesporazumov, razkolov, avtoritarnega »sožitja« z mrtvo ustvarjalnostjo ali celo grobega nasilja enega nad drugim?

Vprašanj, ki jih postavljamo mladini ali jih ta postavlja starejšim o NOB in povojnem ter današnjem času, je nešteto. Nastajajo in izrekajo se javno, zasebno, intimno ali celo v monologu posameznika.

Umetnost je v inspiracijskem, oblikovalnem stiku z NOB in vsem, kar je ta sprožila takrat in pozneje, tudi nenehen »intervju«.

Spektakularna prikazovanja, pirotehniko res napasejo oko in napolnijo ušesa, človeka navdajo z grozo ali navdušenjem. Toda vse ostane bolj na površini, ne rodi dovolj globokih miselnih procesov o individualni in narodovi usodi, o zgodovinskem trenutku, o premikih v družbenih odnosih, kadar se v človekovi ekzistenci prepleta tradicija z novim, kadar tako doživlja zastoj ali zagone — v upanju, malodušju in zmaganju. Pri teh kakor tudi pri propadanju ne gre samo za zunanje, fizične ohranitve in izgube, temveč tudi za duševne.

Res je imelo orožje v samih spopadih veliko moč, a brez človekovih duhovnih kvalitete bi kaj malo opravilo. Tudi najneposrednejši boj za obstanek ne more biti zgolj refleks, temveč je vedno gnan od več ali manj moralno-miselnih pobud. Velike idejne in družbene spremembe v NOB (mnoge seveda teoretično porojene že davno prej) pa so gotovo zahtevale misleče ljudi, učeče se, spoznavajoče. Pri tem je pač imela glavno vlogo beseda: zapisana in govorjena. Vsebinska, ki jo je izražala, je segala od filozofskih razčlemb družbenih, ekonomskih in političnih odnosov prek agitacijskega ustelega in pisnega konteksta do pogovora med skupinami, med posamezniki pa tudi s samim seboj. To ni vedno teklo gladko, četudi so bile načelne odločitve jasne. Problemi, ki so nastajali, so imeli kdaj vzroke v človeški intimi, v ranjanju drugih, v materialnih težavah, pa tudi v utrujenosti ali živčni razvzanosti.

To se je nadaljevalo tudi po vojni, saj se iščoča in občutljiva človeška narava ni topo predajala dogodkom. Analitičnost z vsemi vprašanji, nova spoznanja, sklepi, odločitve, razlage, prepričevanja, vse to je v največji meri ponovno opravljala beseda. Ta njena vloga se ne bo nikoli nehala, saj je sredstvo, s katerim se oblikujejo (žal le delno) kombinacije opazovanja, zaznav, predstavitve, misli in čustvovanja.

To gotovo čuti in ve Matjaž Kmecl, zato ni naključje, da je napisal že več del za medij, kjer ima beseda posebno umetniško sporočilno moč, tj. za radio. Tudi razne priredbe tega ne zabrisajo.

Na mariborskem Malem odru in na gostovanjih je lep čas predvajajo Kmeclovo igro Intervju. Vsa je osredotočena na dialoge med mladim novinarjem in ostarelo, razočarano, psihično načeto

nekdanjo partizanko. Sugerentnost igralske kreacije Brunčkov dialoge samo podkrepi. V take liku, kjer je igra (ponavadi je pojem vizualne zaznave) vsa globina človeške osebnosti, ki preliva v besedo in ta sama zaznava kot »igralka«, je vsekakor treh miselno močno sodelovalca. Nujno se tudi sproži moralna politična angažiranost, ne da bi ju dobili le iz patetične retorike. Nekaj patosa tudi v tem primeru prispeva k funkcionalnosti govora in avtentičnosti lika borka Morda ga je za spoznanje preveč in ob tem na trenutke preveč zbledi mladi novinar (P. Ternovšek).

Avtor in režiser Soldatovič tudi nista prevesila težišča besedila in igre na tolikokrat modno prikazano vlogo mladine, ki (pomenju nekaterih) kategorično zavrača preteklost in ima svojo absolutni prav, ali pa (po drugih različicah) skesano in pokorno prizna veličino in oblast starejših. Vmes so še take dolgočasne didaktične različice, ko pač vsakdo stran »malo popusti«, po tem je blažen mir.

Kmeclova igra pušča dovolj odprtosti za razmišljanje: o tem, kar smo neposredno doživeli, kar nas uči zgodovina, kar so doslej prikazovali razni umetniški mediji, kar je ostalo kot dragoceno posledica polpretekle dobe, ki vodi do novih dosežkov, a tudi — kar je bilo dostikrat tako ali drugače zlorabljeno.

Kljub znanemu besedišču (če bi se avtor temu odrekel, ne bi prikazoval avtentičnih situacij z vsemi govornimi značilnostmi), ki ga poznamo le malo modifikiranega vsa leta po vojni, se igra stopnjuje v dramatični ostrini, pa konvencionalnost namove obarva. Jezik dobi poleg znanih klišejev nekaj v dialog vgrajenih velelnih, trdilih in vprašalnih stavkov, ki vzburkajo od stereotipnosti še mnogokrat usparvanji ali izsušeni jezikovni ter zunajjezikovni predstavi svet. Učinek je svojevrsten zaradi tega, ker gradi avtor besedilo iz prvih znanih klišejev, ki jih domiselno razvrsti, tako da se vidi, do kod in v kakšni kompoziciji so obrabljeni in kje se začne nova pristanost in smiselnost. Meje so včasih nepazno prehodne; to doživljamo ob občutljivi zbranosti tudi v režiji in igralskih stvaritvah. Nakazovanje in razgaljevanje nespozorazumov, naključnih ali dogmatsko vsiljenih zmot zaradi tega ni nič manj učinkovito. Daje predstavi celo poseben čar. Avtor se tudi izogiblje vulgarizmov, čeprav bi le-ti po napetosti med osebam, zlasti po zbiru preteklih in novih situacij, lahko rabili kot dobri stili. Očitno avtor tudi v tem pogledu ni hotel biti »moden«.

Zlasti za doraščajočo mladino, ki ima rada problemsko, je lahko Kmeclova igra Intervju estetska, idejna in jezikovna obogatitev. Morda bi jo (saj ne zahteva veliko rekvizitov) lahko igrali na kakšnem primernejšem šolskem odru, ali pa vsaj v krajih, kjer je ena ali več srednjih šol. Mladina bi hkrati nazorno spoznala dosežek Prešernove nagrade. O vsem se da potem imenitno, dodatno razlenujujoče pogovoriti.

Dr. MIRKO KRIŽMAN

Vsako leto več šolskih lutkovnih skupin

Lutkovni oddelek Centra za kulturo mladih je v tem šolskem letu organiziral dva lutkovna seminarja. Prvi je bil namenjen spoznavanju lutke kot pomožnega pedagoškega sredstva pri pouku in vzgoji otrok. Tridnevni seminar je vodil vodja oddelka Lojze Kovačič, udeležilo pa se ga je 125 vzgojiteljic in učiteljic razrednega pouka in podaljšanega bivanja. Pogovarjali so se o možnostih popestritve pouka in vzgoje s pomočjo lutke, ki lahko pomaga tudi k boljšemu razumevanju obravnavane snovi. Različne lutke — številke pri matematiki pomagajo otroku razumeti nove abstraktne pojme. Snov, obravnavana s pomočjo lutke, se otroku bolj vtisne v spomin, lutka poveča njegovo zanimanje za spremljanje pouka. Pri slovenskem jeziku mora otrok z lutko v roki paziti, kaj in kako govori njegova lutka, torej mora paziti na svoj govor. Lutka lahko pomaga tudi k izboljšanju odnosov v skupini otrok v vrtcu, bolniški sobi ali v nižjem razredu osnovne šole. Uveljavlja se »živi tednik«: lutka enkrat tedensko obišče otroke, pripoveduje, kaj se je v ustanovi novega zgodilo, kaj so otroci naredili dobrega in kaj slabega, otroci se z njo pogovarjajo tudi o svojih težavah in napake v vedenju in odnosih se popravljajo.

Vzgojitelji in pedagogi obravnavajo na seminarju tudi možnosti za realizacijo lutkovnih učnih ur. Spoznavajo enostavnejše lutkovne tehnike od izrezank, lutk iz uporabnih predmetov, naprtnih lutk, improviziranih ročnih lutk, senčnega gledališča do improviziranih marionet. Tudi scena je lahko enostavna, pri izdelavi nezamudna, učinkovita in mogoče jo že imamo v razredu (peskovi, risba na tabli, flanelogram). Pogovarjali so se o improviziranem odru, o lutki za odrom in brez odra, o preprostih zvočnih in o delovnih igrah z lutkami za prvi in drugi razred osnovne šole. Udeležence seminarja so se naučile osnovne animacije ročne lutke.

Od 125 udeleženk prvega seminarja se je 42 najbolj navdušenih udeležilo drugega, dvod-

nevnega seminarja za mentorje šolskih lutkovnih gledališč. Lojze Kovačič je udeležence poučil o postavitvi lutkovne predstave: o izboru besedila, glasbe, o vrsti lutk, ki so za določeno predstavo najprimernejše, o dramaturški analizi besedila in o režijski knjigi. Govoril je o načinu dela z otroki različnih starosti. Udeležence seminarja so pod njegovim vodstvom same zasnovale in izdelale modernejšo lutkovno plastiko do faze kostumiranja.

(Foto: Igor Sitar)

Namen teh tečajev je usposabljanje mentorjev za vodstvo šolskih lutkovnih gledališč. Otroci dobi v taki skupini celostno estetsko vzgojo: spozna likovnost, glasbo, abecedo gibanja roke, dobi občutek za pravilno izgovorjavo in odrsko kompozicijo. Če je izbor besedila ustrezen, se otrok sam opredeljuje za dobro proti slabemu. Predstava je dobra le, če je delo teamsko; to pomeni, da se mora otrok poveriti skupini, ki bi rada postavila predstavo na oder. Tako delo pa pomaga otroku pri socializaciji. Z vsestransko estetsko vzgojo pri postavitvi predstave lahko vplivamo na otrokov prihodnji odnos do umetnosti, vzgajamo prihodnjega gledališkega in filmskega gledalca.

Smoter vse te dejavnosti je, da se čimveč otrok seznanji z lutko; zato je treba ustanoviti čimveč šolskih lutkovnih gledališč in tako pospešiti razvoj lutkarstva, ki se pri nas sicer počasi, vendar pa vse uspešneje uveljavlja. Vsako leto se prijavlja na srečanja več lutkarjev, to pa je tudi zasloga lutkovnega oddelka pri Centru za kulturo mladih ter njegove dolgoletne in redne dejavnosti.

JELENA SITAR

Prosti čas pogoj moralnega vzgajanja

Zunaj skupnosti ni razvoja osebnosti. Človekova osebnost je rezultat lastne dejavnosti, svojih zmogljivosti in okoliščin, v katerih človek živi. Družbeno življenje je način človekovega uveljavljanja: v njem se človek osebno razvija, spreminja, hkrati pa s svojo dejavnostjo spreminja in razvija družbo. Sposobnosti za življenje v družbi in za spreminjanje sebe in družbe pa šele pridobi, ko se hkrati zave sebe in svojega položaja v skupnosti. Bistvo človeka so njegove možnosti za spreminjanje, učenje in samouresničevanje. Razredno protislovna družba onemogoča enakovredno svobodno razvoj osebnosti, ker vladajoči razred predpisuje protislovno moralno za urejanje medsebojnih odnosov. V taki družbi imajo moralne norme dvojno vrednost; od pripadnosti temu ali onemu razredu odvisno, kako se sme ta ali oni ravnati.

V takih razmerah uveljavlja vladajoči razred za množice predvsem moralno podrejanja in poslušnosti, temelj motivacije pa je strah pred posvetno ali božjo oblastjo. To je bilo najbolj grobo v obdobju, ko sta se složno podpirali posvetna in duhovska oblast. V takih razmerah pomeni tudi proces socializacije predvsem prilagajanje, podrejanje družbenim razmeram, ki ga dosežejo z ostro disciplino, s togimi življenjskim režimom, strogimi dresurnimi ukrepi, telesno kaznijo, z dogmatizmom in verbalizmom v vzgoji.

Do podobne situacije pa pridejo lahko tudi ekonomske sferice, ne da bi jih povezovali še s strahom božjim. Človek, vključen v razmere, ko ne ve, ali bo jutri še imel košček kruha ali ne, je odvisen od tistega, ki mu ga lahko daje za tako ali drugače ceneno. Tudi v tem primeru lahko govorimo le o morali, ki izvira iz nasilja in pritiska človeka v podrejanje od tistega, ki razpolaga z delovnimi sredstvi in blagom.

Prosti čas je v spletu družbenih okoliščin in položaja posameznika v njem prav tako različne vrednosti. Kakor hitro se je človek osvobodil naravnega obtoka noči in dneva, lepega in deževnega vremena in z odkritjem ognja in luči podaljšal možnosti svoje aktivnosti, je spremenil tudi možnosti proizvodnje in drugačnih medsebojnih odnosov. Tisti, ki se jim je posrečilo, da so se osvobodili dela in so si prilastili predvsem upravljanje, so si prilastili tudi prosti čas in s tem razmere, v katerih so razvijali posebno elitistično kulturo prostega časa. Za druge pa je predstavljal prosti čas počitek, čas za zadovoljevanje potreb zunaj dela na način, kakor so ga pač na stopnji svojih interesov in potreb ter razmer mogli preživljati. Največkrat je bil tudi prosti čas usmerjen po obrednih in prazničnih merilih, zajetih v tradicionalnih folklornih običajih ali v versko predpisanih oblikah. Z industrializacijo je dobil prosti čas drugačen pomen: nujno je postal nasprotje delu, potrebno za počitek in osvežitev. Ker je lahko povečeval storilnost je bil upoštevana ekonomska kategorija. Hkrati pa je z moralnega vidika pogosto predstavljal nekaj nevarnega, zato ga je treba nadzirati. Znana je misel, ki pravi: Ne dovoli otroku prostega časa, da ga hudič ne zasači. Z vidika dela pa se je takšna morala kazala v pojmovanju, da je prosti čas zapravljanje časa. Primitivna ljudstva takega odnosa do prostega časa sploh niso poznala. Šele razvoj proizvodne tehnologije in srhljiva bitka za kopicenje kapitala sta omogočila tako splošno vrednotenje prostega časa, saj so ga šteli za nekorišno zgubo, čeprav so ga hitro morali sprejeti tudi kot nujno koristno.

nega za počitek in aktivno rekreacijo, ki omogoča človeku da bolje opravlja delo.

Samoupravna socialistična družba v razmerah visoke tehnologije in znanstvene razvosti, ko proglašajo za protizakonito vsako podrejanje človeka in izkoriščanje tujega dela, pa daje tudi prostemu času novo vrednost. Prosti čas ni več le pravica človeka po počitku, kakor so se zanj morali točiti še delavci v meščanski družbi, ko so zahtevali krčenje delovnega časa, da bi si pridobili več prostega časa, ki je veljal za privilegij vladajočega razreda, temveč je bistveno področje za uveljavljanje človekovega samouresničevanja in ustvarjalnosti prek dejavnosti prostega časa. Zdaj prosti čas ni več le neko protislovje delu, potrebno da človek vzpostavlja telesno in duševno ravnovesje po naporih, temveč je to dopolnilo delu, ko človek lahko razvije tiste aktivnosti, ki mu jih obvezno delo v bistvu preprečuje.

Ni dovolj če razvijemo zavest o delu, o proizvodnji, temveč je prav tako pomembno da razvijemo zavest o prostem času in spoznamo dejavnosti prostega časa kot možnosti človekovega družbenega življenja, samopotrjevanja in oblikovanja sistema medsebojnih odnosov in vrednosti. In gotovo je res, da je moralna vzgoja proces, v katerem se razvija in oblikuje samoupravna socialistična zavest in značaj osebnosti. Ta zavest pa je odsev družbene biti, hkrati pa tudi dejavnosti spreminjanja stvarnosti v delu, samoupravljanju in prostem času. To obenem pomeni, da je za razvoj osebnosti temeljnega pomena človekova dejavnost v obveznem času in prostem času, v proizvodnji in družbenem delu, v samoupravni povezanosti odnosov posameznika in skupnosti.

Odprto moralno daje lahko samo tisti družbeni sistem, ki resnično odpira perspektive svobode in samoupravni sistem jih odpira širše saj sta za človeka samoupravljanje in njegova demokratična nadstavba zasnovana na interesnem pluralizmu, s tem pa tudi ukinjata ali bistveno zmanjšujeta tiste konflikte in velike razlike glede splošnih političnih alternativ pri razvoju družbe, ki bi neizogibno zahtevala boj za oblast, kot je zapisal Edvard Kardelj. Prav to je možnost za višjo človeško moralno, ki jo taka stvarnost omogoča.

Socializacija vsakega posameznika bo še zmeraj proces številnih konfliktov, toda socialistična morala jih dojema kot nujne v procesu človekovega polčlovečenja. Tudi posameznik jih sprejema kot del življenjske resničnosti, kjer je mogoče svobodno najti najbolj ubrane interese in poti lastnega potrjevanja.

Tako moralno zavest razvija človek z družbeno prakso, z vključevanjem v družbene odnose, z delom, učenjem, samoupravljanjem in doživljanjem prostega časa. Človek ne more razvijati na primer ob delu drugačnih medčloveških odnosov kakor v prostem času, ne da bi se pojavil konflikt v odnosu do socialistične morale. Torej tudi v vzgojnoizobraževalnem procesu ne more biti dvojne moralne prakse, različne pri pouku in v prostem času. To pomeni, da je potrebno razvijati enoten slog moralnega ravnanja, ki prežema s samoupravnim življenjem vse bivanje učencev in drugih v vzgojno organiziranem okolju. Le tedaj lahko vsakdo doživlja moralne vrednote in se vrednostno potrjuje ter krepi ustrezen življenjski nazor. Brez ustreznih možnosti prostega časa tega ni mogoče dobro uveljaviti.

RUDI LEŠNIK

Vsak mlad človek išče svoj kotiček. Nekdo se druži s popevkarskimi idoli. Ali pelje to k resničnim življenjskim vzorom ali pa pomeni le beg v neuresničljive sanjarje? Kdo ve? Gre za šalo ali za res. Gotovo pa je v tistih trenutkih poslušanja lepo, pa naj bo, le da to ne more biti edina vsebina življenja. Zgubi se, kdor bi v tem našel svoj poglavitni pomen in namen življenja, toda kotiček svojih sanj, tega naj ima vsak, dokler ga veseli, dokler mu je potreben kakor brv, da laže doseže tisto drugo, trdno obalo nenehno tekoče reke. (Besedilo in foto: L. L.)

Za prijetne ure družbeno moralne vzgoje

Družbenomoralna vzgoja je edini neocenjeni predmet v naši šoli — izrabimo to njegovo prednost!

Pri urah družbenomoralne vzgoje je nekoliko drugačen, kot pri drugih predmetih. Niti strah pred enojko niti bitka za petico ne obremenjujeta njegove naravne radovednosti, ukaželjnosti, želje po spoznanju in uveljavljanju.

V sproščenem ozračju in ob kratko odmerjenem času, ki je še posebej namenjen oblikovanju otrokove osebnosti, naj se vse te lastnosti čim bolj izrazijo. Kako naj pri tem pomaga učitelj? S starodavnimi in staromodnimi opozorili (mir, tišina) se mu to prav gotovo ne bo posrečilo.

Osnovna šola, namenjena vzgoji in izobraževanju, vse preveč pozablja na prvi del svojega poslanstva. Na vzgojo! Vse preveč se prizadevamo, uresničiti učne načrte in doseči učne smotre. Pri tem pa pozabljamo, da imamo pred seboj mlada, rastoča bitja, ki nam v zadnjih letih osnovne šole dajejo še zadnjo priloznost, da jim pomagamo pri razvoju osebnosti.

Kaj če bi vsaj teh 45 minut tedensko, kolikor jih je dodeljenih družbeno moralni vzgoji čim bolj izrazili za vzgojo? Vsak otrok je po naravi usmerjen k dobremu. Zanimivo, kako učenci prisluhnejo, če jim skušamo to preprosto dokazati. Opozorimo jih npr. na pravljice. Vse pravljice se morajo končati z zmago nad zlim, sicer otroku niso všeč.

To otrokovo nagnjenje moramo zavedno in vztrajno gojiti tudi tedaj, ko je otroku ne bemo več pravljice. Ali si vzamemo za to dovolj časa? Ali se nam, učiteljem, ne zdi pomembnejše, da predelamo vso snov in nabereimo potrebne ocene, kot pa da bi prisluhnil učencu in njegovi želji po pogovoru?

Poskusimo to vsaj med urami družbeno moralne vzgoje. Morda bi tako uro lahko razdelili takole:

Prvi del — obravnava snovi po predpisanem načrtu. Tudi pri obravnavi nove snovi ni nujno, da vedno nastopa samo učitelj. Dajmo besedo še učencu!

Če vidimo, da tema ni preveč zahtevna in menimo, da bi jo lahko razložil učenec, izberemo prostovoljca, ki naj pripravi referat za naslednjo uro. Ponavadi takih prostovoljcev ne manjka, saj učencem vedno znova in znova poudarjam prednosti teh njihovih sestavkov. Tako se učenec polagoma pripravlja na šolanje na zahtevnejši stopnji, ko mu bo sposobnost iz množice gradiva povzeti bistveno — kako zelo potrebna. Hkrati se nauči samostojno nastopati pred poslušalci, prisluhnuti vprašanju in nanje odgovarjati.

Uči se komentirati in razpravljati o pripombah svojih poslušalcev.

Potem, ko je učenec »nastop« pri kraju, nastopim še jaz s

svojo pripravo učne snovi. Začne se drugi del učne ure: razprava.

Učenci predelano snov komentirajo. Pri tem se učijo odzivati na podano snov, povedati mnenje, povezati svoje misli na misli prejšnjega govornika, prizadevno iščejo povezavo s podobnimi dogodki iz svojih izkušenj.

Razumljivo pa je, da vse še zdaleč ni tako idealno, kot se tu sliši. V sedmem in osmem razredu osnovne šole se je vsega tega šele treba naučiti. Paziti moramo, da je razprava skrbno vodena. Razpravljalci se pripravljajo k razpravi z dviganjem rok. Pazimo na vrstni red priglasitev k besedi. Razprave morajo biti »na ravni« neželjive za predgovornika, vljudne in v lepi slovensčini.

Tretji del ure je namenjen učenecem. Učenci so neizčrpni v svojih vprašanjih: »Povejte nam kaj o nas, o mladih, pogovarjajmo se!...«

Teme, ki jih predpisuje obvezni načrt družbeno moralne vzgoje, nam dajejo veliko priloznost za to.

Ne glede na to, do kod smo segli z obvezno snovjo, se vedno znova vračamo k vprašanjem posameznika, družine, razreda, družbe. To delamo na dva načina, da bi se čim bolj izognili teoriziranju in se čim bolj približali učenčevim konkretnim problemom.

Učenci pripravijo pismena vprašanja in jih pred začetkom ure nepodpisana položijo na mizo. Ta vprašanja so ponavadi zelo zanimiva. Učenci sprašujejo za nasvet, kako naj se vedejo v kaki situaciji, sprašujejo kako naj prebrodijo svoje težave doma in v šoli....

Večkrat pišemo spise z naslovi, ki prisilijo učenca k razmišljanju. Tudi ti spisi so nepodpisani. Učenci sproščeno zaupajo svoje probleme.

Te spise doma preberem in jih v šoli previdno obravnavam. Vedno pazim, da ne odkrijem avtorja, če je zadeva preveč osebna. Včasih pa me učenci v spisih še posebej opozarjajo da, »spis ni za javnost«.

Če ostane ob koncu še kaka minuta časa, se vsi navdušeno lotimo bontona. Obravnavamo ga postopoma — po poglavjih. Učenci z zanimanjem poslušajo pravila lepega vedenja, saj se dobro zavedajo, da jim je tovrstno znanje tako zelo potrebno, da morajo poznati pisana in nepisana pravila družbe.

Pri vsem, kar sem navedla v članku pa moramo pogledati še drugo plat medalje. Pri takih urah družbeno moralne vzgoje prav gotovo v razredu ni miru. Toda tudi tako imenovano disciplino je vredno zrtvovati za to, da privzgojimo otroku samostojnost, samoiniciativnost, kritičnost sposobnost lastne presoje, in še veliko drugih lastnosti, posebnih za življenje.

DUŠICA KUNAVER

Novi »Sovi«

Tako ime se je uveljavilo za žepne leksikone, ki jih izdaja Cankarjeva založba v sodelovanju z založbo Herder in z našimi strokovnjaki.

Kot novost naj predstavimo tokrat leksikona Fiziko in Likovno umetnost. Prvi leksikon je priredil in strokovno uredil dr. Janez Strnad — pri tem je upošteval lep delež domačega znanstvenega dela — veliko pa je pripomogel tudi Ciril Velkoverh. Pri naši izdaji je sodelovalo tudi Društvo matematikov, fizikov in astronomov SRS. Kot je povedal dr. Janez Strnad, je leksika po dojemljivosti še posebno primerna za učence srednjih šol; leksikon pa bodo uporabljali tudi študenti in drugi, saj je namenjen širokemu krogu uporabnikov. Fizika ima 2300 gesel in 650 preglednic in ilustracij. Razlage temeljijo na dosežkih sodobne znanosti, pojasnila niso le prevod, temveč skrbno pripravljena razlaga. Zanimivo je, da je več kot tretjina od 15.000 izvodov že prodanih v prednaročilu, knjiga pa še ohranja staro ceno 120 din.

Likovno umetnost je prevedel Aleš Rojec, glavni delež pri prireditvi je imel dr. Stane Bernik s sodelavci. V leksikonu so objavljena ne le gesla in tehnološki izrazi, temveč tudi zgodovinski podatki, kjer je to potrebno. V knjigi najdemo 2250 gesel in 550 ilustracij in preglednic. Slovenski strokovnjaki so imeli precej zahtevno delo — saj je bilo treba marsikaj prilagoditi in prirediti, ob tem pa upoštevati slovensko izrazje in slovenski likovni prostor, kolikor je to naravno in mogoče v leksikalni jednatosti. Tudi več kot 50 novih ilustracij govori v prid slovenski izdaji. Razumljivo je, da so sestavljalci upoštevali temeljni smoter — leksikon naj bo čim bolj razumljiv in široko uporaben.

Ob likovni umetnosti se moramo spomniti velikega dosežka Luca Menašerja — njegovega

Evropskega umetnostnozgodovinskega leksikona, ki pa ima drugačne razsežnosti in namene. Priročna Likovna umetnost žepnega formata ugodno preseneča ob nekaterih navedbah, ki jih v Herderjevi izdaji ne najdemo. Morda bi bilo treba nekatere oznake v tujih jezikih navesti tudi v poslovenjeni obliki pri ustreznih črki, npr. Pariško šolo, akcijsko slikarstvo itn. Razveseljivo je, da je S. Bernik vključil nekatere vidnejše pojave iz domače likovne umetnosti, bodisi v sliki ali pa z enoto, npr. zagrebški eksperimentalni atelier EXAT 51, skupino Junij, pri skupini OHO bi pričakovali razlago besede, ki ni medmetna, in čas trajanja delovanja te skupine. Tudi magični realizem bi bilo treba bolje razložiti, gotovo pa je, da spadata O. Dix in G. Grosz k ekspresionizmu in novi stvarnosti! Pri pojmu »mandala« si nisimo na jasnem glede vsebinskega pomena. Pri izrazu »pieta« se urednik ni želel ravnati po Steletovem poskusu, da bi pojem slovenili z »sočustvujočo«, ki ne ustreza povsem pomenu izvirnika. Pri izrazu rejonizem je bolj v veljavi rajonizem; semantično slikarstvo (umetnost) nima zadostnega pojasnila, zato se ne poučimo o bistvu tega pojma. Pri slikanih oknih bi kazalo omeniti, da je ob koncu stoletja in po zadnji vojni ta umetnost doživela prerod, navesti bi bilo treba tudi Kregarjev delež. Zavedati pa se moramo, da so morali rešiti naši strokovnjaki precej problemov, da je nastal ta dober leksikalni priročnik. Prav gotovo bi se primerjavo z nemškim izvirnikom sklenila v prid slovenskemu natisu. Prav je tudi, da se vsebina leksikona ni zaustavila pri strogo preverjenih in utrjenih strujah, definicijah in razlagah, temveč je predstavila tudi sodobne umetnostne pojave. Razumljivo pa je, da zahteva taka knjiga nadrobno razčlemba. I. G.

Tesnejše sodelovanje

Profesorji in študentje pedagoško znanstvene enote za pedagoško Filozofske fakultete v Ljubljani so lani organizirali ekskurzijo oziroma strokovno srečanje s prosvetnimi delavci Prekmurja. Ekskurzije so se udeležili študentje vseh treh študijskih smeri (andragoške, šolske in domske) tako redno vpisani kakor tudi študentje ob delu. Ekskurzija je potekala v sodelovanju in dogovoru z Zavodom SRS za šolstvo pedagoške enote Murska Sobota.

Glavni namen ekskurzije in srečanja je bil, da bi se študentje in profesorji seznanili s problematiko dvojezičnega šolstva, in vzgojnoizobraževalnim delom učiteljev, ter hkrati z učitelji in drugimi prosvetnimi delavci v Prekmurju izmenjali izkušnje teoretičnih in praktičnih spoznanj vzgojnoizobraževalnega dela pri nas. Poleg tega pa je bil za posamezne študijske smeri pripravljene še poseben program, tako da je imela ekskurzija poleg splošnejšega tudi specifičen značaj. Študentje in profesorji andragoške smeri so se spoznali z delom Izobraževalnega centra tovarne Mura in Delavske univerze v Murski Soboti, študentje domske in šolske smeri pa so se še podrobneje seznanili z delom šole in doma Vzgojnega zavoda v Veržuju.

Spoznavanje in seznanjanje s problemi šolstva, vzgoje in izobraževanja mladine in odraslih je potekalo v več oblikah. Organizirani so bili pogovori in predavanja svetovalcev Zavoda SRS za šolstvo, posameznih vodij šol in centrov, ter pogovori z drugimi strokovnimi delavci na tem področju (psihologi, andragogi). Organizirane so bile tudi hospitacije in pogovori z učenci in učitelji v Vzgojnem zavodu v Veržuju in na nekaterih dvojezičnih osnovnih šolah.

Na drugi strani pa so profesorji pedagoško znanstvene enote za pedagoško pripravili predavanja in pogovore o aktualnih problemih pedagoške teorije in problemih njene uporabe v vsakdanjem življenju in delu.

Dr. France Strmčnik je imel predavanje o individualizaciji in diferenciaciji pouka in njegovi uporabi v vsakdanjem vzgojnoizobraževalnem delu pri pouku, dr. Ana Krajnc je za delavce Delavske univerze ni druge andragoške delavce tega področja imela predavanje o dejavnih uspešnih vzgoje in izobraževanja odraslih, dr. Ilija Mrmak o idejnosti pri pouku, dr. Vinko Skalar za vzgojitelje Vzgojnega zavoda v Veržuju predavanje z naslovom Vloga družine v sodobnem konceptu vzgojnega dela v domovih, Metod Resman pa je imel predavanje in pogovor o oddelčnih konferencah kot eni izmed oblik dela z učenci pri vzgoji za samoupravljanje.

Velik obisk prosvetnih delavcev celotnega murskosoboškega območja na teh predavanjih, živahne razprave in pogovori ob koncu predavanj so dokazali koristnost in potrebo po takih srečanjih, kot eni izmed oblik povezanosti Univerze oziroma pedagoško znanstvene enote za pedagoško z vsakdanjim vzgojnoizobraževalnim delom.

Ekskurzija, kakršna je bila organizirana v to območje je pravzaprav začetek uresničevanja dolgoročnejske politike in usmerjenosti dela pedagoško znanstvene enote za pedagoško z namenom, da bi se tesneje povezovala pedagoško, raziskovalno delo in praksa, da bi se hitreje povezovala teorija in praksa in da bi šola hitreje zaživela v združenem delu.

MR

Izšlo pri Slovenski matici

Vsakoletna bera knjig pri Slovenski matici je pravzaprav dogodek, saj ta hiša ne sledi enakim izdajateljskim težnjam kot druge založbe, kljub temu pa se vidno vključuje v narodne kulturne tokove; tako po svojem zgodovinskem izročilu kot po aktualizacijah. Prav odpiranje sodobnim tokovom lahko več kot popesiri načrtovanje pri izdaji knjig, pričakujemo lahko večjo odzivnost med bralci. Prav gotovo bi zaslužile knjige, ki prihajajo med nas brez posebne reklame in bučne vsiljivosti, večjo pozornost. Ob letnem programu Slovenske maticice je treba tudi pomisliti, da je možnost količine knjig vselej omejena in konstantna.

Med izvirnimi domačimi deli odpira nove vidike antologija Cvetnik slovenske vezane besede I. Gradivo zanjo je zbral, odbral in strokovno obdelal Alfonz Gspan. Pred nami je prva knjiga

najstarejšega pesništva, ki zajema čas od srednjega veka, protestantizma, pa prek baroka do razsvetljenstva in bukovníkov. Cvetnik namerno ne vključuje V. Vodnika in F. Prešerna kot splošno znana ustvarjala, zato pa želi predstaviti tisto domačo vezano besedo, ki se umetniško ne more kosati s Prešernovim genijem, a

vidno dopolnjuje naše poznavanje stare domače verzificirane besede. Tako se nam odpira bolj celostna podoba in s tem vrsta problemov (jezikovne, verzifikatorske in stilne narave) o našem najstarejšem pesništvu. Knjigo je s poslušnom lepo opremil Marijan Tršar. Nepochrebitno je skrbna, strokovna beseda Alfonza Gspana, pri knjigi pa je sodeloval tudi

Vinjete: Dušan Muc

Anton Slodnjak, ki je dopolnil besedilo, ne da bi okrnil Gspanovo zasnovno in izpeljavo.

Kot jubilejno knjigo je pripravila Slovenska matica zbirko pesmi Otona Župančiča Med

ostmicami. Uredil jo je Joža Mahnič, ki je poskrbel tudi za spremeno besedo in opombe. Zbirko Med ostrnicami je O. Župančič nameraval izdati v tridesetih letih hkrati s tremi prevodi Shakespeara, ker pa je le-te založba zavrnila iz komercialnih razlogov, tudi ni bilo natisa zbirke. Tretjino je Župančič natisnil v Ljubljanskem zvonu in v zbirki Zimzelen pod snegom. Sedanja izdaja pa je prvi natis kot zbirka, ki jo je Joža Mahnič restavriral iz zapuščine in jo uredil v enovito kompozicijsko celoto. Dodal jim je še ljubezenske pesmi. Obširna spremna beseda ima tehtno mesto ob taki izdaji, knjigo pa dopolnjujejo risbe O. Župančiča, ki jih javnost še ne pozna. Za opremo in tehnično ureditev je s smislom za estetiko opremil Marko Župančič.

Pričevanje o sodobni poeziji je svojevrstno podal France Pibernik s knjigo Med tradicijo in modernizmom. Pred nami je pričevanje šestnajstih sodobnih pesnikov od Jožeta Udoviča do Saše Vegri. Pibernik se je ravnal po načelu, da je izbral dela iz mnogo širše zasnove. Zato je pričujočo knjigo zajel pesnike, rojene med leti 1912 in 1934. Zamisel je zasnovana kot dopisovanje med Pibernikom in posameznim pesnikom; tako se izrazi posameznikov osebni odnos do literature in ustvarjanja ter problemov, ki se v širšem ali ožjem merilu navezujejo na generacijski krog. V ospredju sta poezije in osebnosti. Dopisovanje v taki izpeljavi je med posamezniki dokaj različno, pač odvisno od vprašanja, odgovorov in značajskih potez, temperamenta in še česa. Glede na to, da je Pibernik zbral mnogo več gradiva, kot ga je uporabil za to knjigo, bi bilo prav, da bi zlasti glede na mlajšo in mlado generacijo dobili tudi drugo knjigo. Za opremo knjige je poskrbela Miša Bernik.

Knjiga Tarasa Kermaunerja Besede in dogodek je zasnovana kot študija o slovenski tragediji in groteski, z mislijo na današnje slovensko dramatiko. Srečujemo se z devetimi esejmi, ki so nastali med leti 1971 in 1978. Avtor se zavzeto navezuje na sodobni modernizem, na tisto, kar prerašča tradicijo in postavlja v središče zanimanja Mraka, Lužana in Frančka Rudolfa. V esejih je še mnogo vzporednega, značilnega za Kermaunerjevo obravnavo, pa tudi za njegovo metodologijo. V postopku razčlenjevanja uveljavlja svoj kritično izostren odnos do sodobne drame in se prepusti zlasti literarni ideologiji. Tipične so tudi nadrobne razčlemlje, ki pa ne izgubljajo v nadrobnosti rdeče niti. Knjige je preprosto a učinkovito opremil Janez Bernik.

Zajeten roman Mimi Malenšek Ujeti v času obravnava meščansko družino treh rodov. Čeprav gre za širši časovni razpon, zanima pisateljico predvsem sodobni čas, išče stičišča in razločnice med rodovi in posamezniki. V romanu je v ospredju realistična pripoved. Glavna oseba pa je rahločuten inženir, ki popustljivo sledi življenjskemu toku, doživlja polome in iskanja. Postavlja se vprašanje, koliko lahko človek vpliva na čas in koliko čas vpliva nanj. Knjigo je opremila Irena Tršar.

Estetske razprave Jana Mukačevskega v izboru in prevodu Franeta Jermana predstavljajo osvežitve v zbirki Filozofske knjižnice. To je hkrati prvo knjižno delo Jana Mukačevskega izdano na Slovenskem in tudi prva knjiga te vrste v matici izdaja, ki — z izjemo Sodnikove! — sega zunaj zgodovinske preteklosti v izrazito sodobno območje. Študijo o Janu Mukačovskem in strukturalni estetiki je napisal France Jerman, knjigo pa je opremil Marjan Tršar.

Omeniti je treba še Tržaško ozemlje s seznamom imen in zemljevidom, ki je plod skupnega dela SM in ZTT. To je prva mikrotoponomastika tržaškega ozemlja, kjer živijo tudi Slovenci. Namenjen je predvsem geografom, jezikoslovcem, etnografom in zgodovinarjem.

I. GEDRIH

nove knjige

Nobelovci

Štiri nove knjige so ob koncu lanskega leta sklenile štiri letnik Nobelovcev, popularne zbirke, ki jo izdaja Cankarjeva založba; v njej je izšlo doslej 47 knjig 35 avtorjev v nakladi 835.000 izvodov. V zadnjih štirih knjigah je predstavljen delo italijanskega dramatika in novelista Luigijsa Pirandella, švedskega romanopisca Pära Fabiana Lagerkvista, ameriškega pisatelja Sinclaira Lewisa in španskega pesnika Vicenta Alexandra.

Italijanskega dramatika in novelista Luigijsa Pirandella, ki je dobil Nobelovo nagrado za literaturo leta 1934 »za pogumno in duhovito obnavljanje drame in odrske umetnosti,« nam predstavlja Janko Moder, ki je za knjigo v tej zbirki izbral in prevedel v Pirandellov »dramski izum« Šest oseb išče avtorja, s katerim je pisec zaslovel po vsem svetu, zadnje Pirandellovo dramsko delo Velikani z gore, in roman Eden, nobeden in stotič. To je roman o človekovi osamljenosti. Glavni junak Vitangelo Moscarda poskuša zbrisati svoj jaz, ki se je izoblikoval ob rojstvu, vzgoji in okolju in preiti v novo individualnost, ki naj bi jo vsi spoštovali, doseže pa ravno nasprotno.

Med novimi knjigami je tudi delo Pära Fabiana Lagerkvista V gosteh priresničnosti, ki prinaša izbor Lagerkvistovih najboljših del. Knjiga vsebuje pet kratkih romanov, po katerih je avtor zaslovel: V gosteh pri resničnosti je kratek avtobiografski roman o pesnikovi mladosti, Rabelj z umetniško močjo podaja moro, v kateri se je znašlo človeštvo s prihodom hitlerjevcev na oblast v Nemčiji. Prilikavec je dnevnik, ki ga piše prilikavec na dvoru renesančnega kneza, svojevrsten dokument grozot in nasilja. Tridelni roman Baraba je zasnovan na zgodbi iz svetega pisma o pomiloščenem desnem razbojniku,

Indijski »Gorki« v slovenščini

Pomurska založba v Murski Soboti je pred nedavnim izdala v dveh delih delo Dhanpatraja Premčanda Arena. Knjigo sta prevedla Sheoraj Singh Jain in Franc Šrimpf.

Tako se je Pomurska založba oddolžila enemu največjih klasičkov novejši indijske književnosti, ki je živel od 1880 do 1936, hkrati pa je s to knjigo predstavila nam malo znano indijsko miselnost. Presenetljivo je, da je Dhanpatraj Premčand v nekem pogledu indijski Gorki, spreten oblikovalec kritičnega realizma. Šrimpfovo prevajalsko pero je dolga tri leta oblikovalo njegove avtentične misli, pri tem pa je sodeloval indijski profesor Sheoraj Singh Jain.

V prevodu je ohranjena prvobitnost izvirnika, prevajalca stase skušala približati idealnemu prevodu, kolikor je bilo to sploh mogoče. Zato predstavlja Arena veliko indijsko prizorišče tridesetih let tega stoletja, ki je za sloven-

v romanu Ahasverjeva smrt pa je orisan večni nemir v človeku. Romane je izbral in prevedel Janko Moder, ki je napisal tudi informacijo o avtorju.

Prvega ameriškega pisatelja, ki je dobil Nobelovo nagrado Sinclaira Lewisa smo spoznali Slovenci že pred vojno s prevedenima romanoma Arrowsmith in Mantraph, po vojni smo dobili še nekaj njegovih značilnih del, tokrat pa je izdala Cankarjeva založba roman To se pri nas ne more zgoditi, ki ga je prevedel Jože Stabej. Roman je eno najpogumnejših Lewisovih pisateljskih dejanj, saj je v njem brezobzirno razkril ne le ameriškega duha, temveč je že leta 1935 svaril pred fašizmom. Roman, v katerem slika ameriškega »malega Hitlerja«, ni le trezna angažirana literatura, temveč tudi umetniško močan roman z grozljivo perspektivo, ki se nam šele sedaj — po drugi svetovni vojni — kaže v pravi, mogoče celo preblagi luči. Informacijo o avtorju je napisal Mirko Jurak.

Med čudovite nove prevode sodijo prav gotovo Izbrane pesmi Vicenta Alexandra, sodobnika znamenitega španskega pesnika Garcia Lorca. Pesmi, ki jih je izbral in prevedel Jože Udovič, so izrazno in oblikovno preproste, so polne globoke človeške vsebine. Po pesniški usmerjenosti pripada Vicent Alexander k nadrealistom in je eden zastopnikov pesniške generacije iz leta 1925. Tedaj je nastopil s prvimi deli dehumanizirane »čiste poezije«, vendar se je tega gibanja kmalu otrešel in se preusmeril v večjo komunikativnost. Ohranil pa je vse značilnosti svoje tenkočutne in subtilne duše, s katero zaznava naravo okrog sebe. Nobelovo nagrado je dobil leta 1977 »za ustvarjalno pesniško delo, ki je zakoreninjeno v španski liriki in ponazarja človekovo bivanje v vesolju in današnji družbi.«

skega bralca zanimivo z literarno zgodovinskega, etičnega, religioznega in političnega vidika. Razkriva številne nacionalne dogodke, opisuje tudi omahovanja in tragične trenutke tedanjega indijskega človeka in njegovega načina življenja. V ta literarni projekt je Premčand vsadil tudi velika humanistična dejanja, pripoved pa se odlikuje po živopisnih kulturnozgodovinskih odlomkih in opisih spopadov med hindujci, kristjani in muslimani.

Posebno močna literarna nit povezuje hude junaške boje proti kolonializmu po idealnem vodstvom velikega Ghandhija. V to miselno tkivo so vikane drobne in intimne zgodbe o človeških usodah.

Knjiga je dragocen pripomoček pri spoznavanju Indije, indijskega človeka, svojevrstne ljubezni in političnih razmer ter dežele.

MIROSLAV SLANA

Letna zbirka Prešernove družbe

Pet knjig in koledar redne zbirke Prešernove družbe je treba vsako leto osvetliti vsaj informativno, čeprav bi taka zbirka zaslužila širši kritični prikaz. Gre namreč za eno izmed najbolj množičnih izdaj, ki ima široko zaledje bralcev. Prav zaradi tega se sestavljali trudijo izbrati najboljše, lahko bi rekli, da si prizadevajo hkrati za kakovost in za komunikativna dela.

Prešernov koledar za leto 1979 je vsekakor vreden pohvale, saj je aktualen, poučen in primeren izbor leposlovja. V slikovnem delu so objavljene Jamove impresionistične reprodukcije v barvah, s kratko spremno besedo Mirka Jutrška. Poleg leposlovnih prispevkov A. Ingoliča, I. Potrča, Pavleta Zidarja, Roka Arhija in Ivana Cimermana je treba opozoriti na jubilejni prikaz lirika Josipa Murina, ki ga je napisal Stanko Janež, in njegov izbor Murnovih pesmi in na prispevek Viktorja Smoleja Naša kultura v osvobodilnem boju. Dr. A. Vratuša je prikazal Cilje novega mednarodnega ekonomskega sistema in njegove nosilce, Uroš Lipušček razpravlja o Svetu na razpotju v luči neuvrščenega gibanja za mir in enakopravnost, Drago Košmrlj je podal sliko evrokomunizma, Leopold Kežar pa je spregovoril v članku Kaj se dogaja v izobraževanju o bistvenih spremembah našega šolskega sistema. J. Pleterski razpravlja o nastanku jugoslovanske države 1918, Ivo Juvancič pa prikazuje dogodke na Tržaškem in Goriškem 1918. Lojze Ude je predstavil Rudolfa Maistra, borca za severno mejo. I. Komelj je ilustriral Podobe naših mest v preteklosti z gradivom slikarstva in grafike preteklih stoletij, Marko Rožman pa je napisal prispevek o olimpiadi.

Jubilej Miška Kranjca, tudi nekdanjega aktivnega sodelavca

Pesmi s človeško toplino

Cvetnik naše poezije ponuja raznotero pesniško bero, raznotero tako po pesniški izpovedi in doseženosti kot po načinu pesniškega podajanja. Če si sposodimo že znano prispodobno o travniku pisanih cvetov in trav, potem lahko rečemo, da imamo tudi v današnjem času na Slovenskem zelo raznorodno pesniško snovnjo od začetnih iskanj do ustaljenih izpovedi, od klenih dosežkov znanega, do eksperimentalnega tveganja. V navzkrižju med tradicionalnim in novim je širok prostor poetološkega doživljanja. V tem najde bralec svoj svet in svoje podoživljanje, tako kot najbolj ustreza njegovemu dojetanju in odzivanju na življenjske dogodke in pojave. V tako poezijo sodi tudi lirika Neže Maurer.

Pesniški svet Neže Maurer — pa naj gre za njeno odraslo liriko ali za otroške pesmi — ima neko trajnico, ki bi jo poenostavljeno izrazili takole: privrženost življenju in stvarni izkušnji ter težnja po preprosti in z doživljanjem potrjeni izpovedi. Tudi njena, nova pesniška zbirka Čas, ko je vse prav, ohranja te in druge prvine. Če izrečemo, da se osebnizpovedna lirika njene prejšnje zbirke Ogenj do zadnjega diha tu logično nadaljuje, povemo le del resnice. Nova zbirka je namreč samostojen pesniški organizem s svojim (iz) povednim krogom. Tudi ob teh pesmih lahko rečemo: gre za pesniški dih, ki je blizu ljudske pesmi v povzdignjeni obliki. Gre za preprosto in jasno pesniško izpoved, ki je bliže tradiciji kot razumski premočnosti ali eksperimentalnemu poigravanju; pred nami je zbirka, ki je odsev odprte, iskrene predanosti življenju in ljubezni. Prvinama, ki ju pesništvo stoletij ni nikoli izčrpalo. Neža Maurer izhaja iz svojega sveta in je v tem poetičnem izražanju poštena, odkrita. Pesmi govore, o strastni predano-

Prešernove družbe, je založba počastila s ponatisom Črnege nasmeha in Potjo med blaženimi obe prozni deli sta v tipiki in lirizmu značilni za Kranjčevu pripovedništvo. Boris Režek je v romanu Cesta na mejo opisal kmečko življenje na Koroškem predvojnem času, prikaza socialne razmere in nasprotja, ki nastajajo med gruntarskimi kmetijami in služinčadjo. Roman Alana Whitea Podnebje upora je prevedel Valentin Duša; pripoveduje o mestni gverili v Latinski Ameriki in o vzrokih za take prijava, ki nastajajo v socialnih družbenih razmerah, tipičnih tako za Brazilijo kot katerikoli drugo latinskoameriško državo.

Kot izviren potopis je pred nami Vzhodni veter Milana Ogrina, kjer nam avtor namizuje vtise od Urala do Kitajske in do puščav Arabije. Poljudno in tekoče napisana knjiga ima številne fotografske reprodukcije. Ena najboljših knjig letošnje zbirke je praktične in izobraževalne narave: to je Alergija, ki jo je napisal dr. Draga Černelc s sodelavci. Prav je, da je Prešernova družba pripravila tudi knjigo s področja zdravstva, v prihodnjih letih pričakujemo še kako podobno delo, ki ga bralci nujno potrebujejo. Knjiga govori o imunologiji, alergiji in alergijskih boleznih. V njej so opisane številne ugotovitve in dosežki avtoričinih znanstvenih raziskav, hkrati pa najdemo veliko navodil, kako naj se ob boleznih ravna. Seveda ni mogoče pričakovati, da bi morala knjiga zajeti prav vse, kar spada v silo obsežen krog alergij. Avtorica je prikazala najpogostejše primere in pojave in vse tisto, kar spada v knjigo, namenjeno širokemu krogu bralcev. V knjigi najdemo veliko ilustracij, tabel, fotografij, tako da je tudi za nazornost primerno poskrbljeno.

Jelisaveta Bubnov

Teško je pisati spominske besede o Jelisaveti Bubnov, misel ne najde in ne najde izraza. O tej veliki lepi ženi se da govoriti samo molče. Kdor jo je poznal, jo je občutil in ne potrebuje ničesar drugega, kdor pa je v življenju ni srečal, bo rekel, da smo vsi samo ljudje.

Bila je učiteljica. Žena. Mati. Vzgojiteljica.

Bila je Rusinja. Imela je dve domovini. V prvi se je rodila, v drugi je umrla. V prvi je preživela jutro, v drugi dan in večer. Prvo je občudovala, drugo spoštovala in ji poklonila svoja ustvarjalna leta. Ljubila je obe. Njena tehtnica je bila do grama pravično uravnana.

Številnim dijakom kranjske gimnazije je rusko književnost in zgodovino približala prav ona, Jelisaveta Bubnov. Njene ure so bile bogastvo uma in srca. Bile so tudi čas, ko se ni bilo treba ničesar bati. Ne spomnim se, da bi kdaj kdo dobil nezadostno in tudi tega se ne spominjam, da se kdaj kdo ne bi vsega naučil. Bila je predobro, da bi jo kdo goljufal, kadar pa smo si zazeleli še večje domačnosti, smo brž, ko je stopila v razred, zaklicali: skázki, skázki!

In ona je pripovedovala. Pa ne le pravljice za vajo, da bi se naučili njenega jezika. Pripovedovala je o svoji domovini, o Uralu

in o Gruziji, o belih nočeh, o Kijevu, o Donu, Dnjepru in Nevi, o Sibiriji. Govorila je o Mrtvih dušah, o Zločinu in kazni, Očetih in sinovih, o polku Igorjevem, o Puškinu, Lermontovu in Čehovu, o velikem Šaljapinu. Pa spet o trojkah in kraguljčkih, o ruskih kmetih, o strupenih zimah in o toplem ognjišču.

Imela nas je rada, ob naši vedoželjnosti je tešila svoje domotožje.

Učila pa nas je za življenje v najčistejšem pomenu besede. Učila nas je tudi humanega vedenja. Skoraj edinal! Učila nas je spoštovati delo, kruh in domače kraje.

Dočkala je visoko starost in ohranila vso življenjsko svežino. Morda zato, ker se je napajala iz mladosti in iz spominov na širna zdrava prostranstva, morda pa tudi zato, ker je našla deželo, ki jo je lahko vzljubila. Ni hotela živeti v Franciji, ne v Londonu ne v Ameriki. Z možem in otrokoma je ostala pri nas.

Zdaj je tiho umrla: trojka se je ustavila in kraguljčki so utihnil.

Jaz ji dolgujem nekoliko več kakor drugi. Prinesla mi je maturitetni nagelj domov na bolniško posteljo, ko so name vsi pozabili.

Taka je bila Jelisaveta Bubnov, mehka dobra žena s srcem iz dveh domovin.

BERTA GOLOB

Vezi v spomin legendarne XIV. divizije

Na osnovni šoli v Dobrni, ki se imenuje po slavni XIV. udarni proletarski diviziji NOV zavzeto pripravljajo na praznovanje petintrideset obletnice pohoda te divizije na Štajersko. Poročajo, da so vse družbenopolitične organizacije v Dobrni sprejele programe za to proslavo in da jih tudi uspešno uresničujejo.

V sklepnem tradicionalnem praznovanju te jubilejne obletnice, bo na svečani akademiji največ sodelovala prav osnovnošolska mladina. Poleg tega, da nosi ta osnovna šola in pionirski odred ime po XIV. diviziji, so si tudi krajin izbrali za datum svojega krajevnega praznika čas najhujših bojev te divizije na njihovem območju v času njenega slavnega pohoda.

In prav je tako. Dobrna leži v središču, kjer so potekali najtežji in najusodnejši boji, ki jih je na svojem pohodu preko Brd in po strminah Paškega Kozjaka vodila XIV. divizija. V to območje sodi šolski okoliš osnovne šole Dobrna. Otroci prihajajo v osnovno šolo na Dobrno z izvirnimi pričevanji starejših, neposrednih prič junaštev, bojev in trpljenja junakov XIV. divizije. Zdi se mi, da je prav o teh nadčloveških junaštvih borcev XIV. divizije in o neizmernem trpljenju partizanskih borcev — ranjencev, ki so jih Nemci na tem območju vse do zadnjega na zverinsko pobili, še vse premalo opisane in razjasnjene.

Zaradi tega je toliko bolj razveseljujoča novica, da so začeli v osnovni šoli Dobrna pripravljati stalno razstavo, ki bo prikazovala boje in pohod divizije. Razstava bo mlade nenehno spominjala na junaštvo borcev enote, po kateri se imenujeta šola in pionirski odred.

O pripravi te stalne razstave sem se pogovarjal z ravnateljem šole tov. Marinčkom. Povedal mi je, da delo sicer napreduje, vendar razstava ne bo posvem nared

do krajevnega praznika Dobrne 16. februarja, pač pa do 4. julija — dneva borca. Muzej revolucije je namreč preveč zaposlen z drugimi nalogami.

Ob tem pogovoru pa je ravnatelj osnovne šole Dobrna tov. Marinček predlagal, naj bi se šole in pionirske organizacije, ki nosijo ime in ohranjajo spomine na slavne boje XIV. divizije, njenih brigad ali junakov bolj povežale. Teh šol je veliko, ni pa medsebojne povezave niti med vodstvi šol niti med pionirskimi organizacijami. Tudi proučevanje zgodovine mora biti med seboj povezano.

Do sedaj se je vsaka osnovna šola, vsak pionirski odred zase trudil, da spozna zgodovino bojev te divizije na svojem območju. Bolj celostno in popolno pa bi ta junaški boj pionirji spoznavali, če bi se med seboj povezali in uskladili svoje delo. Povezale naj bi se osnovne šole in pionirski odredi osnovnih šol, ki so prevzeli ime XIV. divizije, njenih brigad ali junakov te enote. Tako bi lahko izmenjavali izkušnje, zgodovinske razstave gradiva iz NOB, ki se nanaša na to enoto, obiskovali bi se, s tem pa obiskovali tudi prizorišča posameznih bojev itd.

Ker je zamisel o tem prišla iz osnovne šole Dobrna in ker tam pripravljajo tudi tovrstno razstavo, predlagamo, da postane prav ta šola mesto dogovarjanja o sodelovanju.

Šole, ki so poimenovane po XIV. diviziji, njenih brigadah (Tomšičevi, Šercerjevi, Bračičevi) ali po junakih teh enot (Ivan Kovačič-Efenka, Ilija Badovinac itd.) naj bi svojo pripravljenost za sodelovanje sporočile osnovni šoli Dobrna. Vodstvo te osnovne šole in pionirska organizacija sta pripravljena prevzeti nadaljnje organizacijsko delo za sodelovanje in usklajevanje na tem področju.

FRANJO MAROŠEK

Za boljše delo

Učitelji osnovnih šol Ludvik Pliberšek in Slava Klavara v Mariboru so pripravili v prostorih hotela Orel tridnevno izobraževanje za izboljšanje svojega dela. Učitelji Pedagoške akademije v Mariboru so predavali o boju Jugoslavije za samostojno politiko, o tem, kako šola lahko zavira

otrokov razvoj in o vprašanjih nadarjenih učencev v osnovni šoli, o didaktičnih vidikih celodnevne šole ter o sodobnem pojmovanju prostega časa. Takega sodelovanja med osnovnimi in kadrovske šolami bi moralo biti še dosti več.

R. L.

kolegom v slovo

Zorko Kotnik

Spet nas je zapustil pedagog starejše generacije! Pred nedavnim je bil pokopan Zorko Kotnik, ravnatelj osnovne šole v pok., znan učiteljski bореc in kulturnoprosvetni delavec v Šmartnem ob Paki.

Zorko Kotnik je bil rojen 14. februarja 1904 na Dobrih pri Ravnah na Koroškem. Izhaja iz znane ugledne koroške družine Kotnikov, ki je bila močan steber slovenstva na Koroškem: brat Beno je bil velik revolucionar in organizator delavskega gibanja na Koroškem, brata dr. France in dr. Janko sta znana slovenska znanstvenika, kulturnoprosvetna in javna delavca. Zorko si je izbral za svojo življenjsko pot učiteljski poklic. Studiral je v Velikovcu, ki pa ga je moral po nesrečnem in krivičnem plebiscitu 1920 zapustiti. Šolanje je nadaljeval na državnem moškem učiteljski v Mariboru, kjer je maturiral leta 1924. Potem je služil kot učitelj v najrazličnejših krajih slovenske domovine: v Gorici ob Dreti, na Bučah na Kozjanskem, v Mežici (na meščanski šoli), v Rečici ob Savinji, v Vidmu pri Krškem, v Kotljah v Mežiški dolini, v Petrovčah in v letih pred nemško nacistično okupacijo v Rečici ob Savinji. Povsod, kjerkoli je služboval, se je izkazal kot odlični učitelj. Vzljubili so ga učenci in starši, zelo uspešno pa je bilo tudi njegovo kulturnoprosvetno delo. Zanimivo je, da je v vseh krajih svojega službovanja navduševal ljudi za lepo slovensko knjigo in si prizadeval za ustanavljanje knjižnic. Zavedal se je, kako pomembno vzgojno sredstvo je za mlade in starejše prav lepa knjiga in da je knjižnica za podeželski kraj velikega kulturnega pomena.

V Rečici ob Savinji se je posvetil predvsem pedagoškemu delu. Organiziral in vodil je kmetijsko nadaljevalno šolo in v takratnem gornjegrajskem okraju veliko naredil za izobrazbo kmečke mladine. Pri tem ni zanemarjal drugega kulturnoprosvetnega dela v kraju. Posebno zavzeto je delal v šoli. Pri nas se je med vojnama pedagoška misel zelo razvila, posebno po zaslugi Pedagoške centrale v Mariboru, s katero so bili povezani mnogi podeželski učitelji. Med njimi je bil tudi Zorko Kotnik. Njegovi šolski uspehi so spodbudili takratno prosvetno oblast, da ga je imenovala za šolskega nadzornika za gornjegrajski okraj. Učiteljem je bil prizadeven svetovalec in mentor, na konferencah jih je seznanjal z novostmi iz pedagogike, psihologije in metodike. Zorko Kotnik pa ni ostal samo pri referatih, marveč je demonstriral in organiziral tudi praktične prikaze novosti v metodiki tudi v razredih.

Da je učiteljstvo zelo cenilo delo Zorka Kotnika, priča tudi to, da so ga izvolili še za predsednika Učiteljskega društva za gornjegrajski okraj. Zorko Kotnik je brezkompromisno vodil učiteljsko društvo in je podprl

vsako akcijo učiteljev pri njihovem študiju socialnih problemov na gornjegrajskem prostoru. Tudi sam je napisal za tedanje glasilo slovenskih učiteljev Učiteljski tovariš v Ljubljani marsikateri dopis iz življenja in dela gornjegrajskega šolstva in učiteljskega društva.

Nemška nacistična okupacija je zatekla Zorka Kotnika v Rečici ob Savinji. V začetku okupacije se je priložnostno zaposloval, že od začetka odporiškega gibanja pa je sodeloval v njem. Ko je Zorko Kotniku grozila nevarnost, da ga zapro in odpeljejo v koncentracijsko taborišče, je odšel v partizane. Sodeloval je pri prvi osvoboditvi Gornje Savinjske doline, ki je postala skoraj v celoti »osvobojeno ozemlje«. Pozneje so ozemlje v večjih krajih zopet zasedli Nemci in se kruto maščevali nad prebivalstvom. Vendar narod ni klonil! Vojne je bilo konec, naši ljudje pa so se začeli vračati na svoje domove. Zorko Kotnik se je vrnil po osvoboditvi v Rečico ob Savinji, kjer je v letih obnove nadaljeval svoje pedagoško delo na tamkajšnji osnovni šoli, dokler ga niso leta 1952 premestili na osnovno šolo v Šmartno ob Paki.

Na novem delovnem mestu, kjer je postal ravnatelj osnovne šole, ga je čakalo mnogo dela. Leta obnove so se nadaljevala. Svoje moči je posvetil šoli, kulturnoprosvetnim organizacijam in v novih razmerah vzgoji ljudstva, posebno pa je skrbel za gradnjo novega šolskega poslopja v Šmartnem ob Paki. Vse-povsod je žel lepe uspehe, posebno veselje je doživel, ko so odprli novo šolsko poslopje. Poglobil se je v šolsko delo, pomagal učiteljstvu kot skrben mentor, pomagal družbenopolitičnim in kulturnoprosvetnim organizacijam v kraju in se zanimal za razvoj krajevnih knjižnic. Ob vsem delu je še našel čas, da je pisal o vzgojnih vprašanjih v Prosvetnega delavca, o krajevnih problemih pa je pridno dopisoval v celjski Novi tednik, v velenjski Naš čas, v koroškega Fužinarja itd. s publicističnim delom seznanjal širše kroge o dogajanju v Šmartnem ob Paki in njegovi neposredni okolici.

Leta 1962 skoraj po 48 letih prosvetne službe je bil Zorko Kotnik upokojen. Do svoje prezgodnje smrti je ostal velik prijatelj osnovne šole v Šmartnem ob Paki, bil v mnogih kulturnoprosvetnih organizacijah in društvih požrtvovalen odbornik, posebno prizadeveno pa je opravljal funkcijo tajnika Zveze borcev v svojem kraju. Kljub temu da je bil videti zdrav in trden, je po krajši pljučnici podlegel srčni kapi in zapustil užaloščeno družino, kraj in območje, ki mu je služil tako rekoč vse življenje. Umrl je zadnje dni meseca decembra 1978. Počiva na Žalah.

Zorko Kotnik je bil močna pedagoška osebnost, izredno dober človek in velik humanist.

ALBIN PODJAVORŠEK

Alojzije Hreščak

Letošnjega 16. januarja je umrl v visoki starosti 93 let nestor slovenskega učiteljstva Alojzije Hreščak, napredni učitelj in ugledni kulturni delavec. Pokopali so ga v družinski grobnici v Sežani, kjer se je rodil dne 30. 4. 1886. Kot izredno marljiv, vesten pa tudi šegav mož, je posvečal posebno pozornost kulturnim in gospodarskim društvom, ki so imela v njem zanesljivo oporo. Poleg ljudske šole je končal v Sežani tudi pripravnico, leta 1905 pa je maturiral na učiteljski v Kopru. Njegova učna pot se je začela v Lokvi na Krasu, odkoder je bil leta 1921 kazensko premeščen na Vojsko pri Idriji, tam pa je moral na Gorjansko, kjer je služboval dve leti. Nastopilo je fašistično obdobje, Alojzije Hreščak je bil leta 1923 aretiran med prvimi. Presedel je nekaj mesecev v sežanskem zaporu, nato pa so ga odpustili iz učiteljske službe. Nekaj let se je preživljal s privatnim službovanjem; prevzel je ravnateljsko mesto Delavskega konsumnega društva v Idriji. Ker mu je pretela nova aretacija, se je leta 1926 umaknil v Ljubljano. V Ljubljani je učiteljeval do svoje upokojitve. Že na Primorskem se je uvrstil med najvidnejše javne delavce. Izvoljen je bil za predsednika učiteljskega društva za sežanski okraj in postal obenem član okrajnega

šolskega sveta. Hreščak je bil soustanovitelj primorske Zveze učiteljske organizacije, v kateri je bil med najbolj borbenimi in dejavnimi člani učiteljske leve. Zaradi njegovih naprednih nazorov so ga oblasti nenehno zasledovale. Bil je duhovni vodja levo usmerjenega učiteljstva na Primorskem. Tudi ljubljanska policija mu ni bila naklonjena. Med šestu januarsko diktaturo je bil — skupaj s svojim najzvestejšim sodelavcem pok. Jožetom Pahorjem — aretiran, češ da vnaša v učiteljske vrste »nemir in nov nevaren duh«. Alojzije Hreščak se je uveljavljal kot publicist v tržaškem Učiteljskem listu (že prej v ljubljanskem Učiteljskem tovarišu) in v vseh neštetih primorskih časopisih in revijah. V Ljubljani je bil soustanovitelj Mladinske maticе. Bil je zelo razgledan, čudovit predavatelj in razpravljalec. Opravil je delo, ki je daleč presegalo meje učiteljskega poklica. Pred I. svetovno vojno je objavil pod naslovom Organizacija slovenskega učiteljstva — kritično obravnavo 25-letnega dela »nazadnjaške« liberalne Zveze učiteljskih društev, ki je zbudila precej razburjenja. Tudi v visoki starosti je Alojzije Hreščak redno spremljal vse družbeno življenje.

ERNEST ŠVARA

Šola »Bazoviških junakov« v Rojanu

Še pri nobenem poimenovanju slovenske šole — bodisi v Trstu ali v neposredni tržaški okolici — ni bil obisk tolikšen kot ob slovesnosti, ko so rajonsko šolo poimenovali po bazoviških junakih. Po mladih ljudeh, ki so darovali svoja življenja, da bi uživalo naše ljudstvo svobodo na svoji zemlji. Ob slovesnosti se je zbralo toliko ljudi, da jih več kot polovica ni mogla v telovadnico, in prisluhniti sporedu, ki so ga izredno skrbno pripravile učiteljice, ob pomoči pesnika Miroslava Košute. Prikazali so najprej kratko zgodovino Rojana, našli vse podrobnosti nekdanjega prosvetno-kulturnega delovanja v tem predelu mesta, in to v obdobju pred bazoviškim procesom in po njem — ko je ljudstvo hrepenelo po svobodi — spregovorili so o času po osvoboditvi izpod fašističnega terorja in o končni osvoboditvi. Sledil je pretresljiv recital učencev rojanske šole; ki se je končal s pesmijo Ljubke Šorlijeve Bazoviški ju-

naki, ki jo je uglasbil Z. Hare. Nato je nastopil rojanski pevski zbor, pod vodstvom H. Mamola. Slovesnosti so se udeležili sen. Jelka Gerbec, predsednik komisije za narodnostna in manjšinska vprašanja pri SZDL Slovenije, Jože Hartman, generalni konzul SFRJ Ivan Renko in drugi vidni predstavniki javnega življenja. Veliko je prišlo tudi prosvetnih delavcev osnovnih in srednjih šol. Navzoče je pozdravil ravnatelj V. Pavletič, ki je obenem s predsednico združenja staršev, Vido Jagodice spregovoril o pomenu tega dneva. Cicibani iz vrta so položili cvetje k bronastemu reliefu in spominski plošči — delu akad. kiparja Stojana Batiča. Omenimo naj tudi zelo zanimivo razstavo slik nekdanjih učencev in učiteljev rojanske šole in mnogih dokumentov, ki pričajo o vitalnosti šole. Izdali so tudi izredno okusno opremljeno brošuro Rojan skozi čas.

ERNEST ŠVARA

VZGOJNO VARSTVENI ZAVOD — VRTEC — TRBOVLJE

razpisuje za nedoločen čas dela in naloge

— dveh vzgojiteljic

Splošni pogoji: končna vzgojiteljska šola s strokovnim izpitom. Stanovanja ni. Nastop dela takoj ali po dogovoru.

ZAVODA ZA GLASBENO IN BALETNO IZOBRAŽEVANJE Svet, Ljubljana, Vegova 7

razpisuje prosta dela in naloge

— učitelja klavirja — dopolnilni pouk na srednji baletni šoli

Pogoj za razpisana dela in naloge je končana AG — ustrezne smeri. Prijave sprejema zavod 15 dni po objavi razpisa.

Komisija za medsebojna delovna razmerja OSNOVNE ŠOLE FRAN KOCBEK GORNJI GRAD

razpisuje za nedoločen čas naloge in opravila:

- učitelja fizike in tehničnega pouka
- učitelja glasbene vzgoje
- socialnega delavca

Prijave z dokazili o strokovnosti sprejema komisija 15 dni po objavi razpisa.

Šoštanj za kulturni praznik

Kulturni center Ivan Napotnik iz Velenja in Likovni sosvet občinske Zveze kulturnih organizacij sta pripravila ob slovenskem kulturnem prazniku v domu kulture v Šoštanju izbirno razstavo članov Kluba likovnih ustvarjalcev Šaleške doline. Na svečanosti je o pomenu kulturnega praznika spregovorila učiteljica Olga Medved, nato pa sta nastopila solista Ana Pucar-Jerič, sopran, in Franc Javoršek, bas, ob spremljavi pianista Igorja Švare iz Ljubljane. Številno občinstvo je vse tri nastopajoče toplo sprejelo in jih nagradilo z bogatim ploskanjem in s šopki cvetja. Nato je o razstavljenih delih in avtorjih spregovoril predsednik likovnega sosveta akad. slikar Lojze Zavolovšek. Poudaril je, da je razstava zelo kakovostna, zato bodo nekatera dela izbrali tudi za razstavo likovnih skupin Slovenije, ki bo aprila v Posavskem

muzeju v Brežicah, nato pa bo gostovala še v Črni gori in na Poljskem.

Seminarji in filmska vzgoja

V zimskih počitnicah je organizacijska enota Zavoda SRS za šolstvo v Murski Soboti pripravila več seminarjev in aktivov za učitelje na razredni in predmetni stopnji. Tako so se sestali na seminarju tudi slavisti osnovnih šol vseh štirih pomurskih občin. Seminar sta vodili profesorici Milena Tomaževič in Marija Menih. Glavni namen seminarja je bil, da bi se učitelji seznanili z no-

Razstavljenih je 24 slik v različnih tehnikah, 5 večjih reliefov na temo rudarstva in 5 skulptur v lesu, žgani glini in bakru. Zanimivo je, da je med avtorji tudi več pedagoških delavcev, in sicer Aristid Zornik, Lojze Zavolovšek, Božo Mohorko, Jože Svetina in kot edina ženska Vera Svetina.

V. KOJC

vostmi, ki jih prinašata novi jezikovni vadnici za 5. in 8. razred, dobili pa so tudi koristne napotke o poslovnem spisu in drugih oblikah pisnega sporočanja.

— Filmska vzgoja počasi, a vztrajno prodira tudi v pomurske šole. Težave pri uvajanju povzročajo predvsem pomanjkljiva tehnična opremljenost nekaterih šol, ki ne premorejo potrebnih aparatov. Šolam je pomagala Delavska univerza iz Murske Sobotice, ki s svojim kino projektorjem prikazuje, in tudi izposoja filme, ki so z učnim načrtom predvideni v višjih razredih osnovne šole.

Rešen problem

Na osnovni šoli Dobrovnik v lendavski občini je že več let problem ogrevanje prostorov. Ko so postavili novo šolsko stavbo, niso uredili v njej centralne kurjave, kasneje pa niso mogli najti denarja v ta namen. Zdaj je slika že drugačna. Napeljava centralne kurjave v Dobrovniku bo ogrevala prostore osnovne šole, dveh stanovanjskih blokov in vrta.

JOŽE ŽERDIN

Smučarski tečaj

Bele planjave so zvabile na sneg tudi učence osnovne šole v Puconcih. Osemnajst učencev se je udeležilo tečaja, ki ga je vodil učitelj Vojko Vučak. Udeleženci smučarskega tečaja so ob koncu obvladali osnove smučanja in se

pomerili v smuku in slalomu.

Tečaj je dokazal, da kažejo učenci precej zanimanja za zimski šport, čeprav za to v njihovih krajih ni najboljših naravnih možnosti.

Predavanje o knjigi

Osnovna šola Gornji Petrovci je ob sodelovanju z Dobro knjigo iz Murske Sobotice pripravila zanimivo predavanje z razstavo knjig.

Da bi pritegnili tudi starše, so to manifestacijo združili z roditeljskim sestankom.

Zbranim staršem, ki so se v velikem številu udeležili predavanja, je o odnosu bralcev do knjige spregovorila znana prekmurska pisateljica in pedagoška svetovalka Karolina Kolmanič.

J. K.

30 let

Švilavit

KAMNIK, Kovinarska 4
Telefon: (061) 831-711

VAM PONUJA IZ SVOJEGA BOGATEGA IZBORA:

- izdelke iz frotirja za vsakdanjo uporabo kuhinjske brisalke in krpe umivalne vrečke brisače vseh velikosti kopalne plašče slinčke
- rute za narodne noše
- kravate

Imko

KOVINSKO PODJETJE
LJUBLJANA
Kamniška 41
tel.: 310-866

Izdeluje po svojih in tujih projektih

- jeklene nosilne konstrukcije za visoke gradnje
- žerjave in žerjavne proge
- jeklene cestne mostove
- vrata, okna in predelne montažne stene v posebni secco izvedbi
- balkonske in stopniščne ograje
- regale za skladišča
- ventilacije, žaluzije in druge ključavničarske izdelke

didacta 79

Düsseldorf

MEDNARODNA RAZSTAVA UČIL

Za obisk razstave je pripravil KOMPAS dvoje potovanj s posebnim letalom Inex-adria-avioprometa, in sicer:

Prvo potovanje Odhod: 27. marca 79

1. dan: Ob 4.30 uri avtobusni prevoz iz Ljubljane, Miklošičeva 11 na brniško letališče in ob 6. uri polet letala DC 9 proti Düsseldorfu. Zajtrk v letalu. Pristanek v Düsseldorfu ob 7.25 uri. Avtobusni orientacijski ogled Düsseldorfa, nato ves dan ogled razstave. Ob 18. uri prevoz v hotel in prenočišče. Večerni sprehod po Düsseldorfu.
2. dan: Po zajtrku prevoz na sejmišče in še ves dan ogled razstave, pozno popoldne vrnitev v hotel, prenočišče.
3. dan: Zajtrk in še možnost obiska sejma ali obisk učnih ustanov. Ob 13. uri avtobusni prevoz na letališče in ob 14.50 uri polet z letalom Inex-adria v Ljubljano. Pristanek ob 16.15 uri na Brniku. Po opravljenem obmejnem in carinskem pregledu še prevoz z avtobusom v Ljubljano.

Drugo potovanje Odhod: 29. marca 79

1. dan: Ob 10.15 uri avtobusni prevoz iz Ljubljane na letališče Brnik in ob 12. uri polet proti Düsseldorfu. Hladen obrok v letalu. Pristanek ob 13.25 uri. Avtobusni prevoz v Düsseldorf, orientacijski ogled mesta, nato prevoz na sejmišče in še ogled razstave. Ob 18. uri avtobusni prevoz v hotel, nastanitev. Prenočišče.
2. dan: Zajtrk, prevoz na sejmišče in ves dan ogled razstave. Ob 18. uri vrnitev v hotel in prenočišče.
3. dan: Zajtrk in še ogled razstave ali obisk strokovnih šol. Ob 16. uri avtobusni prevoz na letališče in ob 17.30 uri polet posebnega letala Inex-adria na Brnik, pristanek ob 18.55 uri. Po opravljenem obmejnem in carinskem pregledu še avtobusni prevoz do Ljubljane.

CENA POTOVANJA JE: 3.900 din za osebo.

Prijave sprejemajo vse poslovalnice Kompas do 28. februarja oziroma dokler bodo na voljo še prosta mesta.

Bayer-Pharma Jugoslavija

Tovarna farmaceutskih kozmetičnih in kemičnih izdelkov

Ljubljana
Celovška 135
p. p. 54
Tel.: n. c. 061/552-141

Predstavništvo

Zagreb
Ivanićgradska 59b
p. p. 61
Tel.: 041/212-412

Beograd
Kosovska 10
Tel.: 011/341-571

Ljubljanska banka

ZDRUŽENA BANKA

RAZPIS

Medšolsko tekmovanje za najboljše likovno, literarno in fotografsko delo.

UDELEŽBA

Tekmovanja se lahko udeležijo:

1. skupina: predšolski otroci v okviru programa v vzgojno-varstvenih zavodih
2. skupina: učenci osnovnih šol v okviru šolskega programa ali posameznih krožkov in otroci naših delavcev na začasnem delu v tujini, ki obiskujejo dopolnilni pouk v materinem jeziku
3. skupina: dijaki srednjih šol v okviru šolskega programa ali posameznih krožkov

TEMA

Tema je tudi letos prosta, udeleženci tekmovanja si jo torej izberejo sami. Ker pa je leto 1979 mednarodno leto otroka, naj bi avtorji v svojih literarnih, likovnih in fotografskih prispevkih in filmih razmišljali predvsem o sebi in o vsem, kar jih obdaja, kar jih veseli, kar jim je všeč, lahko pa tudi o tem, česar ne marajo.

VRSTE IZDELKOV

Likovna dela:
poljuben material in tehnika (slika, grafika, plastika)

Literarna dela:
– proza (spis, basen, humoreska)
– pesmi
– kratki dramski prizori

Fotografska dela:
– fotografija (18 × 24 cm)
– diapozitiv (6 × 6 cm)
– film 8 cm ali Super 8

PODATKI O UDELEŽENCU

- ime in priimek avtorja, leto rojstva in razred
- ime, kraj in naslov šole ali vzgojno-varstvenega zavoda
- ime in priimek vzgojitelja, učitelja ali mentorja
- oddelek, krožek ali razred, v okviru katerega je bilo delo izdelano

NAGRADE

Likovna dela:
nagrajena bodo po tri najboljša dela v vsaki starostni skupini

Literarna dela:
nagrajena bodo po tri najboljša dela v drugi in tretji starostni skupini

Fotografska dela:
nagrajena bodo po tri najboljša dela v drugi in tretji starostni skupini
Podeljenih bo torej 21 enakovrednih nagrad, ki jih prejme šola, krožek ali razred, v okviru katerega je avtor sodeloval na medšolskem tekmovanju. Vrednost posamezne nagrade je 2000 din. Prispevkov ne vračamo.

ROK IN NASLOV

Žirija bo ocenila vsa dela, ki bodo prispela do 15. aprila 1979 na naslov: Ljubljanska banka – združena banka, Gradišče 14/1, Ljubljana, z oznako MEDŠOLSKO TEKMOVANJE.

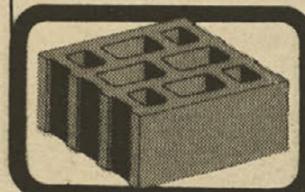

STANDARD INVEST n. sol. o.

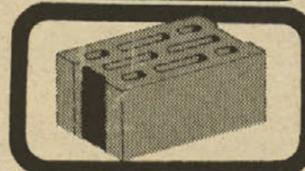
TOZD
TOVARNA GRADBENIH ELEMENTOV
Ljubljana
Verovškova c. tel. 553 398

PRIPOROČAMO VAM GLINOPORNE BLOKE:

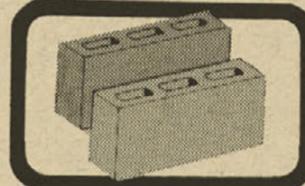
engro cena brez davka

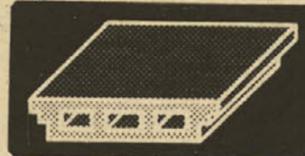
TLB 30a (39 × 29 × 19) 18,30 din

TLB 20 (39 × 19 × 19) 11,34 din

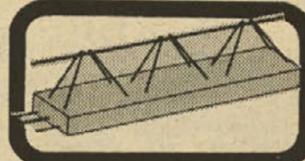

PLB 7 (39 × 20 × 7) 5,00 din

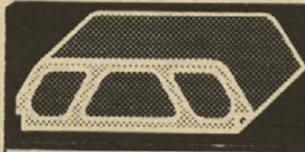
PLB 9 (39 × 20 × 9) 6,20 din

Toplotna vrednost K 0,81

Omnia nosilec

Dolžina po naročilu do 6 m. Cena je odvisna od raztega in znaša pribl. 170,00 din

Omnia polnilo 16 (53 × 25 × 16) 7,20

Podrobnejše informacije dobite na sedežu TOZD v Ljubljani, Verovškova c.

POTROŠNIKI!

Pri Elektro strojnem podjetju »TIKI« dobite kakovostne izdelke, potrebne vsakemu gospodinjstvu:

Lepo oblikovane ELEKTRIČNE BOJLERJE vseh velikosti.

NAPE za prezračevanje kuhinj s priključkom na ventilacijski kanal ali brez priključka.

PREZRAČEVALEC sanitarij.

Pri MARKETINGU TIKI — RŽS lahko kupite PLINSKE PRETOČNE BOJLERJE in APARATE ZA ETAŽNO OGREVANJE po licenci »JUNKERS«.

Zagotavljamo vam, da so vsi naši izdelki funkcionalni in kakovostni.

Kupite jih lahko tudi drugod po Jugoslaviji. Zahtevajte prospekte. Imamo dobro organizirano servisno službo. Ljubljana, Magistrova 1, tel.: 061, 57-975.

gorenje - tiki

Fantje in dekleta v sivo modrih uniformah

V letošnjo akcijo za usmerjanje vpisa v srednje, višje in visoke šole (vodi jo, kot vemo, koordinacijski odbor za poklicno usmerjanje pri Republiškem komiteju za vzgojo in izobraževanje), se je vključil tudi Republiški Sekretariat za notranje zadeve s svojim Šolskim centrom za miličnike kadete. Prvi razpisi za vpis na šole v Rozmanovem gaju v Tacnu, so bili v dnevnem in tedenskem časopisu objavljeni že pred približno mesecem dni, zadnji rok za prijavo pa je bil 10. maj. Na vseh osnovnih šolah v Sloveniji so že razdeljeni izredno lični manjši barvni letaki z vsemi pogoji razpisa. Tudi pravice in dolžnosti učencev šole za miličnike-kadete so na kratko opisani. Pa vendar naj na kratko opišemo šolo, njen učni in zunajšolski program ter poklic miličnika.

Sodobno urejen internat Šolskega centra za miličnike kadete, v njem morajo živeti in delati prav vsi učenci, je sicer prostorsko nekoliko oddaljen, vendar na izredno lepem kraju. Vsa oskrba, učila in učni pripomočki so brezplačni. Tudi uniforma in druga oprema, ki jo dobijo miličniki-kadeti v šoli je zastoj. Vsak učenec te šole dobi mesečno žepnino, ki znaša od 80 do 150 dinarjev, odvisno od učenčevega učenega uspeha in prizadevnosti. Vendar je to le nekaj, lahko bi rekli materialnih prednosti, ki jih imajo učenci na tej šoli. Pouk v izredno dobro in sodobno opremljenih učilnicah traja pet dni v tednu po šest ur dopoldne, obvezne za vse učence pa so tudi tri popoldanske učne ure. Ob sobotah in nedeljah popoldne imajo učenci prosto lahko gredo v mesto, vsak prvi in tretji petek pa redni izhod domov. V šoli se namreč dobro zavedajo tudi vseh slabih strani internatskega življenja, in, kot pravijo »težav enospolne šole«. Ravnatelj šolskega centra tovariš Silvo Kozlevčar pravi, da vsi učitelji in vzgojitelji, na šoli jih je okoli 70, poznajo težave, stiske in probleme mladih fantov, ki morajo prav v letih najhujšega upiranja avtoriteti, obleči uniformo. Zato tudi niso redki učitelji in vzgojitelji, med njimi je tudi nekaj žensk, ki dolge ure presedijo z mladimi v pogovorih, jim pomagajo razreševati tudi najintimnejše osebne stiske.

Da šola ne bi bila preveč zaprta, da bi se prihodnji miličniki čimbolje seznanili z življenjem in delom zunaj šole, se povezujejo s krajevno skupnostjo, z organizacijami združenega dela, z drugimi šolami. Tako so imeli samo v lanskem šolskem letu 16 nastopov po vsej Sloveniji. Na vsakem nastopu je okoli 150 kadetov predstavilo kulturno, športno in zabavno življenje v kadetnici, kot šolo nekateri imenujejo.

Kar v 33 različnih interesnih dejavnosti — od poglobljanja znanja iz kriminalistike, radiotelegrafije, fototehnike, novinarstva, vseh vrst športnih aktivnosti in seveda kulturnih dejavnosti,

se lahko mladi kadeti vključijo. V sodobni novi telovadnici se učijo juda, karateja in drugih borilnih spretnosti, ki jih mora obvladati vsak dober miličnik. Tudi zimski bazen ni kar tako in prav vsak učenec šole za miličnike kadete se nauči plavati, nekateri pa tudi reševanja iz vode. Vsi kadeti se naučijo tudi voziti moped, kolo in osebni avto ter opraviti vozniški izpit. Pozabiti ne smemo na deset dnevni smučarski tečaj. V njegov program so vključene tudi nekatere prvine alpinizma in osnove reševanja. Poleti sodelujejo kadeti na mladinskih delovnih akcijah, vsi se tudi udeležijo 14-dnevnega poletnega taborjenja. Tako kadetom tudi internatsko življenje kaj hitro in brez dolgočasje mine.

Obvezni učni program je izredno zahteven, saj imajo učenci šole za miličnike-kadete poleg splošno izobraževalnih predmetov, ki so popolnoma enakovredni tistim na drugih srednjih šolah še 10 strokovnih predmetov — od varnostnega sistema, notranjih zadev, kriminalistike, do zvez in kazenskega prava, da omenimo samo nekatere. Po posebnem programu tako imenovanih vojaških predmetov pa v šoli odslužijo tudi vojaški rok.

Toliko o šoli. Še besedo ali dve o možnostih zaposlitve in nadaljevanju šolanja. Prav vsak maturant te šole je avtomatično, brez razpisa sprejet na eno od postaj milice v Sloveniji kot miličnik-pripravnik. Možnost za nadaljevanje šolanja — tako rednega kot izrednega na višjih in visokih šolah imajo vsi, ki so za to sposobni in si to želijo. Tudi tisti mladi miličniki, ki imajo veselje in sposobnosti za delo v kriminalistični službi ali službi uprave javne varnosti, se lahko na tem področju nadalje izobražujejo, seveda po preteku dveh let obveznega dela na postaji milice. Tako je do sedaj končalo višje in visoke šole 54 maturantov šole za miličnike-kadete, 72 pa se jih še izobražuje. Omeniti moramo tudi, da je vsak maturant »kadetnice« vezan na Republiški sekretariat za notranje zadeve dvojno učno dobo, to je 8 let.

V Šolskem centru Republiškega sekretariata za notranje zadeve razmišljajo tudi o možnostih za šolanje miličnic-kadetov. Dekleta, ki želijo postati miličnice, imajo za zdaj samo možnost šolanja v šoli za miličnike. Vanjo se lahko vpišejo z dokončano srednjo ali poklicno šolo, fantje pa morajo tudi odslužiti vojaški rok. Program na tej šoli traja nekako dve leti — od tega približno leto dni na postaji milice, drugo leto — po opravljenem tečaju — pa je internatskega tipa v šoli za miličnike. Do sedaj je to šolo absolviralo 120 slovenskih deklet.

Možnosti napredovanja in nadaljnega šolanja maturantov in maturantk te šole so enake, kot za maturante šole za miličnike-kadete v Tacnu.

JASNA TEPINA

Potrebno dogovarjanje in sodelovanje

Zimske počitnice so minile. Te pa niso bile namenjene sprostitvi in prostemu času učiteljev. Ves čas počitnic so potekala razna predavanja in seminarji, namenjena strokovnemu in idejnemu izobraževanju pedagoških delavcev.

Po daljšem času se je spet zbral tudi aktiv učiteljev celodnevni osnovni šol pomurskih občin na organizacijski enoti Zavoda SRS za šolstvo v Murski Soboti. O idejni usmerjenosti učiteljev in vzgojnoizobraževalnega procesa in o posebnih nalogah celodnevni osnovni šol je spregovoril učiteljem sekretar medobčinskega sveta ZKS za Pomurje Geza Bačič. V drugem delu posvetovanja so učitelji obravnavali, ob izvajanjih in ugotovitvah pedagoškega svetovalca Slavka Škoberneta, nekatere posebne

pedagoške vidike vzgojnoizobraževalnega dela v celodnevni osnovni šoli.

Na pomurskem območju imamo v tem šolskem letu pet celodnevni osnovni šol. Nekateri od teh imajo celodnevno šolo organizirano le na nižji stopnji, v prvih štirih razredih. Z novim šolskim letom se bo število le-teh povečalo. Ob koncu posvetovanja so izvolili predsedstvo aktiva celodnevni osnovni šol, ki bo do prihodnjega posvetovanja (marca) pripravilo predlog letošnjega programa dela. Ugotovili so, da je tako dogovarjanje in sodelovanje potrebno za izmenjavo izkušenj vzgojnoizobraževalnega procesa. Naslednje posvetovanje bo na eni izmed petih celodnevni osnovni šol.

ŠTEFAN CELEC

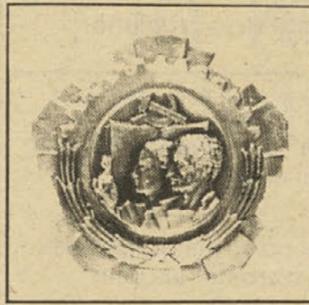

Vlasta Zabransky: Brez naslova (mešana tehnika), z razstave Grupe Junij, ki je sedaj v Novem mestu

Delo z razstave Jožeta Horvata Jakija, ki je odprta v Domu JNA v Beogradu

prosvetni
delavec

Časopis izdajata republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter Izobraževalna skupnost Slovenije — Izhaja štirinajstdnevno med šolskim letom.

Ureja uredniški odbor. Direktor in glavni urednik Rudi Lešnik, odgovorna urednica Marjana Kunej, tehnična urednica Tea Dominko.

Naslov uredništva: Ljubljana, Poljanski nasip 28, tel.: 315-585. Naslov uprave: Ljubljana, Nazorjeva 1/1, telefon: 22-284, poštni predal 65, Ljubljana 61104.

Rokopisov in fotografij ne vračamo, posamezni izvod 4 din. Letna naročnina 100 din za posameznike, za delovne organizacije 160 din, za študente 50 din. Št. tek. računa 50101-603-46509.

Tiska ČZP Ljudska pravica. YU ISSN 0033-1643
Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu).

Skoraj 1000 novih

»Prosvetni delavec« je dobil na prvi pogled veliko novih prijateljev. V naročninskem oddelku so ugotovili 867 novih osebnih naročnikov, čeprav mnoge vzgojnoizobraževalne organizacije še niso sklepale o priporočilu republiškega odbora sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti. Doslej so skupno naročile časnik osnovne šole Dob pri Domžalah, Dolenjske Toplice, Grosuplje, Ig pri Ljubljani, »Tomo Brejca« v Kamniku, Limbuš, »Boris Kidrič« v Mariboru, Majšperk, Makole, Mislinja, »Ivan Spolenjak« v Ptuj, Radeče, Radomlje, Raka, Senovo, Vavta vas, »Ivan Cankar« na Vrhniki, »France Prešeren« Kranj, Col, Dragatuš, Gorenji Logatec, Izlake. »Ivan Škvarč« Zagorje, Prevalje, Renče, Ribnica na Pohorju, »Boris Zihler« v Ljubljani,

»Pinko Tomažič« v Kopru, Zeljsko, »Tone Okrogar« v Zagorju, Videm-Dobrepolje, Fram, »Cvetko Golar« v Škocjan, Loki, Slivnica pri Mariboru, Razkrižje, Trebnje, Krško, Štore, Trnovo, Bršljin, Črna, »Janko Padežnik« v Mariboru, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec, Remšnik in Artič, Zreče in Žirovnica; vzgojnoizobraževalni zavodi Murska Sobota, Vrhovci in »Mitja Ribičič« v Novi Gorici, ŠCBP Celje, ŠCBP TAM v Mariboru, Izobraževalni center PTT v Ljubljani in Centri poklicnih šol v Kočevju. Ne pozabite: »Prosvetni delavec« je potreben vsakemu delavcu vzgoje, izobraževanja in znanosti, ki se živahno odziva družbenemu in strokovnemu utripu vzgoje, izobraževanja in raziskovanja.

Visoka šola zborovodij

Polovica članov učiteljskega pevskega zbora Slovenije »Emil Adamič« sestavljajo zborovodje šolskih pevskih zborov. In v resnici si je težko zamisliti boljše izpopolnjevanje kakor je to prizadevno delo, v katerem se prepletata ljubiteljsko in visoka strokovnost. To je hkrati: umetniška ustvarjalnost, doživljanje in živo kulturno poslanstvo. S pestrim sporedom slovenske umetne, socialne, revolucionarne in narodne pesmi je tudi lani — kakor že 54 let doslej — zbor navduševal poslušalce doma in na tujem, poleg tega pa s strokovno rastjo pevcev-pedagogov pedagoško dvigal slovensko kulturno raven.

Lani je zbor zapel v Poreču, Domžalah, Ločah, Slovenskih Konjicah, Zalcu, Novem mestu, Črnomlju, Metliki, Vinici, Mariboru in Ljubljani, poleg tega pa še v Budimpešti, Bratislavi, Brodskem, Smrdakochu, Kladnem pri Pragi in na kraljevskih Hradčanih. To je nedvomno podvig, ki so ga zmogli le z veliko ljubeznijo do petja, s predano dejavnostjo prostega časa in doživeto stanovsko zavestjo slovenskega učitelja.

Uspeh je še toliko večji, če pomislimo, da prihajajo učitelji-pevci na vaje iz različnih krajev Slovenije, najpogosteje v Celje, ker je to nekako na sredi poti, v tem mestu pa tudi laže kakor v Ljubljani dobe streho v dijaškem domu. Vaje so ponavadi dvodnevne, sicer bi bilo še teže prihajati iz Maribora, Pomurja, s Koroškega in drugod. Škoda, da je sorazmerno malo pevcev iz Dolenjske, Gorenjske in Primorske, odkoder bi zbor lahko izdatno okrepili. Trenutno manjka zboru zlasti še tenorjev in sopranov, da bi ga dopolnili, pa tudi mlajših učiteljev ni dosti. Zbor se je mednarodno uveljavil, hkrati pa omogočil, da so v Sloveniji že večkrat gostovali tudi zbori iz tujine. Lani je to bil akademski ženski pevski zbor z estonske univerze v Tallinu.

Zbor pa je vselej v zagati, ko potrebuje denar za svoje delo.

Največji delež prispeva Izobraževalna skupnost Slovenije, s svoji moči dodaja še ljubljanski kulturna skupnost, veliko pomeni tudi podpora članstva večjega dela slovenskih osnovnih šol, glasbenih šol in nekaterih srednjih šol, drugače pa se morajo znati in si pomagati tudi člani sami. Prihodnje leto slavijo UPZ »Emil Adamič« 55-letnica obstoja; to namerava naglasiti novim koncertnim sporedom, ki dajo posebne knjizice in s pridružitvami po različnih krajih Slovenije in drugod. Nedvomno zboru treba pomagati, da ne bi omagoval zaradi pomanjkanja harmonija, prostorov za vaje in podobnega, saj pomeni njegov delo visoko šolo zborovodij in nezamenljivo kulturno poslanstvo v razvoju naše samoupravne družbe.

Dejavnost UPZ »Emil Adamič« je treba upoštevati kot dragoceno sestavino združenega dela in ga v svobodni meniali dela odrednotiti v ustreznih samoupravnih interesnih skupnostih ter vpeljati tudi take odnose, da bodo organizacijo združenega dela, krajevne skupnosti že večkrat potrjeno visoko kakovost slovenskega petja znale ceniti in nagraditi. Lani je poslušalo nastope pevskega zbora 8.350 poslušalcev, če ne štejemo še tisoč radijskih snemanj v živo in dvesto posnetih koncertov. To prav gotovo ni malo, poleg tega pa se delo pevskega zbora bogatijo pozna v visoki kakovosti mladinskih pevskih zborov, ki jih povezovalni vodijo prav člani tega pevskega zbora.

Poslušalce so najbolj navdušile lažje skladbe, partizanske in narodne pesmi; na januarjski letni skupščini so se odločili, da bodo vključili še več skladb iz našega sodobnega življenja in pesmi iz nekaterih neuvrščeni dežel. Ob veliki delovni zagnanosti in doseženih uspehih, se morajo bati, da ne bi uspeli, prepričani pa smo, da bodo rešili tudi zapletene, saj ob takem delu družba ne more drugače, kakor da ustrezno pomaga.

R.L.

Vabilo učiteljem pevcem

Vabimo nove učitelje — pevce v naš stanovski zbor. Zglasite se v Ljubljani pri Zvezi kulturnih organizacij Slovenije, Dalmatinova pri tovariš Mitji GOBČUR

— v Mariboru na Zavodu SR Slovenije za šolstvo, Tomšičeva 45, pri tovarišu Branku RAJŠTRU

— v Celju na Zavodu SR Slovenije za šolstvo, Cankarjeva 1, pri tovarišici Vidi BUKOVAC

Postani redni član UPZ »Emil Adamič«. Strokovno se boš izpopolnil v glasbi, vsebinsko boš izpopolnil svoj prosti čas. Vsak pevec UPZ »Emil Adamič« veliko prispeva k razvoju naše glasbene kulture.

UČITELJSKI PEVSKI ZBOR SLOVENIJE

»Emil Adamič«
Ljubljana, Komenskega 19